

PREACTES

IV CONGRÉS D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL I MODERNA A CATALUNYA

Tarragona, del 10 al 13 de juny de 2010

www.acram.cat

**IV CONGRÉS D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL I
MODERNA A CATALUNYA**

Tarragona, 10-13 de juny de 2010

PRACTES

RESUMS DE COMUNICACIONS

Tarragona 2010

INDEX

<i>DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (SEGLES V-IX).</i>	2
	3
L'Aubert (la Vall d'en Bas, la Garrotxa): un assentament rural de l'alta edat mitjana (segles VIII-X d.C). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	3
Municipi Flavi d'Ègara i la Seu episcopal d'Ègara. Coexistència territorial? <i>M. G. Garcia i Llinares, A. Moro i García, F. Tuset i Bertran.</i>	3
Esquelets humans en sitges, pous i abocadors als assentaments rurals de l'antiguitat tardana de Catalunya (segles VI-VIII). <i>Jordi Roig Buxó, Joan M. Coll Riera.</i>	4
Assentament rurals en zones de pla i muntanya: l'atomització dels models (s. V-VIII). <i>Marta Sancho i Planas. Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCUM-UB).</i>	4
El jaciment altmedieval de les Feixes de Monistrol (Gaià, el Bages). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull i Ramon Martí Castelló. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	5
Aproximació a la ramaderia i la cacera dels vilatges de l'Antiguitat tardana al territori de Barcelona. <i>Josep-A. Molina Vallmitjana. Arrago, S.L.</i>	5
Estudi territorial de l'ocupació humana de l'antiguitat tardana de l'arxipèlag de Cabrera (Illes Balears – Segles V a VIII dC). <i>Mateu Riera Rullan.</i>	6
La necròpolis de l'alta edat mitjana de Pertegàs (Calders, Bages) (segles VIII-IX). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull (Grup de Recerca OCORDE/UAB), Susanna Carrascal (Unitat d'Antropologia Biològica UAB).</i>	6
El jaciment dels voltants de la Torre Bargallona: un centre d'emmagatzematge i explotació d'època tardo-romana.(Cambrils, Baix Camp). <i>Francesc Florensa (Atics, S.L.), Montse Corominas Vidal (Àpex, arqueologia i serveis culturals).</i>	7
La vil·la de Can Cabassa. <i>Pere Lluís Artigues Conesa, Antoni Fernández Espinosa, Conxita Ferrer Álvarez. CODEX. Arqueologia i Patrimoni.</i>	7
Mas Catxorro, la transformació d'una vil·la romana a un assentament i necròpolis rural alt medieval (Benifallet, Baix Ebre). <i>Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa.</i>	8
El poblament a la conca mitja del Segre entre els s. IV-VIII dC. Aproximació a partir de la prospecció arqueològica. <i>Javier Escuder, Marta Monjo, Anna Camats.</i>	8
L'església i la necròpolis de Sant Miquel d'Olèrdola. primers resultats de la intervenció arqueològica (2005-2007). <i>Núria Molist, Josep M. Bosch, Jordi Farré, Josep Mestres.</i>	9
La fi de les vil·les romanes baix imperials a la depressió prelitoral (segles IV-V): contextos estratigràfics i registre material. <i>Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	9
El jaciment de Sant Genís de Tapioles (Vallgorguina). L'ocupació altmedieval (segles VII-IX). <i>Ivan Salvadó Jambriña, Lluís Vila Bonamussa. Estrats SL.</i>	10
Tipologia i ritual funerari de la societat visigoda dels segles VI-VII i VIII a les terres de ponent: La necròpolis de Mas del Pagès (La Granadella). <i>Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa. Atics SL.</i>	10
Els enterraments tardoantics del jaciment de Mas dels Quarts (Perafort, Tarragonès). <i>Maria Adserias Sans (DGPC), Pilar Bravo Póvez (Codex), Montserrat García Noguera (Codex), Ester Ramón Sariñena (MNAT).</i>	

<i>INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN URBÀ.</i>	12
Intervencions arqueològiques a l'Antiga Casa de l'Ardiaca Major de la Catedral de Tarragona (Tarragonès). <i>Izadi Salsamendi, David Bea, Roc Arola.</i>	13
L'edifici de Ca la Garsa (Plaça dels Àngels, 23 de Tarragona, Tarragonès). L'evolució d'un espai històric al call tarragoní. <i>David Bea, Aleix González., Sergi Navarro.</i>	13
La intervenció arqueològica al carrer Convent, 33 - Raval de Fora, 40 (Sabadell, Vallès Occ.): un nou centre terrisser dels segles XVII i XVIII a la vila de Sabadell. <i>Jordi Roig Buxó, David Molina Molina, Joan M. Coll Riera. Arrago.</i>	14
Arquitectura civil i emfiteusi a la Barcelona tardomedieval i moderna: de sis cases al carrer Baixa de Sant Pere al palau de la família dels Alós (marquesos de Puertoneuvo). <i>Josep Cruells, Jordi Hernández-Gasch, Esteve Nadal, Núria Sadurní.</i>	14
Primers resultats de l'excavació de la basílica paleocristiana de Cornellà de Llobregat. <i>Juan García Targa, Celia Segovia Servián.</i>	15
Intervenció arqueològica al carrer Sant Miquel núm. 40-42: un exemple de llar pagesa a la vila de Cardona (Bages). <i>Carlos Bella Sancho. GRIU. Arqueologia i patrimoni, SL.</i>	15
Uns banys àrabs a la ciutat de Turtuxa. Intervenció arqueològica al carrer Major de Sant Jaume nº 6 de Tortosa (Baix Ebre). <i>David Bea, Jordi Diloli, Ramón Ferré, Aleix González, Jordi Vilà.</i>	16
Un exemple de Palau del segle XVI i de casal burgés del segle XVII a Granollers. <i>Jordi Chóren Tosar, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	16
La intervenció arqueològica realitzada al castell de la Suda, parador nacional de turisme, (Tortosa, Baix Ebre). <i>Damià Griñó, Vanesa Camarasa (ATICS SL), Helena Kirchner (UAB).</i>	17
Les troballes arqueològiques de la vila medieval de Granollers ubicades a la Plaça Maluquer i Salvador, el C/ St. Roc i el C/ de Sta. Esperança. <i>Quim Grau, Elisenda Moix Ezquerria. Atics S.L.</i>	17
Intervenció arqueològica al solar núm. 7-9 del carrer de la Font de Tàrrega. 2007-2008. Un abocament de mitjans del segle XIV en les immediateses del call de Tàrrega. <i>Carles Navarro Barberán (Àtics S.L.), Oriol Saula Briansó (Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrrega), Anna Colet Marcé (Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrrega).</i>	18
La intervenció arqueològica efectuada a l'estació del Liceu de la línia 3 dels FMB (Rambla – Pla de la Boqueria, Districte de Ciutat Vella, Barcelona). Muralla i desenvolupament urbà a l'exterior del primer recinte fortificat medieval de Barcelona. <i>Esther Medina Guerrero, Vanesa Triay Olives. Atics, S.L.</i>	18
La muralla baix-medieval i moderna de Blanes: estat de la qüestió. <i>Anna Augé i Santeugini, Maribel Fuertes i Avellaneda, Joan Llinàs i Pol, Susana Manzano i Vilar, Jordi Merino i Serra. Janus SL.</i>	19
La necròpolis medieval i moderna de Vila-Sacra (Alt Empordà). <i>Carme Montalbán, Bibiana Agustí. Janus, S.L.</i>	19
La intervenció arqueològica al c/ santa Maria, 14-16 (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès occ.): la necròpolis medieval i els habitatges de la sagrera (segles XI-XIII). <i>David Molina Molina, Jordi Roig Buxó, Josep A. Molina Vallmitjana. Arrago.</i>	20
La vila medieval i moderna de Sabadell (segles XII al XIX): noves aportacions de les intervencions arqueològiques, 2006-2010. <i>Jordi Roig Buxó, Joana Melo Colldeforns. Arrago.</i>	20
Intervenció arqueològica a l'interior de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. <i>Júlia Miquel i López.</i>	21
Resultats de les intervencions arqueològiques realitzades els darrers anys al nucli antic de Solsona. <i>Pere Cascante i Torrella. Ajuntament de Solsona.</i>	22
Evolució del nucli històric de Calafell (Baix Penedès) durant l'edat mitjana i	22

moderna. <i>Josep Pou Vallès. Ajuntament de Calafell.</i>	
Una fàbrica de tints del segle XVII. L'exemple de la Tintoreria Pujol de Torelló. <i>Judit Vico Cortès, Judit Vico Cortès.</i>	23
Del castell de Bellvís a la masia de la Torrassa (L'Hospitalet de Llobregat). <i>Adriana Geladó Prat, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	23
Resultados de una intervención arqueológica en la Iglesia de Sant Pere Octavià (Sant Cugat del Vallès, Barcelona). <i>Francisco Jesús Núñez Calvo. CSIC – Instituto de Estudios Islámicos y del Oriente Próximo, Zaragoza.</i>	24
Intervenció al Baluard de Migdia de Barcelona. Activitats documentades al voltant del port al segle XVI. <i>Mikel Soberón, CODEX. Arqueologia i Patrimoni.</i>	24
La muralla medieval de la ciutat de Manresa. <i>Oriol Achón, Jordi Morera, Marc Piera, Òscar Trullàs. Arqueociència SC SL.</i>	24
Intervenció Arqueològica al C/ Voltes-Notaria-Forn Vell-Call-Hospital, Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà) 2009. <i>Almudena García Ordóñez.</i>	25
L'urbanisme del suburbi meridional de la ciutat de Tortosa en època medieval (segles XI - XIV). La intervenció arqueològica efectuada al carrer Montcada de Tortosa (Baix Ebre). <i>David Bea, Jordi Diloli, Ramón Ferré, Aleix González, Jordi Vilà, Helena Kirchner, Antoni Virgili.</i>	25
Carrer Arbonés 29-43 de Manresa. Exemple d'evolució urbana en un tram de la ciutat entre els segles XIII i XX. <i>Oriol Achón, Jordi Morera, Arqueociència SC SL.</i>	26
<hr/>	
<i>INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN RURAL.</i>	27
<hr/>	
L'edifici de la castlania de Cambrils. Darreres intervencions. <i>Moisés Díaz García. CODEX-Arqueologia i Patrimoni.</i>	28
Les transformacions poliorcètiques en el Castell de Miravet (segle XVII-XIX). <i>Pere Lluís Artigues Conesa, Imma Mesas Torronteras, Maria Jesús Ortega Pérez. CODEX. Arqueologia i patrimoni.</i>	28
Sant Pere de Pierola: una lectura arqueològica en vertical. <i>Natalia Salazar Ortiz.</i>	29
Resultats de la intervenció arqueològica a la masia de can Roca de Baix (Castelldefels, Baix Llobregat). <i>Ainhoa Pancorbo Picó, Albert López Mullor. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.</i>	29
Intervenció arqueològica al Castell i a la plaça de la Vileta de Torrebesses (el Segrià). <i>Joan-Ramon González, Josep Medina Morales. Servei d'Arqueologia de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.</i>	30
Anàlisi del dipòsit dels cadàvers a les fosses comunes de les Roquetes. <i>Jordi Ruiz, Anna Colet, Oriol Saula, M. Eulàlia Subirà.</i>	30
Resultats de l'excavació realitzada al <i>castrum</i> i a l'església de Sant Pere de Madrona (Berga). <i>Javier Fierro Macía. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.</i>	31
Tipologia dels forns de calç i guix del Baix Llobregat de la calç al ciment natural. <i>Joan Santamaria. Dr. en Geologia Aplicada.</i>	31
Les campanyes d'excavació de 2007 i 2008 a l'església de Santa Maria de Matadars (El Pont de Vilomara i Rocafort, Bages). <i>Àlvar Caixal Mata, Albert López Mullor. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Diputació de Barcelona.</i>	32
Cal Ticó (Castellnou de Bages): un centre productor de ceràmica de l'alta edat mitjana (segles X-XI). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	32
La darrera campanya d'excavació arqueològica (2008) al monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). <i>Albert López Mullor, Àlvar Caixal Mata, Judit Puig Gris, Pere Cascante Torrella. Servei del Patrimoni Arqueològic Local, Diputació de Barcelona</i>	33
El vilar de <i>Sanctae Crucis</i> de Rodes (Port de la Selva, Alt Empordà). <i>Montserrat Mataró i Pladelasala, Imma Ollich i Castanyer, Anna Maria Puig i Griessenberger.</i>	33
La necròpolis altmedieval i el castell de Vilopriu (Baix Empordà). <i>Dolors Codina</i>	34

<i>i Reina, Josep Frigola i Triola. Janus, S.L.</i>	
El castell de Malgrat (Cervera). L'evolució d'un castell de frontera. <i>Jordi Chóren Tosar, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats, SL.</i>	34
El castell de Rosanes (Martorell – Baix Llobregat). <i>Alfred Mauri Martí.</i>	34
Evolució arquitectònica del conjunt monacal de Sant Quirze de Colera (Rabós d'Empordà, Alt Empordà). <i>Dolors Codina i Reina; Carme Montalbán i Martínez. Janus S.L.</i>	35
La necròpolis del monestir de Sant Benet de Bages. <i>Goretti Vila i Fàbregas. Arqueociència.</i>	36
La Cartoixa d'Escaladei: hipòtesi d'evolució constructiva. <i>Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL</i>	36
La torre de Vallferosa (Torà, La Segarra). Aproximació a la seva arquitectura i datació radiocarbònica. <i>Joan Menchon Bes, Joan S. Mestres (UB).</i>	36
Els enterraments del polígon l'Alba (Vila-seca, Tarragonès). <i>Maria Adserias Sans, M. del Carme Carbonell Muiños, Pilar Bravo Povez; Immaculada Teixell Navarro.</i>	37
La intervenció arqueològica a can Marcet, 2008 (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occ.): evolució d'un nucli rural del baix imperi i l'antiguitat tardana a un assentament altmedieval i una masia d'època moderna. <i>Jordi Roig Buxó, Òscar Matas Pareja, Arrago.</i>	37
La recerca arqueològica al Castell de Selmella: una aportació al coneixement de les fortificacions de frontera. <i>Mònica López Prat, Ramon Serra Massansalvador.</i>	38
Resultats de l'excavació arqueològica a Casteth Leon (Es Bordes, Val d'Aran). <i>Elisa Ros Barbosa, Ainhoa Pancorbo Picó.</i>	38
Les intervencions arqueològiques a la Domus del Pi (Vilanova de Sau, Osona). <i>Jordi Amorós & Riker Yll.</i>	39
El collet de les Caixes (Navàs, Bages): una ferreria de l'edat mitjana en l'àmbit rural (Segles XI-XII). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	40
Les estructures medievals excavades en la intervenció a la Plana del Castell a Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental). <i>Joan Francès, Marta Argelagués, Marc Guàrdia. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (CRAC).</i>	40
El tractament de la mort i el ritual funerari en la societat islàmica dels segles IX-XIII a les Terres de l'Ebre: Les necròpolis andalusines de Tivissa. <i>Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa. Atics SL.</i>	41
Les balmes obrades de Can Ximet (Olèrdola): un exemple d'hàbitat troglodític en l'edat mitjana. <i>Jacob Casquete Rodríguez, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	41
El castell de Siurana (Cornudella de Montsant, Priorat). <i>Marc Piera Teixidó (Arqueociència), Joan Menchon i Bes.</i>	42
El castell del Catllar. Origen i evolució de la fortalesa. <i>Marta Fontanals (IPHES), Josep Maria Vergès (IPHES), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar).</i>	42
<hr/>	
<i>PÒSTERS: OBJECTES LITÚRGICS I AMULETS.</i>	43
<hr/>	
Els amulets de la necròpolis medieval jueva de Les Roquetes (Tàrraga). <i>A. Colet, J. Ruiz, O. Saula, M.E. Subirà.</i>	44
Elements de devoció popular del fons del Museu de Can Torrens (Sant Boi de Llobregat). <i>Josefa Huertas Arroyo.</i>	44
Materials per a la classificació de les medalles religioses dels segles XVII i XVIII a Catalunya. <i>Maria de Gràcia Salvà Picó. Escola d'Arts i Oficis. Àrea d'Educació, Diputació de Barcelona.</i>	44

COMUNICACIONS QUE NO ES LLEGIRAN DURANT EL CONGRÉS I QUE SERAN PUBLICADES A LES ACTES.	46
DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (SEGLES V-IX).	47
La vaixella en vidre dels vilatges de l'antiguitat tardana a Catalunya (ss. V-VIII): una primera aproximació. <i>Joan-Manuel Coll Riera. Arrago.</i>	47
El registre ceràmic dels assentaments i vilatges de l'antiguitat tardana de la depressió litoral i prelitoral (segles VI-VIII): caracterització de les produccions i estudi morfològic. <i>Jordi Roig Buxó, Joan M. Coll Riera.</i>	47
Vilatges i assentaments pagesos de l'antiguitat tardana al territori de <i>Barcino</i> (Depressió Litoral i Prelitoral), s. VI-VIII. <i>Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	47
L'amortització de les estructures del fòrum Provincial: Un context ceràmic de segle VI dC en la Part Alta de Tarragona. <i>Cesar Augusto Pociña.</i>	48
Trobada de dos fragments de creu calada al c/ Talavera, Tarragona. <i>Òscar Curulla, M. Reis Fabregat, M. Dolores García-Antón, Isabel Peña, M. Dolores Ynguanzo. NEMESIS SCCL arqueologia i difusió cultural.</i>	49
Els enterraments de la Mineta (Cambrils, Baix Camp). <i>Maria Adserias Sans, Josep Francesc Roig, Montserrat Garcia Noguera.</i>	49
Necròpolis de l'antiguitat tardana i edat mitjana a Catalunya, alguns problemes derivats del seu estudi. <i>Joan Menchon Bes. Ajuntament de Tarragona.</i>	49
Tarragona a l'edat mitjana o la restauració d'una ciutat medieval sobre una seu episcopal visigòtica i una ciutat romana. <i>Joan Menchon Bes. Ajuntament de Tarragona.</i>	50
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN URBÀ.	50
La intervenció arqueològica al carrer Sant Joan, 12 (Sabadell, Vallès Occidental): una bestorre i un tram del fossat de la vila fortificada del s. XIV. <i>Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	50
La casa Clariana-Padellàs abans de l'obertura de la Via Laietana (Barcelona). <i>Carles Aguilar Gil, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	50
Diverses intervencions arqueològiques al barri vell de Girona. <i>Anna Augé i Santeugini, Dolors Codina i Reina, Josep Frigola i Triola, Maribel Fuertes i Avellaneda, Carme Montalbán i Martínez. Janus, S.L.</i>	51
Primeres intervencions arqueològiques al nucli històric de Mollet del Vallès (Vallès Oriental): restes de la sagrera i la vila medieval i moderna (segles XII al XVIII). <i>Óscar Matas Pareja - Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	51
El Palau dels Vilatorra. Exemple d'evolució urbana medieval i moderna de Granollers. <i>Adriana Vilardell Fernández, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	52
Resultats de l'excavació realitzada al passeig del Bombo de Balaguer. La Noguera. <i>Ainhoa Pancorbo Picó.</i>	52
Pisa arcaica i algunes importacions a les intervencions dels jardins del Pou de la Figuera i de la Plaça Sant Cugat del Rec (Barcelona). <i>Marcel Olivé Taché, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.</i>	53
Excavació arqueològica de la urbanització del Portal dels Romeus, plaça de l'Absis, carrer Capellans (Tortosa, Baix Ebre). <i>Damià Griñó, Vanesa Camarasa (Atics SL), Helena Kirchner (UAB), Joan Martínez (Generalitat de Catalunya).</i>	53
Resultats de la intervenció arqueològica al c/Riereta núm. 4 c- c/Vistalegre núm. 11 (Barcelona). <i>Jose Manuel Vicente García, Mònica Viamonte Solé. Arrago S.L.</i>	54
Un conjunt ceràmic del segle XV del palau de Can Oleo de Palma de Mallorca (Illes Balears). <i>Mateu Riera Rullan, Catalina Jofre Serra, Elena Juncosa Vecchierini.</i>	54
La Sagrera de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat). Algunes aportacions des de l'arqueologia. <i>Conxita Ferrer, Mikel Soberón. CODEX. Arqueologia i Patrimoni.</i>	55

Contribució al coneixement del sistema defensiu de Sant Joan de les Abadesses. Aportacions de l'arqueologia preventiva. <i>Didier Joly. Atics S.L.</i>	55
La intervenció arqueològica al c/ Comèdies, 53-55 (Sabadell, Vallès Occ.): el testar i la producció de terrissa d'un obrador de mitjans del segle XIX . <i>David Molina Molina, Joan M. Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	56
Apunts entorn a la ciutat medieval de Tortosa: Resultats de les excavacions urbanes: anys 1982-1986. <i>Margarida Genera i Monells.</i>	56
Un conjunt de ceràmica de Manises del segle XVI localitzat al c/ Merceria 25 de Tarragona. <i>Òscar Curulla, M. Reis Fabregat, Isabel Peña, Montserrat Pérez, M. Dolores Ynguanzo. NEMESIS SCCL arqueologia i difusió cultural.</i>	56
Esteles funeràries de Sant Miquel de Montblanc. <i>Miriam Garcia Fornós, Joan Menchón Bes, Marta Bru Virgili.</i>	57
INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN RURAL.	57
Un abocador de finals del segle XV al castell de Sant Iscle (Vidreres, la Selva). <i>Joan Llinàs i Pol, Josep Canyet i Castelló, Carme Montalbán i Martínez. Janus SL.</i>	57
Arqueologia d'un tram del camí ral entre Olot i Vic: Les Marrades del Grau (La Garrotxa i Osona). Entre la documentació i l'excavació. <i>Cesc Busquets i Costa (ATICS S.L), Miquel Àngel Fumanal (Culturània SCP).</i>	57
Excavacions arqueològiques al jaciment d'època medieval i moderna de Can Gorgals Vell (Santa Coloma de Farners, la Selva). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	58
La intervenció arqueològica a can Sant Joan SE (Sant Cugat del Vallès, Vallès occ.): un assentament altmedieval del segle IX-X i les restes d'un mas abandonat al segle XIV. <i>Òscar Matas Pareja, Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	58
La intervenció arqueològica al solar de la carretera de Sabadell, 83-85 de Rubí (Vallès Occ.): una estructura del baix imperi i les restes d'un mas medieval dels segles XII al XV. <i>Bruna Alvarez, Jordi Roig. Arrago.</i>	59
Intervenció arqueològica al castell de can Feu'2009 (Sabadell, Vallès Occ.): de la <i>domus</i> fortificada del s. XII al castell neoromàntic del s. XIX. <i>Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	59
Intervencions arqueològiques al castell de Cardona (Bages) 2006-2009. <i>Roser Arcos, Goretti Vila, Josep M. Vila. Arqueociència SC SL.</i>	60
L'ocupació altmedieval al Turó de Ca n'Oliver, Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental). <i>Joan Francès, Marta Argelagués, Marc Guàrdia, Tona Majó (Arqueoantropòloga), Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (CRAC).</i>	61
El convent dels monjos (Planoles, Ripollès): un poblat medieval al Pirineu (segles X-XII). <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	61
Les restes arqueològiques a l'entorn de la Creu de Sant Salvi (Berguedà). <i>Josep Farguell i Pallarès, Pere Cascante i Torrella, Francesc Florensa i Puchol. Atics S.L.</i>	61
Excavacions arqueològiques a l'església vella de Sant Vicenç de Conill (Pujalt, Anoia): segles XI-XVIII. <i>Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	62
La Torre de la Mixarda com a exponent d'una estructura defensiva d'època moderna contra els atacs corsaris. <i>Natalia Salazar Ortiz.</i>	63
Descobrimet de les estructures principals del mas Montgròs (el Brull, Osona), segles XII-XIV. <i>Albert López Mullor, Javier Fierro Macía. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.</i>	63
Intervenció arqueològica a la masia de Can Roqueta (Sabadell, Vallès occ.): evolució i transformació d'un mas medieval des del segle XII AL XIX. <i>Isabel Villares Matamala, Jordi Roig Buxó. Arrago.</i>	63
Monestir de Sant Pere de Casserres (Berguedà). Un cenobi retrobat per a la	64

<hr/>	
comarca del Berguedà. <i>Pere Cascante i Torrella, Francesc Florensa Puchol. Atics S.L.</i>	
La intervenció arqueològica als Pinetons II (Ripollet, Vallès Occ.): un mas medieval abandonat al S. XIV. <i>Raúl Balseira Moraño, Jordi Roig Buxó. Arrago SL.</i>	65
Plaques d'armadura del segle XIV als jaciments del Castell de Montclús (St. Esteve de Palautordera) i de les Coves de Can Ximet (Olèrdola). <i>Ivan Salvadó Jambrina, Jacob Casquete Rodríguez. Estrats SL.</i>	65
El Roc Foradat de cal Pepa (Aguilar de Segarra, Anoia). Un mas medieval (segles XIII-XIV). <i>Cristian Folch, Jordi Gibert Grup de Recerca OCORDE/UAB.</i>	66
El monestir de Sant Llorenç de Sous. Configuració inicial i primeres transformacions. Segles XI-XII. <i>Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.</i>	66
L'església de Sant Miquel de Cruïlles. Noves dades arqueològiques. <i>Carme Montalbán i Martínez, Dolors Codina i Reina. Janus S.L.</i>	67
La intervenció arqueològica a Sant Pau de Riusec 2007, 2008 i 2009 (Sabadell, Vallès occ.): de l'assentament romà republicà a la parròquia i comanda templera d'època medieval. <i>Jordi Roig Buxó, Joan-Manuel Coll Riera. Arrago.</i>	67
La intervenció arqueològica a Santa Maria l'antiga o <i>Santiga</i> (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès occ.): de l'església preromànica a l'església renaixentista i barroca. <i>Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó Arrago.</i>	68
La intervenció arqueològica al monestir de Santa Maria de Gerri 2009-2010. <i>Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.</i>	68
El conjunt de sitges del castell de Rodonyà. <i>Isidre Pastor i Batalla.</i>	69
L'arqueologia medieval al Solsonès. Estat de la qüestió i valoració sobre les seves mancances i perspectives d'estudi. <i>Jordi Aguelo i Mas.</i>	69
El molí de Mas Xibeca, la teuleria de Mas Vei i la "caseta dels civils" de Mas Cortada; edificis del passat recent excavats durant les obres del TGV a l'Alt Empordà. <i>Silvia Callavé i Felipe, Josep Frigola i Triola, Maribel Fuertes i Avellaneda, Joaquim Grau i Salvà. Janus SL.</i>	70
La torre telegràfica de Bosquerons (Montornès del Vallès). Història i evolució a través dels estudis arqueològics i arqueoconstructius. <i>Adriana Geladó Prat, Marcel Olivé Taché. Estrats SL.</i>	70
Excavació arqueològica de l'església de l'antic monestir de Santa Maria de Vallsanta (Guimerà). <i>Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.</i>	71
El Castell d'Ascó: Notes per a la seva recerca. <i>Margarida Genera i Monells.</i>	72
El Castell d'Ulldecona: més enllà del conjunt patrimonial. <i>Margarida Genera i Monells.</i>	72
Noves dades per al coneixement del castell de Miravet a partir de les intervencions a dues àrees: Les cavallerisses i el recinte sobirà. <i>Pere Lluís Artigues Conesa, Imma Mesas Torronteras. Codex. Arqueologia i Patrimoni.</i>	72
El projecte de rehabilitació del castell de Solivella: resultats arqueològics preliminars. <i>Moisés Díaz García (CODEX-Arqueologia i Patrimoni), Joan Menchon i Bes</i>	72
Treballs arqueològics al Castell de Vallmoll (Alt Camp, Tarragona). <i>Izadi Salsamendi, Ruben Pellejà, Enric Vilalta (ÀREA SCP. Arqueologia i patrimoni) Miquel Orellana, arquitecte.</i>	73
L'accés al castell de Pinyana (Querol, Alt Camp): reintrepretació, estudi estructural i proposta de reconstrucció ideal. <i>Josep Maria Vergès (IPHES), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar), Jordi López (ICAC), Marta Fontanals (IPHES).</i>	73
La torre d'Esblada (Querol, Alt Camp): una nova fortificació medieval a la conca del Gaià. <i>Jordi López (ICAC), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar), Josep Maria Vergès (IPHES), Marta Fontanals (IPHES).</i>	74
L'evolució del castell de Castellet segons les darreres dades arqueològiques. <i>Daniel Alcubierre Gómez.</i>	74
<hr/>	

DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (segles V-IX)

L'Aubert (la Vall d'en Bas, la Garrotxa): un assentament rural de l'alta edat mitjana (segles VIII-X d.C).*Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.*

Aquest text presenta els primers resultats, fins ara inèdits, d'una recerca específica encetada fa diversos anys que pretén estudiar el poblament rural durant l'Alta Edat Mitjana a Catalunya Vella i que es concreta en l'excavació arqueològica de diversos jaciments entre els quals es troba l'Aubert (la Vall d'en Bas, La Garrotxa). Aquesta recerca, executada des de la Universitat Autònoma de Barcelona pel Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009 SGR-727), reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya, forma part d'un projecte marc, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación, que porta per títol *organización fiscal y ocupación del territorio durante la Alta Edad Media* (HAR2009-07874).

Les quatre campanyes (anys 2006-2009) fins ara practicades en aquest jaciment han permès excavar una superfície de 465m² i documentar un assentament rural. Aquest està format, per una banda, per un edifici central de forma rectangular dividit en tres àmbits successius, bastits amb murs construïts a partir d'un sòcol de pedres poc desbastades per les cares vistes i lligades amb fang, sobre el qual s'aixecaria un alçat amb tàpia que, al seu torn, suportaria una coberta feta amb materials peribles; a l'interior dels àmbits es documenten algunes estructures, entre elles un fogar i dos forats de pal. Per altra banda, i a tocar d'aquest edifici, s'han excavat tres àmbits amb un model constructiu similar a l'edifici central i tres fons de cabana, independents entre ells, que poden constituir tant espais de treball i d'emmagatzematge com altres espais d'habitatge.

Després de les campanyes d'excavacions desenvolupades hem posat al descobert un assentament rural amb una ocupació datada entre els segles VIII-X, datació que establim a partir del material arqueològic documentat, d'una moneda i que està contrastada amb datacions absolutes. Això també confirmaria, de fet, la possible onomàstica franca que delata el topònim *Adalbertus* > *Aubert*, conservat actualment en el mas situat a uns metres del jaciment, i que ens permet precisar que ens trobem davant d'un assentament rural gairebé únic en el context arqueològic català.

Municipi Flavi d'Ègara i la Seu episcopal d'Ègara. Coexistència territorial?*M. G. Garcia i Llinares, A. Moro i García, F. Tuset i Bertran.*

La presència de testimonis epigràfics del municipi flavi d'Ègara, sobretot pedestals i plaques honorífiques, és força rellevant en l'actual istme de Sant Pere de Terrassa, sobretot en el segle I i II. Després, l'aparició en el mateix indret d'una fase constructiva cristiana semblen corroborar la desaparició o substitució d'aquest municipi per un nou complex constructiu que no es relaciona amb una configuració urbana.

La constatació arqueològica i estudi de les estructures conservades d'unes primeres construccions cristianes entorn mitjans del segle IV, a partir d'una *domus ecclesiae*, i llurs transformacions posteriors d'un complex d'edificacions que culminaran amb la configuració definitiva de la seu episcopal d'Ègara, a partir de l'any 460, ens permeten plantejar una hipòtesi de relacions i influències dins una possible convivència entre un territori administratiu i polític tradicionals i un de religions emergent i que es consolida ràpidament: el del municipi romà *municipium flauium Egara* i la nova demarcació territorial de la seu episcopal egarenca.

És la nostra intenció aportar una reflexió general d'aquesta situació territorial que es desprenen de les restes conservades després de finalitzar les excavacions arqueològiques al conjunt monumental de les esglésies de Sant Pere de Terrassa.

Esquelets humans en sitges, pous i abocadors als assentaments rurals de l'antiguitat tardana de Catalunya (segles VI-VIII).*Jordi Roig Buxó, Joan M. Coll Riera.*

Aquesta comunicació vol donar a conèixer el fet arqueològic singular de la presència d'esquelets humans localitzats a l'interior de sitges, pous i àmbits d'abocador en gran part dels jaciments rurals de l'antiguitat tardana de Catalunya, esdevenint un fet comú i generalitzat en aquests assentaments entre els segles VI i

VIII. Aquests esquelets els podem identificar com a individus llençats i abocats sense cap mena de tractament i mancats de qualsevol gest funerari intencionat.

En línies generals, es tracta d'esquelets humans en connexió anatòmica localitzats a l'interior d'estructures d'emmagatzematge ja abandonades, tipus sitja o pou, que sovint apareixen conjuntament amb esquelets d'animals domèstics, com ara ovelles o gossos, a més de restes de deixalles diverses i runa. Generalment aquests esquelets humans presenten posicions peculiars i forçades, producte de l'abocament indiscriminat del cos, sense cap indicatiu de deposició intencionada aparent.

En aquest sentit, el registre arqueològic i la mateixa singular posició dels esquelets indica, en alguns casos, que els individus van ser llençats a l'interior dels forats destinats a abocadors i no van ser tapats immediatament, passant lapsus de temps curts i espaiats, entre els abocaments i la formació dels estrats de cobriment final dels cossos i el rebliment total de les estructures.

Aquest fet arqueològic singular es repeteix en pràcticament tots el vilatges de l'antiguitat tardana de Catalunya, amb una mitjana d'entre 8 i 10 individus llençats per jaciment, tant individus adults com infantils. En general s'han arribat a localitzar entre un i tres esquelets per sitja o pou, no necessàriament junts, sinó llençats de manera successiva. En el seu conjunt, aquests esquelets poden acotar-se cronològicament entre el segle V-VI i VIII a partir del material arqueològic associat i a les datacions de C14 realitzades en alguns esquelets, com ara els de Can Gambús 1 (Sabadell).

Així mateix, l'anàlisi paleoantropològic d'alguns esquelets procedents de sitges i pous del vilatge d'època visigòtica de Can Gambús 1, va permetre identificar evidències de deficiències alimentaries i diferents patologies osses, absents en els esquelets de la necròpolis del mateix vilatge.

En conclusió doncs, aquest tractament singular observat en determinats individus de l'assentament, o més aviat, la manca de tractament funerari en aquests individus llençats, podria constituir un indicatiu arqueològic de la presència d'esclaus i serfs en els vilatges i assentaments de l'antiguitat tardana de Catalunya. Per altra banda, aspecte ben documentat i testimoni a les fonts escrites del període.

Assentament rurals en zones de pla i muntanya: l'atomització dels models (s. V-VIII).

Marta Sancho i Planas. Institut de Recerca en Cultures Medievales (IRCUM-UB).

En els darrers anys, la recerca arqueològica en jaciments corresponents al període de transició entre la fi de la Tarraconense i la consolidació dels comtats, ens ha aportat noves dades per a la reflexió.

La seva anàlisi ens mostra diferents models que, tot i mantenir alguns trets similars, presenten notables diferències.

Aquest fet s'emmarca sense gaire dificultat a les propostes que Ch. Wickham va realitzar en el seu dia i que ens proporcionen un marc interpretatiu general en el que cal anar constatant, amb exemples concrets, la seva validesa.

En la present comunicació, volem constatar la validesa d'aquest marc interpretatiu en les nostres contrades i senyalar aquells aspectes que no ens acaben de quadrar amb la realitat arqueològica del nostre país.

Per fer-ho ens basarem en les recents publicacions en les que diferents autors ens mostren els resultats de la seva recerca així com en la nostra pròpia i intentarem comparar uns i altres assentaments en aspectes com ara, el seu origen, la seva ubicació i relació amb el territori, les bases de la seva economia, les característiques de les estructures d'hàbitat, la presència d'elements de culte i de necròpolis...

Finalment intentarem extreure unes conclusions que puguin servir com a punt de partida del debat historiogràfic a l'entorn d'aquests tipus d'assentament.

El jaciment altmedieval de les Feixes de Monistrol (Gaià, el Bages).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull i Ramon Martí Castelló. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

Amb aquest text volem mostrar els resultats, fins ara inèdits, d'una recerca específica encetada fa diversos anys que pretén estudiar el poblament rural durant l'Alta Edat Mitjana a Catalunya Vella i que es concreta en l'excavació arqueològica de diversos jaciments entre els quals es troba Les Feixes de Monistrol (Gaià, Bages). Es tracta d'una recerca referida a la problemàtica específica que presenta el topònim *monasteriola* amb l'objectiu de verificar sobre el terreny l'origen i la naturalesa d'aquests establiments, tipificats en la primera documentació d'època comtal amb aquest topònim i sobre els quals s'havien postulat diverses hipòtesis fundacionals.

Els resultats que exposem a continuació corresponen a les dues campanyes d'excavacions arqueològiques que hem dut a terme els anys 2008-2009, intervenció que s'ha desenvolupat des de la Universitat autònoma de Barcelona pel Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009SGR-727), reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya, i que s'integra dins el projecte marc, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación, que porta per títol *organización fiscal y ocupación del territorio durante la Alta Edad Media* (HAR 2009-07874).

Després de les dues campanyes d'excavacions executades hem posat al descobert un interessant jaciment arqueològic, format fins al moment, per dues ocupacions diferenciades, tot i que parcialment excavades, situades a l'Alta Edat Mitjana: una primera de la qual hem documentat dues habitacions i un gran recinte, que datem de forma preliminar als segles VI-VIII i una segona formada per un conjunt de set sitges i dues fosses que situem entre els segles IX-XI. La cronologia, a hores d'ara, l'establím a partir principalment de paral·lels ceràmics amb altres exemples, tot i que estem a l'espera de rebre els resultats de les datacions de C14. El jaciment, que està en un estadi molt inicial de la recerca i del qual només n'hem excavat una part, no ens permet, ara com ara, caracteritzar amb claredat totes les estructures arqueològiques documentades, fet que podrem resoldre amb la continuació dels treballs d'excavació en properes campanyes.

Aproximació a la ramaderia i la cacera dels vilatges de l'Antiguitat tardana al territori de Barcelona.

Josep-A. Molina Vallmitjana. Arrago, S.L.

Aquest treball pretén, a partir de les dades lliurades pels registres arqueozoològics de quatre vilatges de l'Antiguitat tardana del territori de Barcelona (**Can Gambús** -Sabadell, Vallès occ.-, **Plaça Major** -Castellar del Vallès, Vallès occ.-, **els Mallols** -Cerdanyola del Vallès, Vallès occ.- i **la Solana** -Cubelles, Garraf-) fer una aproximació al tipus de ramaderia que s'hi realitzava i la importància de la cacera.

Es busca de mostrar el paper que representen els mamífers tant en l'aspecte econòmic com en l'aspecte social. Veure el grau de representació de cadascuna de les parts anatòmiques i les raons; veure les espècies representades, llur grau de representació i les raons perquè sigui així, i els usos en els quals eren destinats...

El fet que el conjunt arqueozoològic tractat hagi estat constituït per quatre vilatges permetrà veure si el model ramader aplicat a cadascun dels vilatges és propi i diferent, és a dir, existència de models ramaders diversos; o és igual o semblant en tots quatre, o sia, existència d'un únic model ramader. Alhora, veure el pes de la cacera, un paper sovint supravalorat.

Estudi territorial de l'ocupació humana de l'antiguitat tardana de l'arxipèlag de Cabrera (Illes Balears – Segles V a VIII dC).

Mateu Riera Rullan.

L'existència a Cabrera d'una comunitat monàstica del temps de l'Antiguitat tardana venia constatada per una única font escrita antiga, però inequívoca, que ens aclaria que segons el papa Gregori Magne: els monjos del monestir que es troba a l'illa de Capria, situada devora Maiorica, que és també una illa, obren de manera tan perversa i han sotmès les seves vides a diversos crims, que manifesten que, més que servir Déu, lluiten, i ho deim plorant, a favor de l'antic enemic (Gregori I, Epistola XIII, 47. Traducció de J. Amengual Batle, 1991, 392-393). Tenim per tant una evidència clara de la presència de monjos a la Cabrera balear l'any 603 dC, moment en què el papa-monjo intentà corregir el seu comportament.

Les investigacions arqueològiques sobre els esmentats monjos van prendre força l'any 1999, amb la posada en marxa del projecte: Recuperació, consolidació i musealització del monestir bizantí de l'illa de Cabrera, impulsat per l'arqueòloga municipal Maria Magdalena Riera Frau, subvencionat per l'Ajuntament Palma i patrocinat pel Parc Nacional de Cabrera. Dit projecte tenia com a principal objectiu esbrinar com havia estat aquella comunitat monacal, quins llocs havia ocupat, quant temps havia funcionat, i sobretot, què en quedava de tot allò. La base teòrica del programa d'actuació partia de la tesina dirigida pel Dr. Miquel Barceló: El monestir de Cabrera a l'Antiguitat Tardana, on s'havien cercat testimonis dels autors cristians dels segles IV a X dC i paral·lels d'excavacions a monestirs, per tal d'intentar entendre com s'organitzaven els monjos de l'època.

Durant els darrers deu anys s'han anat realitzant treballs prospecció per tot l'arxipèlag i s'han iniciat les excavacions arqueològiques al port de Cabrera, al lloc anomenat Pla de ses Figueres. Amb tot plegat s'ha pogut plantejar la probable presència d'un cenobi a l'esmentat Pla de ses Figueres, lloc on hi viurien la majoria dels monjos de la comunitat, on estaria el temple principal, i a on hi hauria el cementiri. Però també s'han pogut documentar dos o tres suposats eremitoris, els quals es troben sempre lligats a les millors terres de conreu.

La necròpolis de l'alta edat mitjana de Pertegàs (Calders, Bages) (segles VIII-IX).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull (Grup de Recerca OCORDE/UAB), Susanna Carrascal (Unitat d'Antropologia Biològica UAB).

Entre els anys 2007 i 2009 s'ha dut a terme tres campanyes d'excavacions al jaciment arqueològic de Pertegàs (Calders, Bages). La iniciativa, promoguda per l'ajuntament de la localitat en el seu interès per recuperar el seu patrimoni històric i arqueològic i encarregada a l'empresa CatPatrimoni/Web Cultura, ha tingut per objectiu l'excavació en extensió del jaciment per tal d'establir les característiques i cronologia d'aquest. Així mateix, si bé l'excavació s'ha iniciat dins d'un projecte vinculat a l'arqueologia de gestió, la seva anàlisi s'integra en el projecte general sobre el poblament altmedieval a Catalunya que venim desenvolupant. Es tracta d'una recerca que s'està realitzant des de la Universitat Autònoma de Barcelona pel Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009 SGR-727), reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya i forma part d'un projecte marc, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación, que porta per títol organización fiscal y ocupación del territorio durante la Alta Edad Media (HAR2009-07874).

El quadre d'excavació presenta uns 248 m² de superfície, una àrea que ens ha permès documentar, fins al moment, un total de trenta set tombes. La construcció d'aquestes estructures segueix un procés tothora similar mitjançant un retall en el terreny natural a l'interior del qual es construeix una caixa formada per diverses lloses de calcària lligades amb fang, falcada amb un estrat de terra i pedres, les quals, majoritàriament, presenten una forma rectangular tot i que trobem alguns casos trapezoïdals. L'orientació de les tombes col·loca el cap a l'oest i els peus a l'est i la deposició dels esquelets fou en decúbit supí amb els braços estrats a banda i banda del cos o flexionats sobre el pit.

La cronologia del jaciment la podem situar de forma general entre els segles VIII-IX a partir d'una datació de C14 del individu de la tomba N° 20, tot i que estem a l'espera de properes datacions per acabar de definir la cronologia amb més detall.

El jaciment dels voltants de la Torre Bargallona: un centre d'emmagatzematge i explotació d'època tardo-romana.(Cambrils, Baix Camp).

Francesc Florensa (Atics, S.L.), Montse Corominas Vidal (Àpex, arqueologia i serveis culturals).

Entre els mesos d'abril i setembre de l'any 2006 i en el decurs de les obres de remodelació de la carretera nacional 340 al seu pas per Cambrils, es dugué a terme la excavació arqueològica dels Voltants de la Torre Bargallona, a la partida de Vilagrassa.

L'excavació va permetre documentar un total de 189 estructures excavades en el subsòl i distribuïdes aleatòriament en una àrea de aproximadament, 10.000 m².

Les restes documentades corresponen a un total de 189 estructures entre sitges d'emmagatzematge d'aliments, nuclis d'extracció d'àrids i pous d'aigua. També es localitzaren els enterraments de 4 individus adults a l'interior de tres estructures tipus sitja, i un nونات inhumat en una àmfora tardo-romana. En base als reblliments interiors de cada sitja es pot dir que el moment de la desocupació de la zona es situaria entorn al segle VIII dC. i tan sols en alguns casos es reaprofitarien algunes de les estructures en època moderna.

Per tal de poder relacionar les restes d'emmagatzematge amb un nucli d'hàbitat, es prospectà una àrea d'uns 1000 metres a la rodona partint del nucli excavat. D'aquesta manera es localitzà, a uns 250 metres a l'oest de la recent intervenció, una zona amb abundant material ceràmic i de construcció en superfície. Amb motiu de la substitució d'algunes torres d'alta tensió en aquesta zona, es feu el seguiment arqueològic de la fonamentació de les mateixes, el resultat del qual corrobora l'existència d'un assentament d'època romana que creiem que aniria estretament lligat amb les sitges excavades, concretant

així una mica més el paisatge romà de l'*Ager Tarraconensis* a la comarca del Baix Camp a finals del domini romà.

La vil·la de Can Cabassa.

Pere Lluís Artigues Conesa, Antoni Fernández Espinosa, Conxita Ferrer Álvarez. CODEX. Arqueologia i Patrimoni.

Fruit de diverses intervencions arqueològiques ha estat la documentació de la vil·la de Can Cabassa, que van permetre recuperar més de 24.000 m² d'un assentament rural romà. Aquest assentament es fundaria durant el segle I aC, desenvolupant-se en extensió al llarg de l'alt imperi, amb un creixement progressiu, essent el segle IV el moment de màxim esplendor de la vil·la, i del que s'han documentat un gran nombre d'estructures, de les que cal destacar un camp de *dolia* amb 120 encaixos, àrees de treball amb un moll de càrrega i descàrrega de mercaderies així com dues necròpolis. Després d'un període de decadència, durant la primera meitat del segle V, es torna a refer durant la segona meitat d'aquest segle recuperant l'activitat econòmica existent agrícola i ramadera, però en una escala menor.

A partir del segle VI s'inicia el declivi de la vil·la que desapareixerà entrat el segle VII. Hi ha pocs indicis d'activitat i poques estructures associades a aquest moment. L'activitat econòmica i dels usos dels espais, on l'agricultura és la base econòmica de l'assentament, és realitzada a una escala molt més petita, segurament vinculada al consum propi.

La desintegració de Can Cabassa com a *fundus* coincideix amb l'abandonament d'altres jaciments semblants en el Vallès, com és Castellarnau (Sabadell), o Poble sec (Sant Quirze del Vallès) i l'aparició d'altres tipus d'assentament com són Torre Romeu (Sabadell), Can Gambús (Sabadell) o els Mallols (Cerdanyola), assentaments d'explotació agrària de petites comunitats rurals

Mas Catxorro, la transformació d'una vil·la romana a un assentament i necròpolis rural alt medieval (Benifallet, Baix Ebre).

Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa.

L'excavació arqueològica d'urgència (promoguda pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya) en el jaciment de Mas Catxorro consistí en la realització d'un sondeig a la zona on s'allotjaven, pel que semblava, tres tombes espoliades d'antic, seccionades lateralment per un talús artificial. El sondeig pretenia documentar aquestes tombes, excavant metòdicament la zona delimitada per tal de documentar tant els nivells arqueològics exhumats progressivament com les restes estructurals dels sepel·lis.

Podem dir que els resultats de la intervenció ens mostren una primera fase que correspondria al ple funcionament d'una vil·la romana, representada en el sondeig per diferents estructures pertanyents a la pars rustica -paviments de calç i els seus respectius estrats d'amortització-, possiblement amb uns orígens republicans o augusteus. En una segona fase, aquesta mateixa zona industrial de la vil·la s'aprofità com a necròpolis, amb una cronologia de segles IV-VIII dC, quan les fosses de les tombes alteren els paviments dels àmbits industrials de la vil·la.

L'aprofitament d'espais construïts de les vil·les romanes en època tardoromana i alt medieval és un fet llargament documentat. En el cas de la vil·la de Mas Catxorro, el reaprofitament espacial pot ser degut a raons purament físiques o geogràfiques, ja que aquest emplaçament té unes limitacions físiques prou ben marcades per un gran riu - l'Ebre -, i una sèrie de contraforts muntanyencs - la Muntanyeta i Lo Corral de Torres-.

La novetat que aporta aquesta intervenció és la comprovació de l'existència de dos fases cronològic-constructives; d'una banda, construccions o àmbits industrials pertanyents a la pars rustica de la vil·la i, d'altra, l'aprofitament d'aquests mateixos àmbits com a zona de necròpolis. Aquesta dualitat suggereix una gran longevitat de la mateixa vil·la, amb origen al voltant del canvi d'era, i una perpetuació fins als segles VII -VIII dC, on podríem situar els últims d'enterraments, ja amb presència del món musulmà.

El poblament a la conca mitja del Segre entre els s. IV-VIII dC. Aproximació a partir de la prospecció arqueològica.

Javier Escuder, Marta Monjo, Anna Camats.

En arqueologia la excavació sistemàtica és una eina molt útil a l'hora d'estudiar assentaments concrets i conèixer com vivien els nostres avantpassats. Ara bé, a l'hora de plantejar anàlisis a nivell territorial, així com estudis de distribució de poblament, és necessari emprar altres mètodes, ja que és inviable excavar tots els jaciments d'una regió, a la vegada que l'estat de conservació d'aquests no sempre permet extreure'n la informació necessària per obtenir conclusions vàlides.

Per tant, en molts casos s'ha optat per emprar la prospecció arqueològica en superfície per localitzar jaciments, tant per part d'investigadors com per part d'aficionats a l'arqueologia. D'aquesta manera, tot i no aconseguir informació detallada sobre cada assentament, és possible aproximar-se a la distribució de la població en un moment determinat de la història.

L'article que presentem utilitza tant la informació que prové d'excavacions arqueològiques com l'obtinguda a partir de prospeccions per tal d'ubicar diferents assentaments sobre un mapa i establir relacions entre ells que, d'una altra manera, ens podrien haver passat per alt.

L'estudi es centra a la comarca de la Noguera (Lleida) durant el període que va des de la caiguda de l'imperi romà (s. IV- V dC) fins l'arribada dels musulmans (s. VIII dC). En concret, s'han prioritzat les conques del riu Segre i els seus afluents -el riu Farfanya i el Sió- on es concentren la majoria d'assentaments.

Ubicant sobre un mapa els assentaments d'aquesta cronologia, hem pogut observar que molts d'ells tenen alguna necròpolis relativament pròxima; algunes de les quals s'han demostrat sincròniques a aquests assentaments. Normalment, en aquestes necròpolis les tombes presenten una variació tipològica força gran, entre les quals hi trobem tombes de fossa simple, tombes amb caixa i/o coberta de lloses i sarcòfags de pedra.

D'altra banda, hem constatat l'existència d'una sèrie de necròpolis excavades a la roca, la majoria espoliades, que s'acostumen a ubicar en punts elevats respecte el seu entorn. Tradicionalment han estat considerades de "cronologia desconeguda", ja que manquen elements que permetin la seva datació. Ara bé, en molts casos es troben pròximes a assentaments de cronologia tardoromana, fet que dona peu a la següent qüestió: podrien pertànyer a la població que, després de la caiguda de l'imperi romà, reocupa les villae fins l'arribada dels musulmans?

Amb aquesta premissa, l'article intenta obrir una porta a la hipòtesi que associa ambdós tipus de jaciments, alhora que pretén establir una pauta de poblament en un moment molt desconegut en aquest territori, ja sigui per l'escassa presència d'assentaments o per manca d'investigació científica.

L'església i la necròpolis de Sant Miquel d'Olèrdola. primers resultats de la intervenció arqueològica (2005-2007).

Núria Molist, Josep M. Bosch, Jordi Farré, Josep Mestres.

La intervenció arquitectònica a l'església de Sant Miquel d'Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès), promoguda des de la Direcció General del Patrimoni i el Museu d'Arqueologia de Catalunya, ha permès dur a terme l'excavació arqueològica del conjunt format per un edifici preromànic, un edifici romànic i una necròpolis amb més de mil anys de pervivència.

L'església de Sant Miquel d'Olèrdola ha estat un referent en el coneixement de l'arquitectura preromànica i romànica i les tombes antropomorfes u olèrdolanes varen donar nom a aquest tipus d'enterrament. Malgrat això, no havia estat objecte d'intervencions arqueològiques a excepció de l'excavació de l'absis preromànic (1882) i el buidatge d'algunes de les tombes antropomorfes per afeccionats locals (primera meitat del segle XX). En canvi, al llarg del segle XX se succeïren els treballs de restauració dels edificis, alguns dels quals alteraren de forma notable les construccions i els enterraments i eliminaren bona part de la informació corresponent a les fases més modernes.

En aquest treball presentem els primers resultats de la intervenció, la qual ha permès incrementar de forma més que notable el coneixement dels edificis i del cementiri, tant respecte a l'evolució arquitectònica dels temples i a la tipologia de les sepultures com a l'arc cronològic.

Les primeres anàlisis de Carboni 14 realitzats sobre individus ens confirmen l'ocupació de la muntanya almenys des de mitjans del segle IX, molt abans que el comte de Barcelona Sunyer emprengués la monumentalització d'Olèrdola (entorn el 930) i de la primera documentació escrita. Quan a l'edifici

preromànic, el més destacable és la definició de la planta de tres naus i la recuperació d'alguns elements arquitectònics decorats que l'ornamentaven. Respecte l'edifici romànic, el més alterat per les restauracions modernes, l'excavació de l'interior i de les cobertes (el campanar de torre romànic -segle XII- va aparèixer en treure les lloses del cimbori), i la lectura dels paraments ha permès refer parcialment la seva evolució des de l'inici del segle XI fins a l'actualitat.

La fi de les vil·les romanes baix imperials a la depressió prelitoral (segles IV-V): contextos estratigràfics i registre material.

Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.

Aquesta comunicació és la presentació d'un estudi més ampli sobre el poblament rural de l'antiguitat tardana i l'època altmedieval a la Catalunya central i litoral, en especial l'antic *territorium* de *Barcino*, i que forma part d'altres treballs de recerca dins el marc d'una tesi doctoral en curs.

Com punt de partida, es realitza una caracterització i classificació dels diferents tipus d'assentaments de l'antiguitat tardana, entre els segles VI i VIII, amb una identificació i una descripció de les seves estructures integrants, àrees funcionals i espais de treball comuns, estretament vinculats a la base econòmica dels assentaments pagesos, que en gran part eren inèdites i desconegudes fins ara. Es defineixen així, uns àmbits d'habitació i de residència amb fons de cabana de material perible, àmbits de producció amb forns de pa, premses i *lacus*, zones d'emmagatzematge de productes agrícoles amb sitges, potser d'ús comunitari en alguns casos, així com les seves àrees funeràries i necròpolis associades.

D'aquesta manera, podem apuntar que el model de poblament que detectem durant l'antiguitat tardana es basa en l'aparició d'una xarxa d'assentaments pagesos i petits nuclis poblacionals, que s'originen de forma desigual a inicis del segle VI, i es desenvolupen durant els segles VII i VIII. Aquests nous vilatges substituiran al tipus de poblament rural del baix imperi, basat en les vil·les residencials i productives que, gradualment, han anat desapareixent del territori al llarg del segle V. L'abandonament i transformació de les vil·les significa, llavors, un canvi radical dels patrons d'assentament, amb l'aparició d'uns nous llocs d'habitació i d'uns nous sistemes de construcció, així com un canvi en el sistema de producció i d'explotació del territori.

La recerca i l'estudi arqueològic dels jaciments de l'antiguitat tardana ens permet identificar i establir les diferents modalitats de poblament existents al territori analitzat. Per una banda detectem assentaments i vilatges amb precedent de vil·la romana baix imperial, que presenten estructures d'habitació i d'emmagatzematge situades a les immediacions de les construccions romanes i a vegades readaptant-les i transformant-les. Per altra banda, constatem la presència de vilatges creats *ex novo* en les zones de planes agrícoles, amb construccions tipus cabana de materials peribles i amb un elevat nombre d'estructures d'emmagatzematge tipus sitja. Finalment, identifiquem assentaments i petits vilatges o granges en alçada, també aparegudes *ex novo*, i emplaçades en zones de muntanya mitjà i de relleu accidentat amb construccions de pedra i fang.

Aquesta proliferació dels assentaments rurals de l'antiguitat tardana i l'època visigòtica, amb especial densitat i concentració en determinades regions, ens permet observar la transformació cap al desenvolupament de la comunitat pagesa, amb noves i diverses formes de poblament, ja sigui en assentaments tipus poblat, vilatges o petites granges, i amb realitats arqueològiques molt diverses.

El jaciment de Sant Genís de Tapioles (Vallgorguina). L'ocupació altmedieval (segles VII-IX).

Ivan Salvadó Jambrina, Lluís Vila Bonamussa. Estrats SL.

Durant els anys 2003 i 2004 es van portar a terme una sèrie d'intervencions arqueològiques que van posar al descobert les restes de l'antiga església de Sant Genís de Tapioles, documentada per primer cop en un text de l'any 878.

El jaciment consta de tres fases d'ocupació molt ben diferenciades. La fase més antiga documentada és d'època romana baix imperial, en concret del segle IV. D'aquesta fase només coneixem part d'una estructura negativa de grans dimensions i la seva posterior colmatació. La segona, es tracta d'una fase emmarcada entre finals del segle VII i la primera meitat del segle IX. A aquesta fase corresponen una sèrie de murs que formarien part d'un edifici d'ús rural. La tercera fase caldria situar-la durant la 2ª meitat del segle IX (abans de l'any 878) moment en que es construeix l'església de Sant Genís de Tapioles.

Les fases 2 i 3, són les més destacades per la seva cronologia i la seva excavació ha proporcionat materials ceràmics característics d'aquestes cronologies.

Jaciments que presenten unes cronologies similars als de la fase 2 de Sant Genís de Tapioles són per exemple: Can Paleta (Castellfollit del Boix), una de les fases del Serrat dels tres Hereus (Casserres) i el Pla del Serrador (Les Franqueses del Vallès) entre d'altres.

Tipologia i ritual funerari de la societat visigoda dels segles VI-VII i VIII a les terres de ponent: La necròpolis de Mas del Pagès (La Granadella).

Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa. Atics SL.

Mitjançant la recent excavació arqueològica d'urgència (promoguda pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya) de tres tombes de la necròpolis visigoda de Mas del Pagès i l'estudi de diferents necròpolis visigodes de les terres de ponent, veurem el tractament de la mort i el ritual funerari que presenten les societats visigodes establertes en aquesta zona. Es tracta de necròpolis que segueixen patrons similars, enterraments en caixa de lloses amb una mateixa orientació i individus enterrats amb un ritual funerari cristià típic. Aquestes necròpolis es mouen en cronologies dels segles VI-VII i VIII. La necròpolis de Mas del Pagès presenta trets extensius i característics a les necròpolis visigodes, com pot ser la presència d'aixovar funerari en una de les tres tombes exhumades.

El cas que ens ocupa pertany al denominat grup de les necròpolis rurals. Aquestes necròpolis rurals en principi parteixen d'un denominador comú, en moltes ocasions és impossible relacionar la necròpolis amb algun lloc d'hàbitat. És, potser, una dinàmica prou generalitzada dins de les necròpolis rurals catalanes, tenim nombrosos casos de necròpolis aïllades en les quals no es pot vincular cap tipus d'hàbitat; Vilanova de la Barca, Anya, Àger, la Femosa, totes elles necròpolis aïllades o absents d'hàbitat documentat, dins de les comarques lleidatanes.

D'altra banda també tenim excepcions, com poden ser les necròpolis de la zona de la vall del Segre, on no es compleix el patró de la resta de Catalunya. Ens referim a les necròpolis rurals vinculades a un hàbitat o el que és el mateix, hàbitats amb necròpolis dependents. Torre Longo (Alcaràs, Segrià), és una vil·la amb l'ús d'una necròpolis coetàniament. Un altre cas és la vil·la del Reguer (Puigverd d'Agramunt) molt similar al anterior. El cas més important i el que més documentació ens aporta és el jaciment del Bovalar (Seròs, Lleida), amb tombes de diferents tipologies, moltes d'elles amb lloses de pissarra o calcària local, en principi, tipològicament iguals o molt similars a les documentades a la necròpolis de Palous o Mas del Pagès.

El cas de la necròpolis en estudi, sembla ser que la podríem englobar en el grup de necròpolis rurals sense habitat relacionat.

Tipològicament podem considerar aquestes tombes com de "caixa de lloses", arquitectònicament prou complexa i costosa de realitzar. Els enterraments en caixa de lloses responen a una tipologia funerària de llarg abast; les primeres tombes d'aquest tipus caldria situar-les a finals de segle V dC (jaciments amb aquesta tipologia de tombes cronològicament datades), però el període de màxim esplendor caldria situar-lo en el segle VI i sobretot en el segle VII dC, on es generalitzen per moltes zones de la Península Ibèrica.

Els enterraments tardoantics del jaciment de Mas dels Quarts (Perafort, Tarragonès).

Maria Adserias Sans (DGPC), Pilar Bravo Póvez (Codex), Montserrat García Noguera (Codex), Ester Ramón Sariñena (MNAT).

En aquesta comunicació es presenten els resultats d'una intervenció de caire preventiu, que es va realitzar (en 2002) en el marc de la construcció d'una torre elèctrica i d'una rotonda així com de dos trams de 2 vials propers a ella, al costat de la CN-240 associats a la construcció de la Línia d'Alta Velocitat Madrid – Barcelona – Frontera Francesa. Aquests treballs van ésser assumits per personal vinculat, en el seu moment, a l'empresa CODEX- Arqueologia i Patrimoni.

Els terrenys on es va portar a terme la intervenció corresponen a la part central de la partida de Mas dels Quarts, superfície situada a una banda i a una altra de la CN-240, a l'oest del barranc del Bogatell i a l'est del Francolí, a uns 2 quilòmetres de la Via *De Italia in Hispanias/Ab Asturica Terracone* en el tram que enllaçava Tarraco i Ilerda.

Els treballs que presentem es varen desenvolupar en 2 zones diferents (Sectors 1500 i 2000) sense connexió física. En la segona de les zones que va ésser objecte dels treballs d'excavació (Sector 2000), es varen localitzar diferents restes que havien format part de 2 assentaments amb una cronologia completament diferenciada (Neolític Final/Edat del Bronze i Període romà, respectivament) les quals, en algun punt del jaciment, se superposaven.

Els darrers moments en l'ocupació antiga de la superfície que varem denominar Sector 2000, es reflectiren en la seqüència estratigràfica que vàrem documentar a partir de la troballa d'una àrea funerària de reduïdes dimensions que estava formada per varis enterraments que formaven 2 conjunts diferenciats, tant pel seu emplaçament com per les seves característiques, la qual cosa permeté també diferenciar-les, des d'un punt de vista cronològic.

En la part occidental, n'existia un grup (anterior al segle VI) mentre que, a uns 84 metres de distància, es va documentar un segon nou espai funerari (segle VI-VII), constituït per un altre grup de sepulcres, formats per fosses excavades en el substrat geològic i cobertes amb lloses irregulars, trets característics de les necròpolis tardanes.

Les dades aportades per la datació radiocarbònica d'un d'aquests enterraments va possibilitar adscriure'1 a una cronologia corresponent al segle VII.

INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES

2006-2010: MÓN URBÀ

Intervencions arqueològiques a l'Antiga Casa de l'Ardiaca Major de la Catedral de Tarragona (Tarragonès).

Izadi Salsamendi, David Bea, Roc Arola.

L'edifici de l'Antiga Casa de l'Ardiaca Major de la Catedral de Tarragona (Tarragonès) fou motiu d'estudi i intervenció arqueològica entre els anys 2005 i 2007. La ubicació d'aquest gran casal s'emmarca en una illa de grans dimensions entre el Pla de la Seu, el carrer de les Coques i la plaça dels Cabrits, just davant de la façana principal de la Catedral trobant-se rodejada d'edificis nobles com el Palau del Cambrer o la Casa Suelves. La seva construcció és posterior a l'any 1154, quan es creà la canongia a Tarragona, i és anterior a l'any 1296. A aquesta època sembla correspondre la planificació i construcció de l'edifici que es veu actualment en superfície. El conjunt de l'aspecte actual, cal cercar-lo en la reforma efectuada el primer quart del segle XIV, possiblement destinada a ennoblir la plaça amb motiu de la consagració de la Catedral l'any 1331. En les diverses intervencions arqueològiques, s'ha pogut constatar que l'ocupació de l'espai és continua i molt intensa des del segle I d.n.e fins al segle XX. Cal remarcar que el major volum de restes arqueològiques documentades daten d'època medieval, més concretament dels segles X al XV. Aquestes restes han estat documentades tant en els paraments de l'edifici monumental com al subsòl del mateix.

L'edifici funcionà com a Casa de l'Ardiaca Major fins que després de la desamortització de Mendizábal es convertí en la Rectoria de la Catedral. Durant la segona meitat del segle XIX en els baixos hi tenia el local l'escultor Bernat Verderol, que entre altres obres executà els Gegants, els Negritos i els Nanos de la ciutat. Als seus locals acudien literats i artistes tarragonins, que sense cap mena de dubte fou l'embrió de l'Ateneo Tarraconense de la Clase Obrera. Abans de les actuals botigues de souvenirs s'hi instal·là també la seu de la Col·lecció Molas, coneguda per les seves peces d'art i arqueologia romanes i medievals.

Les intervencions han consistit en un estudi detallat dels paraments i estructures de tot l'immoble, a partir dels paràmetres definits per l'Arqueologia de l'Arquitectura, així com en l'execució de diverses cales de sondeig que han tret a la llum uns possibles *propilees*, emmarcats en el Recinte de Culte alt-imperial, així com diversos elements associables amb fases baix-imperials i amb construccions alt-medievals cronològicament paral·leles amb el procés de bastiment de la Catedral, possiblement identificables amb un *chantier* o espai de treball lligat a l'obra.

L'edifici de Ca la Garsa (Plaça dels Àngels, 23 de Tarragona, Tarragonès). L'evolució d'un espai històric al call tarragoní.

David Bea, Aleix González, Sergi Navarro.

Les tasques arqueològiques portades a terme a l'edifici de Ca la Garsa, situat a la Plaça dels Àngels número 23 de Tarragona, responen a una iniciativa municipal de recuperació d'aquest espai urbà. Al llarg dels anys 2003 i 2004, ja es realitzaren diversos sondejos en aquest solar deixant al descobert diverses estructures baix-imperials, com una claveguera i alguns murs de grans dimensions, que en aquesta nova actuació han estat excavats fins a la seva fonamentació, aportant una cronologia del segle V d.n.E. Posteriorment l'Ajuntament de Tarragona va finançar una altra intervenció feta la tardor de 2008.

Aquestes estructures baix-imperials, de grans dimensions i un estat de conservació prou bo, semblen marcar l'existència d'un gran edifici públic que ocuparia tot el sector de plaça Rovellat fins possiblement la paret de delimitació del Concilium Provinciae. Associat a aquest complex es localitzà una claveguera de factura bastant pobre però que presentava una coberta de grans lloses, algunes de les quals de marbre, que juntament amb una sèrie de nivells de pavimentació estarien marcant la possibilitat de l'existència d'un nivell de trànsit datable entre els segles V a VII d.n.E.

També durant dels sondejos anteriors es van poder datar les estructures i els arcs de diafragma baix-medievals que formaven part de la sala principal del mateix edifici i que datarien aproximadament del segle XIII. Aquesta intervenció, si bé no ha pogut confirmar aquestes cronologies, si que ha pogut establir una successió cronològica de les estructures medievals. Inicialment l'edifici de Ca la Garsa estaria constituït pels tres arcs centrals de diafragma que datarien del segle XIII o inicis del segle XIV. Posteriorment aquest edifici seria ampliat amb la construcció d'unes arcades (situades a plaça Rovellat) que podrien estar indicant l'existència d'un porxat datable entre els segles XIV i XV. Finalment l'edifici seria ampliat per la façana de plaça dels Àngels, segurament al llarg dels segles XV o XVI, amb la construcció d'una nova façana amb un gran arc i un espai semi-obert que respectaria l'existència d'un

antic carrer fossilitzat (carrer d'en Armenyr), alhora que unificaria les dos edificacions que avui en dia defineixen l'edifici de Ca la Garsa.

La intervenció arqueològica al carrer Convent, 33 - Raval de Fora, 40 (Sabadell, Vallès Occ.): un nou centre terrisser dels segles XVII i XVIII a la vila de Sabadell.

Jordi Roig Buxó, David Molina Molina, Joan M. Coll Riera. Arrago.

Durant el novembre de 2007 i gener de 2008 es va portar a terme l'excavació arqueològica d'un gran solar d'uns 700 m² situat al carrer Convent, 33- Raval de Fora, 40 de Sabadell, localitzant-se gran part d'un taller artesanal i centre terrisser de finals del segle XVII i segle XVIII. D'aquest destaquen les restes de dos grans forns de producció de peces de forma així com algunes estructures singulars vinculades a la terrisseria, com ara un bogi.

El Forn 1 es conserva força complet, amb la cambra de foc inferior, part de la graella i la seva paret exterior de planta circular amb un àmbit d'accés frontal de forma el·líptica que s'assenta sobre el terreny natural. Aquesta estructura està construïda amb murets perimetrals fets de maons que s'assenten sobre la solera que està totalment termoalterada o rubefactada. Aquest fa 2 metres de diàmetre per 3 metres de llargada, amb 2'40 metres de llargada de solera conservada. Presenta un eix oest- est amb l'entrada a la cambra de foc pel costat oest.

El Forn 2 va ser localitzat parcialment, mutilat pel pas dels serveis del segle XX, i sols conservava un angle recte de la paret de la cambra de foc i part de la solera. La paret frontal estava construïda amb còdols en la seva part inferior i de tovots en la part superior. La paret lateral estava construïda en la seva totalitat amb tovots, amb la solera plana i totalment termoalterada.

El bogi estava situat a prop dels forns en un dels costats del taller i presentava una estructura circular semisubterrània excavada en el terreny natural amb un encaix rectangular o forat de pal central, on s'encastaria l'eix principal de l'estructura del bogi, el qual mitjançant la força animal faria moure l'enginy mecànic que permetria extreure aigua d'un pou en gran quantitat per a les necessitats de l'obrador, o bé per fer girar les moles per desfer els terrossos de pedra i mineral per fer els òxids necessaris pels vidrats de la terrissa.

D'aquesta manera, i fruit de l'activitat d'aquest obrador de terrissa, cal esmentar la localització de diversos estrats, retalls i àmbits d'abocador amb presència de nombroses peces de terrissa senceres, trencades i defectuoses de cuita i deformades, constituint en determinats casos veritables testars amb centenars de peces recuperades. L'estudi d'aquest material permet establir el repertori formal dels atuells de terrissa que produïa aquest obrador entre el segle XVII i XVIII. Es tracta majoritàriament de peces de forma, com ara plats d'ala, tupins, olles botiges, bacins, etc., totes elles amb coberta vidriada monocroma generalment sense decoracions.

Per altra banda, també es van localitzar diversos murs de pedra i morter que configurarien alguns dels àmbits del taller i part dels casals d'època moderna que ocupaven aquest sector del Raval. En aquest sentit, cal destacar la localització d'una galeria subterrània del segle XVII que va ser utilitzada com a lloc d'abocador i va ser reblerta amb terra i terrissa defectuosa en gran quantitat.

Arquitectura civil i emfiteusi a la Barcelona tardomedieval i moderna: de sis cases al carrer Baixa de Sant Pere al palau de la família dels Alós (marquesos de Puertonuevo).

Josep Cruells, Jordi Hernández-Gasch, Esteve Nadal, Núria Sadurní.

La reforma de l'edifici situat al núm. 55 del carrer de Sant Pere més Baix, de Barcelona -antic palau del marquès de Puertonuevo i Bé Cultural d'Interès Local- ha permès endegar diversos treballs de recerca historicoarqueològica. D'una banda, un nou estudi documental de l'evolució de la finca i, de l'altra, els treballs arqueològics consistent en l'estudi de paraments realitzat a partir de cales verticals a les cinc plantes de l'edifici i dues intervencions més per tal d'excavar-ne el subsòl.

L'estudi documental ha possibilitat recular fins a finals del segle XV, posant de manifest que les diferents cases i peces que componen l'immoble actual són d'origen medieval. Pertanyien originàriament al monestir de Sant Pere de les Puel·les que va establir en emfiteusi aquests terrenys a diferents propietaris, que a la vegada realitzaren subestabliments emfiteutics. Així, des de les darreries de l'edat mitjana la propietat útil de la finca estigué molt fragmentada, essent a finals del segle XVI i principis del XVII que alguns propietaris començaren a acumular propietats en l'illa de cases. Finalment, Josep Francesc d'Alòs

i de Rius, primer marquès de Puertonuevo, va portar a terme les obres necessàries per tal d'unificar el conjunt en un únic palau.

L'estudi de paraments, per la seva banda, ha permès contrastar les dades aportades per la documentació històrica a partir d'una materialitat independent com és l'arquitectura del propi edifici (fàbriques i elements arquitectònics), fent palès l'estat de conservació de les restes estructurals anteriors a l'edifici que ens ha arribat fins avui i aportant observacions molt interessants sobre materials i tècniques de l'arquitectura civil barcelonina, prou desconeguts per la relativa manca de publicacions d'estudis d'aquesta mena.

Finalment, l'excavació arqueològica ha possibilitat comprovar o proposar explicacions alternatives a la informació aportada per l'estudi de paraments i la documentació històrica.

Tanmateix, la implementació i confrontació de totes tres metodologies no ha estat jerarquizada, sinó dialèctica, de manera que no s'ha atorgat un rang superior de versemblança científica a cap de les diferents informacions. Al contrari, les discrepàncies han estat útils per tal d'arribar a una interpretació de totes les dades més acurada i, en definitiva, a una comprensió de l'evolució de la finca des dels seus orígens medievals fins al segle XX, posant de relleu la parcialitat dels estudis damunt un sòl tipus de materialitat o document.

Primers resultats de l'excavació de la basílica paleocristiana de Cornellà de Llobregat.

Juan García Targa, Celia Segovia Servián.

Arrel de les obres d'ordenació i millora urbanístiques realitzades a l'entorn de l'Església de Santa Maria de Cornellà, finançades pel Fons Estatal d'Inversió Local (FEIL), van aparèixer una sèrie de restes arqueològiques de diferents èpoques. La descoberta ha permès confirmar l'ocupació de l'indret, al menys, des d'època romana i portar a terme la intervenció arqueològica més extensa i de més llarga durada realitzada mai a Cornellà.

Malgrat que la comunicació se centrarà en les restes tardoantigues, cal assenyalar que al llarg del desenvolupament de les obres municipals, han sortit a la llum, en diversos punts afectats del casc antic de Cornellà, enterraments i restes arquitectòniques d'una vil·la imperial relacionada amb el seu entorn d'explotació agrícola, del què destaca la troballa d'un gran nombre de sitges i el descobriment de l'estructura per a uns contrapesos de premsa. De la mateixa manera, s'ha detectat algun espai i una sitja baixmedieval, així com part dels fonaments de l'antiga església del s.XV o del campanar del s.XVIII.

Posteriorment, just a l'entrada de l'edifici consistorial, s'han trobat els fonaments d'un absis i d'uns murs pertanyents a una basílica paleocristiana. Si bé la seva excavació metodològica ha constituït una novetat, la seva localització ja era coneguda d'antuvi. Ja en 1928, a partir de les obres de remodelació de la casa de la vila, es van posar al descobert part de la planta de la basílica i d'estances adjacents, mosaics i dues columnes preromàniques. Les estructures van ser esbossades per Puig i Cadafalch i redescobertes en part en l'actualitat.

Fins al moment, s'han pogut documentar un enterrament, una sitja baixmedieval i uns murs enlluïts anteriors a l'absis. Igualment, s'han pogut identificar els murs d'una habitació associada: el possible baptisteri. S'han realitzat anàlisis de C-14 dels ossos del difunt, s'han recollit diverses mostres de terra, ceràmica i una moneda associada al mort. Tots aquests elements es troben en fase d'estudi; esperem poder oferir els resultats el més aviat possible.

D'altra banda, l'Ajuntament de Cornellà, ha decidit conservar i restaurar l'absis i integrar-lo a l'espai de l'edifici consistorial, per deixar-lo visible al públic. En conseqüència, la segona fase d'excavació i l'obtenció de noves dades que permetin comprendre millor aquest espai, resten pendents del projecte final de conservació.

Intervenció arqueològica al carrer Sant Miquel núm. 40-42: un exemple de llar pagesa a la vila de Cardona (Bages).

Carlos Bella Sancho. GRIU. Arqueologia i patrimoni, SL.

Del 18 al 30 de maig de 2009 es va dur a terme una intervenció arqueològica preventiva al carrer Sant Miquel núm. 40-42, a la vila de Cardona (Bages), sota la direcció de l'arqueòleg Carlos Bella Sancho, de l'empresa GRIU. Arqueologia i patrimoni, SL.

La intervenció va consistir en la realització de 5 sondejos en diferents zones del solar, un a la part Nord, dos a la part central i dos a la part sud. Per altra banda es va realitzar la documentació arqueològica i gràfica de totes les estructures corresponents.

L'actual carrer Sant Miquel i els seus vials adjacents tenen els seus orígens en el raval de Capdevila, uns dels diversos eixamplaments urbanístics sorgits entorn del nucli de la vila del castell de Cardona entre el 1250 i 1350. Aquest raval va ser la tercera gran àrea de creixement de Cardona i es situava a ponent del primer nucli de la població, el seu nom responia a la seva ubicació topogràfica respecte a la vila, en contraposició a l'altre raval de Soldevila.

En el segle XV, l'àrea de sant Miquel ja restava encerclada dins de muralla, era una barriada habitada per gent d'ofici i fortament diferenciada del centre urbà ocupat per famílies benestants.

Els dos habitatges, objectes d'aquesta comunicació, es situen en el sector septentrional del carrer de Sant Miquel, la tipologia de totes dues edificacions respon a l'arquitectura entre mitgeres.

En un principi el conjunt es corresponia amb dos habitatges diferenciats en els seus orígens respecte el parcel·lari, però unificats pel que fa a la seva morfologia com a conseqüència de la seva titularitat, sota una mateixa propietat. L'origen d'aquesta parcel·lació es remunta al període baix medieval, entre els segles XIII i XIV. És a la meitat del segle XVIII quan es va produir la unió de totes dues parcel·les a mans de la família Homs. Sota la propietat d'aquesta família, la funció del immoble era d'habitatge familiar i de lloguer per d'altres famílies.

No obstant, la intervenció arqueològica ha permès constatar que amb anterioritat a ser un immoble d'habitatge familiar i de lloguer, havia tingut altres usos. Així, a la parcel·la 42, trobem un mur que separava els àmbits destinats al bestiar (zona sud) de la resta, i a la zona nord de la parcel·la, trobem dues estructures, que han estat interpretades com a tines de vi de diferents moments històrics. Aquestes restes ens permeten percebre com els habitants d'aquesta propietat destinaren la seva activitat productiva a la ramaderia i a la viticultura, atenent al tancat pel bestiar i a les tines respectivament, i a més ens permet apuntar que aquesta casa devia tenir terres associades prop de Cardona on pasturar el bestiar i recollir el raïm.

Uns banys àrabs a la ciutat de Turtuxa. Intervenció arqueològica al carrer Major de Sant Jaume nº 6 de Tortosa (Baix Ebre).

David Bea, Jordi Diloli, Ramón Ferré, Aleix Gonzàlez, Jordi Vilà.

La intervenció arqueològica als baixos del número 6 del carrer Major de Sant Jaume de Tortosa (Baix Ebre) es va portar a terme durant el mes de novembre de l'any 2005 per part de membres del Grup de Recerca del Seminari de Protohistòria i Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona (GRESEPIA); es centrà en la realització de diverses cales quadrangulars i rectangulars a la planta baixa de l'esmentat edifici.

Els treballs que es van portar a terme van permetre treure a la llum tres naus de forma rectangular (amb unes mesures aproximades d'uns 11 metres de llargada per 3'5 metres d'amplada) i amb una disposició paral·lela que presentaven una sèrie de trets comuns: utilització d'un morter de calç de tonalitat rosàcia en la seva construcció, coberta amb volta de canó en la qual s'observaven diverses obertures (llumeneres) situades a intervals regulars amb una funció o bé de respiradors o bé d'elements que permetessin una il·luminació del seu interior, paviments de còdols molt resistents i impermeables, canalitzacions relacionades amb els nivells d'ús i adossades als murs amb una funcionalitat clarament de calefacció i de desguàs, presència d'arcades construïdes amb totxanes, empremtes de placats de pedra a les parets o bé restes d'elements nobles com poden ser jaspí de la Cinta i altres tipus de marbres.

Totes aquestes característiques ens permeten interpretar aquest edifici com uns banys d'època medieval, molt probablement un hammam o bany àrab, tot i que no podem precisar si es tractaria de la zona anomenada bayt al-barid (zona freda), bayt al-wastany (zona tèbia) o bayt al-sajun (zona calenta).

Un exemple de Palau del segle XVI i de casal burgès del segle XVII a Granollers.

Jordi Chóren Tosar, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

Durant la intervenció arqueològica portada a terme a les finques números 2, 4 i 6 del carrer de Barcelona de Granollers, durant l'any 2008, es van realitzar sondejos al subsòl i cales als murs dels edificis.

Les dades arqueològiques sumades a les notícies històriques, que ja havien estat recollides en altres estudis sobre la ciutat, ens han proporcionat un bon exemple d'un palau granollerí del segle XVI i la posterior evolució del conjunt de les 3 finques en un gran casal de la burgesia d'inicis del segle XVII.

En el cas del palau del segle XVI, correspondria a l'actual finca número 2 del carrer de Barcelona. Es conserva la construcció, fins a l'alçada de les golfes, del que sembla que era el palau que la família Bruniquer tenia al carrer de Barcelona de Granollers. Aquest edifici es molt interessant, ja que conserva en molt bon estat la major part de les estructures bastides al segle XVI. També es força excepcional la documentació, al subsòl de la finca, de la data de construcció del palau (1510). Aquesta apareix gravada en una pedra decorada amb motlures i una creu inscrita en un cercle. Sota aquesta creu hi havia un sortidor de bronze. Aquest conjunt estava integrat dins el fonament del palau i presentava el seu mateix morter de calç. Esculpit entre les motlures es va documentar un text que deia: "any Mil DX" (any 1510). Davant del sortidor hi havia un petit espai excavat al terra, per tal de recollir amb recipients el líquid, segurament vi, provinent d'un dipòsit situat a l'altre banda del sortidor.

A principis del segle XVII (any 1608), en Josep Miquel Bonet unifica les actuals finques números 2, 4 i 6, sota un sol casal. Aquestes reformes presenten diversos elements que ens mostren un cert poder econòmic i social d'aquest personatge dins la Granollers del segle XVII.

A part dels 2 moments arquitectònics més destacats, també s'han documentat restes de les cases medievals de Granollers dels segles XIII i XIV, conservades en algunes zones fins a la primera planta.

La intervenció arqueològica realitzada al castell de la Suda, parador nacional de turisme, (Tortosa, Baix Ebre).

Damià Griñó, Vanesa Camarasa (ATICS SL), Helena Kirchner (UAB).

Els treballs arqueològics han consistit en la realització de cinc sondejos en el subsòl de la zona de pàrking i jardins del Parador Nacional de la Suda, quatre d'ells amb unes dimensions de 3 x 3 metres i un altre de 4 x 4 metres.

Tots els sondejos realitzats han proporcionat restes arqueològiques. Les diferents restes arqueològiques exhumades en els diferents sondejos, són restes de materials ceràmics i restes estructurals com murs i paviments, de diferents cronologies.

Les cronologies medievals de segles IX, X i XI estan representades en tots els sondejos realitzats, pertanyen a un període d'ocupació islàmica, on Turtusa era una ciutat molt important d'al-Andalus, aquest període es coneix també com a període andalusí. La ceràmica apareguda és molt representativa i té una topologia diferent a la ceràmica cristiana del mateix període.

S'han documentat nombrosos estrats d'aquestes cronologies però possiblement la resta més representativa sigui la localització i documentació d'una sitja, aquesta sitja està reblerta per sis estrats diferenciats, i aquestos presenten ceràmica molt abundant i característica dels segles IX-X.

Les troballes arqueològiques de la vila medieval de Granollers ubicades a la Plaça Maluquer i Salvador, el C/ St. Roc i el C/ de Sta. Esperança.

Quim Grau, Elisenda Moix Ezquerria. Atics S.L.

En la present comunicació es parlarà de les diferents troballes excavades durant la intervenció (encara en procés de seguiment de màquines) a Granollers durant els mesos d'octubre, novembre, desembre, gener i febrer.

Es comentarà la peculiar troballa d'una torre circular, datada en el segle XV, a la Plaça Maluquer i Salvador i vinculada a l'excavació del recinte emmurallat del s. XIV i les posteriors refaccions d'aquest, juntament amb el descobriment d'una bestorre, anterior a la torre circular.

Es parlarà de la resta d'un mur molt arrasat però que possiblement formaria part de l'antiga capella medieval de St. Roc, ubicada al portal o C/ de St. Roc, molt a prop dels vestigis descrits abans.

Pel que fa al carrer Santa Esperança de Granollers, parlarem de la part de muralla que va sortir a la llum, així com les diverses estructures associades a la construcció defensiva, tals com un mur perpendicular que s'estén fins més enllà del fossat que envoltava el recinte medieval; i part d'una enclusa, reforma posterior de la muralla. Així mateix, presentarem també la hipòtesi de com podia ser la porta d'accés a la ciutat en el carrer Santa Esperança.

Intervenció arqueològica al solar núm. 7-9 del carrer de la Font de Tàrrega. 2007-2008. Un abocament de mitjans del segle XIV en les immediateses del call de Tàrrega.

Carles Navarro Barberán (Àtics S.L.), Oriol Saula Briansó (Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrrega), Anna Colet Marcé (Museu Comarcal de l'Urgell -Tàrrega).

La intervenció arqueològica estigué motivada per la construcció d'un edifici del casc antic de la ciutat de Tàrrega, concretament al solar del carrer de la Font núm. 7.

Donat l'interès arqueològic-històric de l'indret, els promotors de l'obra encarregaren a l'empresa ATICS, S.L. la realització d'una intervenció arqueològica de caire preventiu, amb la supervisió i col·laboració del Museu Comarcal de l'Urgell. Aquestes tasques es van desenvolupar en dues fases:

- 29 de novembre de 2007 fins al 31 de desembre, sota la direcció de Damià Griñó Màrquez
- 10 al 31 gener de 2008 sota la direcció de Carles Navarro Barberán

L'excavació posà al descobert diferents estructures i nivells de cronologies que abasten de la primera meitat del segle XIV fins al segle XIX i XX. En el present treball ens centrarem en les estructures i estrats del segle XIV que es localitzaren a la part posterior de la parcel·la corresponent a l'antic número 7 del carrer de la Font, una parcel·la que en el segle XIV es trobava en la zona límit entre el call jueu i la zona baixa de Tàrrega habitada per població cristiana. Però sense poder precisar si es trobava a dins, com algunes cases del carrer de la Font de les quals la documentació ens ho corrobora, o a fora del call. Ara per ara, a falta d'una documentació més detallada sobre les propietats dels jueus d'aquest carrer, les restes materials associades a les estructures localitzades són els únics elements que ens poden aportar informació sobre els seus antics propietaris. A partir del seu estudi intentaren veure si és possible adscriure les restes o part d'elles a la comunitat jueva o no.

En qualsevol cas, pren una significació d'especial rellevància la troballa d'uns nivells d'abocaments de materials ceràmics, restes de fauna, estris metàl·lics i altres tipus de deixalles que amortitzen una sitja de la primera meitat del XIV situada en una zona identificada com un pati posterior d'una casa que també es objecte d'abocaments de deixalles i terres situats en el mateix espai cronològic (a mitjans del segle XIV), i també en segles posteriors. La tipologia dels materials i la presència de material numismàtic permet afinar la datació d'aquests abocaments en aquest moment.

A banda de fer un estudi del conjunt de l'abocament que ens permet veure un conjunt tancat de materials domèstics de mitjan segle XIV en una vila de la Catalunya interior amb una gran vitalitat econòmica i comercial, també intentaren veure l'origen i motivació d'aquests abocaments. I més concretament valorarem la possible interpretació d'aquests com a fruit de la pesta negra de 1348 o com a conseqüència de l'assalt al call de Tàrrega de l'estiu de 1348.

La intervenció arqueològica efectuada a l'estació del Liceu de la línia 3 dels FMB (Rambla – Pla de la Boqueria, Districte de Ciutat Vella, Barcelona). Muralla i desenvolupament urbà a l'exterior del primer recinte fortificat medieval de Barcelona.

Esther Medina Guerrero, Vanesa Triay Olives. Atics, S.L.

Les diferents intervencions arqueològiques efectuades a l'estació de Liceu (Districte de Ciutat Vella, Barcelona) durant els anys 2005 i 2006 varen permetre observar la dinàmica ocupacional d'un sector força desconegut a nivell arqueològic i documental.

D'una banda es va localitzar la fonamentació de la torre oriental del portal de la Boqueria, amb evidències d'ocupació del seu interior i transformacions de l'estructura original amb cronologia postmedieval.

Pertanyents a les darreries del segle XIII i a principis del segle XIV, es van documentar diverses estances de tipus domèstic. L'existència d'algun tipus d'hàbitat en aquest punt era una hipòtesi avalada per la documentació històrica disponible. No obstant, per a la ubicació de les possibles restes calia tenir en compte l'antiga franja de servitud de la muralla, l'existència del seu fossat i també calia avaluar la incidència de la Rambla com a torrent que creà de forma natural una zona excavada amb uns territoris adjacents sotmesos a la característica volubilitat d'una riera. Cal afegir que la zona del Pla de la Boqueria sempre fou més ampla que la resta de la via per raons funcionals (indret orientat al comerç des dels seus inicis en època medieval), fet que devia repercutir en la disposició i situació de les zones d'hàbitat. En conseqüència, l'ocupació medieval del sector s'havia previst quelcom més enretirada en direcció oest de l'actual línia de façana de la Rambla.

Les troballes cal contextualitzar-les dins l'apogeu comercial de la ciutat, fenomen que devia incidir en l'activitat del Pla de la Boqueria, raó per la qual es bastí una zona d'hàbitat molt a prop del vall de la

primera muralla. Aquesta part antigament habitada fou edificada i arrasada en poc temps, segons es dedueix de la cronologia dels estrats que amortitzen les estructures evidenciades.

La muralla baix-medieval i moderna de Blanes: estat de la qüestió.

Anna Augé i Santeugini, Maribel Fuertes i Avellaneda, Joan Llinàs i Pol, Susana Manzano i Vilar, Jordi Merino i Serra. Janus SL.

Des de l'any 1998 fins al 2009 s'han dut a terme al casc antic de Blanes diverses actuacions arqueològiques, aprofitant les obres públiques o privades, que han donat a conèixer moltes dades sobre perímetre de la muralla baixmedieval i moderna, que en l'actualitat es troba pràcticament desaparegut.

En primer lloc, el sondeig que es va realitzar a la cantonada del carrer Pere Roure amb el Passeig de Dintre, el març de 1998, va posar al descobert un petit tram de muralla d'1 metre de llargada que pertanyia al costat de mar del recinte.

El març de 2000 el seguiment de les obres d'enderrocament de la casa situada entre els carrers Ample, Nou i Valls va detectar un tram més de la muralla. Aquest cop, però, delimitava el tancament de la vila per tramuntana.

Les obres del carrer Ample, l'any 2002, posaren a la llum un altre tram de muralla que formava part del tancament nord, concretament situat a la confluència dels carrers Valls, Mercaders i Ample. En aquesta mateixa intervenció, a l'extrem sud-est del carrer Ample es va poder documentar part del baluard defensiu i de la muralla que delimitava la banda de marina. Aquesta actuació situava cronològicament la muralla entre els segles XIV-XV, mentre que el baluard fou un afegit posterior construït en un moment indeterminat del segle XVII.

Una nova descoberta, el febrer de 2004, al passeig de Dintre número 21, va poder documentar un altre tram de la muralla del costat de mar, en aquest cas formada per dos murs adossats.

La següent intervenció, el desembre de 2004, va tenir lloc en un solar corresponent al carrer Muralla número 30, on es va poder identificar un tram de muralla paral·lela al carrer i que, en aquest cas, delimitava la vila vella per ponent.

Finalment, en una darrera intervenció, efectuada entre els mesos de gener i març de 2009 al mateix carrer Muralla, es va posar al descobert un tram més de la muralla de ponent, de 28 metres de llargada.

En aquesta comunicació farem un recull de totes aquestes intervencions arqueològiques i, a partir d'elles i l'altra documentació existent, una proposta del traçat de l'antic recinte emmurallat de Blanes.

La necròpolis medieval i moderna de Vila-Sacra (Alt Empordà).

Carme Montalbán, Bibiana Agustí. Janus, S.L.

Durant el 2006 es va dur a terme una excavació arqueològica al nucli de Vila-sacra (Alt Empordà) que va permetre localitzar una de les àrees de necròpolis d'època medieval i moderna més extenses excavades fins ara a les comarques gironines.

L'àrea de cementiri ocupava aproximadament uns 200 metres quadrats i es van arribar a excavar fins a 308 individus, a més de les restes disperses que s'havien localitzat entre els diferents enterraments, provinents de tombes remogudes o destruïdes per a col·locar-hi nous difunts. Les restes humanes estaven distribuïdes en tres nivells, a cotes diferents, totes ben orientades i amb una població diversa: homes, dones i nens, que correspondrien clarament a un cementiri de llarga durada.

Malgrat tractar-se d'una necròpolis molt extensa i la intenció inicial d'estudiar de forma exhaustiva tots els individus que s'anaven excavant (per conèixer les característiques generals de la població que habitava en aquest indret al llarg dels anys, així com els trets diferencials que es podien donar en cada cas), es va haver de fer una tria d'entre tots els individus i dur-hi a terme un estudi de dimensions més reduïdes.

La mostra es distribuï en un gran volum d'adults i un grup menor d'immadurs, treballant sobre una mostra representativa de la totalitat del cementiri, i sempre sobre un nombre reduït de individus.

El mètode del radiocarboni aplicat a cinc dels individus estudiats, repartits entre els tres nivells de necròpolis, ha donat unes datacions que ens acosten al segle XI per al cas que ha resultat més antic i al 1625 pel més modern, amb una ocupació que sembla ininterrompuda fins al segle XVIII.

Els resultats fan pensar en la descoberta d'un cementiri parroquial extens, tant pel que fa a les seves dimensions i densitat d'ocupació de l'espai, com pel que fa al període de temps en què es va utilitzar com a tal, i que no desapareix d'aquesta zona fins que no se li dona una nova ubicació fora de la trama urbana. Aquesta necròpolis, doncs, dependria de l'església de Sant Esteve i se situaria a poca distància del conjunt que aquesta formava amb el castell de Vila-sacra, tot i que no estaria ubicada al costat mateix del temple (tal i com estem acostumats habitualment). Segurament a la zona pròxima a l'església s'hi ubicaria el cementiri més antic, que evolucionaria i seria desplaçat en el moment de construir el Palau de l'Abat. De fet, en aquest indret hi aparegueren també diversos enterraments, anteriors a la construcció del castell feudal de Vila-sacra, durant unes excavacions que s'hi van efectuar més endavant, l'any 2008.

La intervenció arqueològica al c/ santa Maria, 14-16 (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès occ.): la necròpolis medieval i els habitatges de la sagrera (segles XI-XIII).

David Molina Molina, Jordi Roig Buxó, Josep A. Molina Vallmitjana. Arrago.

El solar del carrer de Santa Maria, 14-16 de Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occ.) està situat en el nucli històric d'aquesta població, dins l'espai delimitat com de protecció arqueològica per l'Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda. Concretament el solar es troba emplaçat a uns 30 metres de distància de l'església parroquial, que té un origen almenys ja a l'època romànica (segle XI). El solar presentava una superfície d'entorn als 200 m² i es trobava lliure d'edificacions, amb una capa superficial de terra i runa producte de l'enderroc del casal del segle XVII-XVIII. La intervenció arqueològica, realitzada en extensió a tota la superfície del solar durant l'any 2007, va permetre documentar per primera vegada un sector de la necròpolis medieval de l'església de Santa Perpètua, així com estructures arqueològiques corresponents al barri medieval de la sagrera, entre els segles XI i XIII-XIV.

Per altra banda, a partir de la intervenció arqueològica i el tipus d'estructures localitzades, va ser possible determinar diverses fases evolutives d'ocupació del solar de cronologies diverses. D'aquesta manera, i de forma preliminar, podem constatar l'existència de com a mínim cinc períodes històrics en aquest sector de la vila de Santa Perpètua:

FASE 1 - ÈPOCA PREHISTÒRICA: Edat del Bronze (Bronze Mig). Es documenta la presència d'un retall o canal antròpic amb estrats d'abocament i reblliment amb ceràmica a mà del període.

FASE 2 - ÈPOCA ROMANA (s. I-II dC.): Es documenta la presència de retalls indeterminats amb estrats d'abocament i material arqueològic divers.

FASE 3a - ÈPOCA ALTMEDIEVAL (segles XI-XII): Es documenta part de la necròpolis de l'església romànica de Santa Perpètua de Mogoda amb la presència d'un conjunt de 19 tombes en fossa simple d'individus infantils i adults.

FASE 3b: ÈPOCA ALMEDIEVAL (segles XII-XIII): Es documenten àmbits d'habitació i de magatzem de l'àrea de la sagrera eclesiàstica, amb presència d'un conjunt de 11 sitges medievals de diferents tipologies i capacitats i un pou. Aquests han proporcionat un abundant registre arqueològic, especialment ceràmic i faunístic, que ens indica la seva amortització com a lloc d'abocador dels àmbits domèstics. La presència abundant de ceràmica de cuina i d'emmagatzematge, amb les característiques produccions oxidades i reduïdes vallesanes del segle XII i XIII, permet fer una primera presentació del repertori ceràmic en ús durant aquest període al barri de la sagrera de Santa Perpètua.

FASE 4 - ÈPOCA BAIXMEDIEVAL (segles XIV-XV): Àrea construïda d'habitació i magatzem amb presència de restes de murs de pedra i argila, retalls i estrats d'abocador amb material arqueològic divers.

FASE 5 - ÈPOCA MODERNA (segles XVI-XVII-XVIII): construcció d'un gran casal amb presència de restes constructives i murs fets de pedra i morter, estructures de tipus agrícola i estrats diversos.

La vila medieval i moderna de Sabadell (segles XII al XIX): noves aportacions de les intervencions arqueològiques, 2006-2010.

Jordi Roig Buxó, Joana Melo Colldeforns. Arrago.

Aquests darrers cinc anys, entre el 2006 i el 2010, s'han realitzat més d'una quinzena d'intervencions arqueològiques al nucli històric de Sabadell (Vallès Occ.) que han proporcionat en major o menor mesura restes arqueològiques d'època medieval i moderna, algunes de forma més puntual i dispersa i d'altres amb un volum més considerable. Aquestes, analitzades en el seu conjunt, ens permeten completar el

coneixement i la informació que tenim sobre la vila medieval i moderna de Sabadell fins als inicis de la industrialització amb l'aparició dels primers vapors a dalt la vila.

Amb aquesta comunicació es vol fer un estudi i una visió de conjunt de les darreres intervencions, amb un recull de les dades arqueològiques i les noves aportacions. En aquest sentit, la comunicació pretén ser un complement i una actualització del treball de síntesi i recerca presentat l'any 2002 en el llibre *La vila medieval de Sabadell (segles XI-XVI). Dotze anys d'arqueologia a la ciutat (1988-2000)* ⁽¹⁾.

A hores d'ara disposem d'una considerable superfície del nucli històric excavada en la seva totalitat, que ens permet tenir un coneixement força precís de la seqüència arqueològica del subsòl de Sabadell i la seva dinàmica històrica. D'aquesta manera, podem constatar el seu origen com a vila de mercat a l'època medieval, amb presència de sitges i espais d'habitació i de treball, per bé que la seva delimitació i configuració encara resulta poc clara. Així mateix, podem definir força bé la vila baixmedieval, amb el seu perímetre murallat i vallejat del segle XIV, amb l'espai central del mercat, l'església de Sant Salvador i els ravals. I especialment observar el creixement i l'expansió de la vila en època moderna, amb la supressió dels sistemes defensius i la instal·lació i la proliferació de tallers i centres artesanals i comercials. D'aquesta manera, l'arqueologia detecta una certa abundància de terrisseries entre el segle XVII i XVIII, emplaçades en zones perifèriques, amb mitja dotzena de nous tallers i forns productors identificats en les darreres excavacions. Aquestes activitats artesanals aniran desapareixent progressivament entrat el segle XIX amb la industrialització i l'aparició dels primers vapors a la vila l'any 1840.

En aquest sentit, destaquen les intervencions de grans superfícies, com ara l'excavació del solar de l'antic Teatre-cinema Euterpe a la Rambla, 1-3 l'any 2007, amb una superfície de més de 3000 m2 amb estructures d'època medieval associades als espais d'horta fora muralla, la localització de tota la planta del vapor d'en Salt (primer vapor documentat a la ciutat i totalment desconegut) i de l'Antic Teatre Euterpe de l'any 1893.

Així mateix, les intervencions al passeig de la Plaça Major i al Passeig Manresa els anys 2008-2010 amb motiu de grans obres d'infraestructura pública, han aportat restes d'època medieval i moderna de l'àmbit del mercat i dels habitatges d'aquesta part central de la vila.

Per altra banda, disposem de diverses petites intervencions fetes en solars entre 100 i 400 m2, que han proporcionat restes puntuals d'època medieval, com ara sitges i retalls, restes aïllades d'instal·lacions artesanals d'època moderna, forns de terrissa, testars, galeries subterrànies, etc., així com estructures corresponents als casals de la vila dels segles XV al XVIII. Destaquen els solars de la Plaça Sant Roc, 5-6, el carrer Sant Quirze, 5-7, i el solar del casal del carrer Sant Antoni, 8-12, per citar alguns dels exemples més recents.

(1) ROIG DEULOFEU, Albert - ROIG BUXÓ, Jordi (2002).- *La vila medieval de Sabadell (segles XI-XVI). Dotze anys d'arqueologia a la ciutat (1988-2000)*, Quaderns d'Arqueologia, núm.1, Museu d'Història de Sabadell, Sabadell 2002.

Intervenció arqueològica a l'interior de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona.

Júlia Miquel i López.

Per encàrrec de la Secció de Restauració i Consolidació de l'Àrea de Planificació i Acció Territorial de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya i d'acord amb el Bisbat de Barcelona i la parròquia de Santa Maria del Mar, s'està portant a terme un estudi de l'estabilitat estructural de l'església de Santa Maria del Mar, per tal d'analitzar el comportament de càrregues de l'edifici de l'església, així com la caracterització dels materials constructius, la investigació geotècnica del terreny sobre el qual es troba bastit l'edifici, tot acompanyat de l'estudi de la documentació històrica. Donat que la realització de l'estudi feia necessari efectuar unes cales de sondeig es determinà que aquestes es fessin seguint criteris arqueològics. La intervenció arqueològica es va realitzar entre els dies 14 de febrer i 28 de març de 2007 i es realitzaren un total de 3 cales arqueològiques:

La **Cala 1** es realitzà a tocar d'un dels contraforts de la capçalera en el punt de contacte amb el mur perimetral del deambulatori.

La **Cala 2** abastava la base del tercer pilar del costat de l'evangeli seguint per la nau lateral fins el mur perimetral, abastant una part del pla de sota de l'arc former que conforma el tercer tram de l'església.

La **Cala 3** es realitzà a l'interior de la capella de Santa Apolònia per tal de relacionar l'últim tram de l'església amb el mur de façana i el seu contrafort i, al mateix temps intentar abastar la fondària de la fonamentació.

A la vista dels resultats obtinguts amb la realització de les tres cales arqueològiques a l'interior de l'església de Santa Maria del Mar, es pot arribar a complementar l'estudi estructural de l'edifici -del qual la excavació arqueològica en formava part- i contribuir al coneixement de les tècniques constructives emprades en l'església i conèixer, al mateix temps les seves possibles patologies estructurals.

Tant a la **Cala 1** com en la **Cala 2** es va poder documentar les pilastres de fonamentació del mur perimetral Nord-oest de l'església, així com la fonamentació del pilar que divideix la nau central de la nau lateral en la Cala 2. Aquestes dades permeten establir una hipòtesi de treball sobre el procés de construcció de l'edifici gòtic amb l'exhumació de part de la seva fonamentació que es troba soterrada. Quan a la **Cala 3** es va documentar la fonamentació d'uns dels contraforts que configuren la sustentació aèria de l'estructura de l'església, alhora que delimita les diferents capelles. D'altra banda, resulta interessant ressaltar el fet que en la excavació de les tres cales s'han evidenciat traces d'estructures anteriors a la construcció de l'edifici gòtic. S'ha posat de manifest que per la construcció de l'edifici de l'església de Santa Maria del Mar s'enderrocaren diverses cases i edificis existents al sector, prova d'un urbanisme anterior a l'església. Part d'aquestes construccions, concretament les fonamentacions dels edificis preexistents s'utilitzaren com a elements de trava, per tal de formar una riostra que lligava tota la fonamentació de Santa Maria del Mar.

Resultats de les intervencions arqueològiques realitzades els darrers anys al nucli antic de Solsona.

Pere Cascante i Torrella. Ajuntament de Solsona.

Durant els darrers 4 anys al nucli antic de Solsona s'hi han portat a terme diferents obres de restauració, enderroc i rehabilitació d'edificis que han comportat el seu estudi arqueològic, la seva documentació i la posterior integració al paisatge urbà.

De totes elles en cal destacar quatre : **Cal Carreres** (Novembre de 2005 i Març de 2006), **Santa Llúcia núm.16** (Febrer- Juny de 2007), **Cal Metge Solé i Cal Morató. C. Castell 15,19** (Març- Desembre de 2008 i (Abril- Juny de 2009) i **Jardí del palau episcopal** (Octubre- Novembre de 2009 i Febrer de 2010) encara vigent.

Els resultats que ens han aportat han estat més que satisfactoris ja que hem pogut conèixer part de la traça urbana medieval de diferents sectors que quedaren destruïts pels conflictes de l'època moderna (Guerra dels Segadors , 1654, guerra de successió 1714 i guerres carlines 1833-1876) i en conseqüència es van haver de modificar i adaptar depenent de la situació de cada moment. En el cas de Cal Carreres hem documentat una illa sencera de cases, la majoria de les quals corresponien a construccions situades entre mitgeres ocupant la clàssica parcel·la gòtica i amb els baixos destinats a celler i magatzem de vi. En el cas de Santa Llúcia, la informació ha estat més enriquidora ja que a part de documentar una illa de cases destinades a petits tallers d'artesans (ceramistes Pensí i Trilló), hem pogut conèixer la traça urbana de carrers desapareguts com el carrer Martell, la muralla amb els vestigis d'un portal (portal de Vandelort) i també d'una torre.

La intervenció arqueològica que s'ha fet a Cal metge Solé i Cal Morató ha permès trobar l'existència d'un espai urbà amb una entitat remarcable pel fet d'estar situat en una de les zones més riques de la ciutat amb jurisdicció dels vescomtes de Cardona. Aquest àmbit encara ara en procés d'estudi aniria relacionat amb algun tipus de llotja porticada dins d'un espai tancat que quedà completament destruït i desfigurat l'any 1654.

Al jardí del palau episcopal s'hi ha descobert part de la muralla i també el fossar o vall que denomina el passeig del Vall Calent.

Evolució del nucli històric de Calafell (Baix Penedès) durant l'edat mitjana i moderna.

Josep Pou Vallès. Ajuntament de Calafell.

L'any 2000 es va dur a terme una intervenció arqueològica en extensió de tot el nucli històric de Calafell. Això va comportar la intervenció en un total de 2.500 m² de via pública. Malgrat el temps transcorregut, els resultats d'aquesta intervenció encara no han estat presentats ni publicats. Es varen aixecar els carrers i els espais públics que envolten el castell medieval. Gràcies a aquests treballs s'han pogut establir les modificacions que ha sofert el traçat urbà des de l'alta edat mitjana fins a l'actualitat.

Els treballs d'excavació van posar al descobert una part de la necròpolis de tombes antropomorfes i un camp de sitges que formaven part de la sagrera de l'església de la Santa Creu, i que va restar en

funcionament fins, com a mínim, el segle XVI. Durant la segona meitat del segle XVII es produeix una remodelació de tot el nucli que s'havia anat formant al llarg de l'edat mitjana. El nou traçat urbanístic que comporta aquesta reestructuració és la que ha perviscut, amb molt poques variacions, fins a l'actualitat. El castell i el nucli històric de Calafell són un exemple de transformació d'un enclavament fronterer del segle X en un castell feudal, evolucionant posteriorment amb unes característiques pròpies, vinculades, però, als esdeveniments que afectaven, políticament, econòmica i social, la resta del país.

Una fàbrica de tints del segle XVII. L'exemple de la Tintoreria Pujol de Torelló.

Judit Vico Cortès, Judit Vico Cortès.

El segle XVII és un moment en el que augmenta la producció de draps de llana i de tots els processos relacionats amb el seu tractament, entre aquests, el de donar color a la llana. En tot aquest procés és on podem vincular la tintoreria o fàbrica de tints Pujol. En aquesta fàbrica de tints establerta a principis del segle XVII i amb perduració fins a finals del segle XIX, s'hi portava llana no només de la comarca sinó també de zones més allunyades com ara pobles situats més enllà del riu Noguera Ribagorçana per a tenyir-la de diferents colors.

Durant la major part del temps en què la tintoreria va estar en funcionament tant els materials utilitzats com els processos de canvi d'aquests eren tots naturals i manuals, és a dir, no s'utilitzaven anilines que són els colorants químics utilitzats a partir del segle XIX. En base a això, hem d'entendre que es necessiten uns espais destinats a diferents passos del procés de tenyir. Per un costat, trobarem un pati per on accedien els carros amb el material per tenyir i per on s'emportarien el material un cop acabat el procés. També es feia necessari tenir un laboratori on tractar les diferents matèries colorants i preparar-les per cada cas (segons la quantitat de llana, color...). I sobretot es necessiten les calderes i els forns d'aquestes calderes.

L'espai concret de la fàbrica de tints o tintoreria no només el formaven les calderes amb els seus forns, també eren necessaris uns espais de treball on carregar de combustible els forns i netejar les restes de la combustió en acabar el procés; a banda, era molt necessària la presència d'aigua, així com un espai destinat a l'assecat de la llana un cop s'havia tenyit i encara estava mullada.

Degut al propi procés de combustió, els forns, construïts amb maons i/o pedres, patien un desgast considerable, cosa que feia necessari un continuat manteniment, reparació i, de tant en tant, l'abandó dels forns antics i la construcció de noves estructures per a continuar treballant i donant color a la llana.

Del castell de Bellvís a la masia de la Torrassa (L'Hospitalet de Llobregat).

Adriana Geladó Prat, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

Les tasques realitzades a la masia de la Torrassa, situada al bell mig de l'entramat urbà de la ciutat de L'Hospitalet, responen a la intenció de recuperar l'edifici pel barri, donant-li un ús públic. Els treballs s'iniciaren l'any 2006 amb la realització d'un estudi de les fonts documentals i bibliogràfiques, combinat amb un registre fotogràfic de l'estat de la finca en aquell moment. Durant els anys 2007 i 2008 es dugueren a terme dues campanyes arqueològiques, reforçades per un estudi arqueoconstructiu de determinats paraments de l'edifici. L'objectiu consistia en la identificació i documentació de totes aquelles estructures i elements destacats, susceptibles de formar part del nou ús que se li donarà a l'edificació.

Els resultats obtinguts ens han permès documentar l'evolució arquitectònica de l'edifici des de finals del segle XII fins a l'actualitat, destacant la documentació de la muralla nord d'un possible recinte fortificat el qual, segons la documentació escrita consultada, podria tenir el seu origen en un petit castell o torre bastit durant la segona meitat del segle X, i identificat amb el castell de Bellvís. Aquest element es caracteritza per tenir un alçat de dues plantes, fortificat mitjançant una línia de defensa horitzontal formada per sageteres, de les que se'n van poder documentar sis, tot i que molt probablement ocupin tot el seu perímetre. Mitjançant els sondejos excavats a l'exterior de l'edifici, es van poder documentar dos trams del fossat que envoltava la construcció, amortitzat a finals del XII, i part de la distribució murària interior de l'edifici medieval, d'època més tardana que la muralla i la vall. Les espitlleres encara estaven en funcionament entre els segles XVI-XVII, quan l'edifici ja s'havia transformat en masia, tot i que foren adaptades als canvis en els sistemes defensius medievals, duts a terme a partir dels segles XIV i XV. La construcció continuà evolucionant en època moderna, en gran part pels nous usos relacionats amb les

tasques de producció dutes a terme al mas. En relació a això es van documentar dos cups per la producció de vi o d'oli, així com la cubeta de decantació d'un d'ells. Finalment, entre els segles XIX i XX, es dugué a terme la reforma més important, construint dos cossos de nova planta i compartimentant l'espai interior en diferents vivendes.

Resultados de una intervención arqueológica en la Iglesia de Sant Pere Octavià (Sant Cugat del Vallès, Barcelona).

Francisco Jesús Núñez Calvo. CSIC – Instituto de Estudios Islámicos y del Oriente Próximo, Zaragoza.

Las obras realizadas en febrero de 2007 en la Iglesia de Sant Pere Octavià de Sant Cugat del Vallès (Barcelona), y cuyo objetivo era la instalación de un nuevo sistema de climatización, afectaron tanto al interior del templo como a zonas aledañas del exterior. En el transcurso de las mismas se puso al descubierto una serie de elementos estructurales que resultan novedosos, al tiempo que certifican la existencia de otros conocidos a través de documentación gráfica antigua.

En la presente comunicación se hará una breve presentación de los mismos, así como un análisis de su probable adecuación espacial y temporal dentro del marco del monumento.

Intervenció al Baluard de Migdia de Barcelona. Activitats documentades al voltant del port al segle XVI.

Mikel Soberón, CODEX. Arqueologia i Patrimoni.

Entre l'agost de 2006 i desembre 2008 s'ha dut a terme una intervenció arqueològica al solar situat al costat de l'estació de França de la ciutat de Barcelona. El gran abast de l'obra constructiva projectada ha possibilitat la documentació d'una ampla seqüència històrica de la qual podríem destacar la localització del baluard de migdia construït al segle XVI i les estructures portuàries del segle XV.

Donat que part dels elements més destacats documentats en aquesta excavació ja han estat objecte de publicació, en aquesta comunicació ens volem centrar en un moment concret de la seqüència de l'excavació, mitjan segle XVI, que presenta algunes estructures inèdites ara per ara a Catalunya. Es tracta d'un conjunt de sis pous de captació d'aigua dolça situats a la cara i al flanc del baluard de migdia. D'aquest conjunt, cinc presenten un tipus constructiu poc freqüent, donat que es troben realitzats íntegrament en fusta. Les condicions humides del subsòl d'aquesta àrea ha permès la seva conservació i documentació.

Un altre element documentat, que ofereix informació sobre les activitats desenvolupades a la rodalia del port al segle XVI, és un dipòsit en ambient humit de fustes per la construcció de vaixells localitzats a prop del flanc del baluard. Aquesta tècnica per la preparació i l'enduriment de les fustes destinades a la construcció es fruit d'una tradició que arrenca ja des de l'època romana i que continuen recollint alguns tractats d'època moderna.

La muralla medieval de la ciutat de Manresa.

Oriol Achón, Jordi Morera, Marc Piera, Òscar Trullàs. Arqueociència SC SL.

En els últims anys s'han realitzat abundants seguiments arqueològics en obres entorn el casc antic de Manresa que han permès descobrir diferents vestigis de la muralla i per extensió el sistema defensiu de la ciutat així com també els portals d'entrada i les vies d'accés.

En el marc d'aquests seguiments arqueològics s'ha realitzat tant la situació i documentació planimètrica com la excavació arqueològica de les estructures localitzades. Així doncs, aquestes últimes intervencions han aportat nous coneixements tant del sistema defensiu de la ciutat de Manresa com de les vies de comunicació en sectors de la ciutat en què el coneixement arqueològic era escàs. Gràcies a aquestes noves troballes arqueològiques moltes de les dades provinents de les fonts escrites han pogut ser contrastades.

La intervenció al carrer Arbonès núm. 29-43 realitzada entre el juny, juliol i setembre de l'any 2006 i abril de 2007 ha permès documentar un tram de muralla, el camí de ronda i altres edificacions adossades. Es tracta de la muralla meridional de la ciutat de Manresa que data de l'últim quart del segle XIV i mitjans segle XV.

En una altra intervenció arqueològica realitzada a la Plaça Sant Ignasi de Manresa els mesos de febrer i març de 2007, es descobriren vestigis del que podria ser els fonaments de les muralles i del portal de Santa Llúcia, situats a la cara de llevant de Manresa.

El seguiment de les obres d'un col·lector als carrers Muralla de Sant Domènec i Muralla de Sant Francesc efectuat al llarg de l'any 2009 ha aportat diverses troballes arqueològiques que s'han anat localitzant en diferents intervencions arqueològiques.

La primera fase es localitzà una bestorre de la muralla, anomenada de Sant Llorenç, al carrer Muralla de Sant Domènec pertanyent al tram de muralla de ponent del segle XIV.

La segona fase es trobà part del portal de Sant Francesc amb la descoberta d'una de les cares d'una torre del portal del segle XIV.

La tercera fase es documentà un camí empedrat, el camí de Lleida, al carrer Muralla de Sant Francesc que ha estat possible datar entorn el segle XVII.

La quarta fase es localitzà les restes del portal de Valldaura (les dues torres del portal), el fossat i altres estructures relacionades amb el vial d'accés a la ciutat. També dues bestorres i un petit tram de muralla al carrer Muralla de Sant Francesc del segle XIV.

Finalment, al desembre del 2009 s'ha intervingut al carrer de les Piques i s'ha localitzat una de les portes d'entrada a la ciutat juntament amb la muralla. A diferència de la resta aquesta entrada no disposava de torres.

Intervenció Arqueològica al C/ Voltes-Notaria-Forn Vell-Call-Hospital, Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà) 2009.

Almudena García Ordóñez.

Els resultats que es presenten en aquesta comunicació corresponen a les restes localitzades durant la segona fase d'urbanització del nucli antic de Sant Feliu de Guíxols.

Les nombroses restes arqueològiques documentades en aquesta intervenció, permeten obtenir un coneixement històric i arqueològic més ampli sobre la vila, des d'època medieval fins a època contemporània.

Les estructures arqueològiques amb una cronologia del s. XIII-XIV, corresponen a diversos trams del sistema defensiu de la vila, en concret del sector de la riera del Monestir. En aquest sector hem pogut documentar tres trams de muralla, en un dels quals també s'ha pogut localitzar l'escarpa o talús i la pavimentació del portal de l'Església integrat en el mateix pany de muralla. Per altra banda, en un altre tram s'ha localitzat una obertura pavimentada, possiblement un desguàs, i una estructura adossada i relacionada directament amb el sistema defensiu.

D'època moderna, hem localitzat part del pont de pedra construït al s. XVI, situat just davant del portal de l'Església, i una estructura que formaria part del tancament del nou portal construït en aquesta època.

Finalment, també hem pogut documentar diferents murs que ens mostren l'antiga alineació dels carrers i les pavimentacions d'aquests, en època moderna i contemporània.

L'urbanisme del suburbi meridional de la ciutat de Tortosa en època medieval (segles XI - XIV). La intervenció arqueològica efectuada al carrer Montcada de Tortosa (Baix Ebre).

David Bea, Jordi Diloli, Ramón Ferré, Aleix González, Jordi Vilà, Helena Kirchner, Antoni Virgili.

La intervenció arqueològica al solar ocupat per l'edifici de l'Antic Institut d'Ensenyament Secundari al carrer Montcada s'ha efectuat en diverses fases (iniciades l'any 2006 i que actualment encara continuen), i s'inscriu dins del projecte d'anàlisi del poblament de la ciutat de Tortosa entre la protohistòria i la baixa edat mitjana, encetat a partir d'un conveni de col·laboració signat entre l'Excel·lentíssim Ajuntament de Tortosa i la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta intervenció ha estat motivada per la futura construcció de les seus de les delegacions territorials del govern de la Generalitat de Catalunya a les Terres de l'Ebre, i l'han portat a terme membres del Grup de Recerca del Seminari de Protohistòria i Arqueologia de la URV. (GRESEPIA)

Els treballs arqueològics realitzats han tret a la llum tota una sèrie d'estructures i materials que ens permeten analitzar tant el poblament com l'evolució i els canvis urbanístics que s'han produït en aquesta zona concreta de la ciutat de Tortosa entre els segles IV i XVIII, tot i que en el present article només ens centrarem en l'horitzó cronològic medieval (del segle XI al XIV).

En aquest sentit, s'ha de destacar una fase d'ocupació d'època andalusina amb un estat de conservació excepcional; aquesta intervenció ha permès localitzar el suburbi urbà meridional de la ciutat de Turtuxa, amb dos moments d'ocupació diferenciats, que correspondrien al segle XI i principis del XII, dels quals s'ha de destacar sobretot la seva complexitat urbanística amb la presència de diversos carrers, perpendiculars entre sí i amb una xarxa de clavegueram molt ben estructurada, que articulen d'un forma molt clara l'urbanisme de tot aquest sector, diferenciant les zones destinades a l'hàbitat (amb habitacions quadrangulars que presenten pavimentacions de terra batuda o bé de morter), les zones destinades a l'emmagatzematge i diverses àrees destinades a usos més industrials (destacant sobretot la presència d'un forn que podria estar destinat a usos metal·lúrgics).

Finalment, aquesta intervenció també ha permès documentar una continuïtat urbanística després de la conquesta cristiana de la ciutat de Tortosa. En aquest sentit, els nous pobladors aprofiten l'estructuració urbana existent i s'hi estableixen sense efectuar-hi grans modificacions (segles XIII i XIV).

Carrer Arbonés 29-43 de Manresa. Exemple d'evolució urbana en un tram de la ciutat entre els segles XIII i XX.

Oriol Achón, Jordi Morera, Arqueociència SC SL.

La intervenció arqueològica als solars del C/ Arbonés 27-43 de Manresa ha permès conèixer l'evolució d'aquesta zona de la ciutat des del segle XIII fins a l'actualitat. La seva situació fora del recinte emmurallat de Manresa al segle XII i posteriorment inclosa dins la ciutat emmurallada a finals del segle XIV. La excavació d'aquests solars ha permès conèixer d'on s'extreien les matèries primeres per bastir les edificacions del raval fora muralles. En concret es localitzen fins a tres petites pedreres. La pedra extreta servia per construir les noves edificacions articulades al voltant del Camí de Lleida. L'evolució urbanística dels segles XIII i XIV i les transformacions ocasionades per la construcció de la nova muralla també foren documentades. Aquestes cases, se'n documenten fins a 11, patiren transformacions per tal de quedar envoltades pel circuit de les muralles al darrer terç del segle XIV. Les incidències demogràfiques del segle XV quedaren plasmades en l'abandó de la major part de les cases, en molts casos tapiant les portes d'accés. L'excavació va permetre establir en quin moment s'inicià la ocupació d'aquest sector de la ciutat, quines transformacions urbanes patiren per l'encerclament de les muralles, quan s'abandonà per primer cop el sector, quan es torna a ocupar, ja a finals de l'època moderna i com evolucionen aquests casals fins el segle XX. Igualment es pogué constatar l'existència en aquesta zona d'alguns episodis bèl·lics del segle XIX. L'estudi de les restes conservades de les diferents cases va permetre establir un seguit de tipologies urbanes.

INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES

2006-2010: MÓN RURAL

L'edifici de la castlania de Cambrils. Darreres intervencions.*Moisés Díaz García. CODEX-Arqueologia i Patrimoni.*

La presència d'una construcció mig enrunada a la partida de la Carlania, als afores de Cambrils, va fer pensar als investigadors locals que aquell fou l'antic edifici de la Castlania, coneguda a través de les fonts documentals. Una primera aproximació a les restes visibles, que evidenciaven una construcció imponent aixecada amb la tècnica de la tàpia al llarg i través, va fer que es proposés una cronologia baix medieval. A partir de paral·lels, com són les muralles de tàpia construïdes en diverses viles del Camp de Tarragona per mandat del rei Pere III el Cerimoniós, es va plantejar la seva construcció a finals del segle XIV, i la seva adscripció a l'antiga Castlania, si bé no es descartava que es tractés d'una casa forta.

L'interès que va suscitar la "redescoberta" del monument, testimoni del darrer mig mil·lenni de la vida de Cambrils, va portar al Museu d'Història de la vila iniciar un procés de documentació, investigació i consolidació. En el marc d'aquestes actuacions, actualment en curs, es van emprendre les tasques arqueològiques l'any 2006, essent els resultats aconseguits molt interessants. El que inicialment semblava una edificació de planta rectangular, va resultar ser un gran espai de planta quadrada que té unes dimensions màximes de 15 per 15 metres, articulat entorn un pati central provist d'un punt d'aigua, i amb l'entrada encarada a l'antic camí de Cambrils a Montbrió. Les dades estratigràfiques derivades de l'excavació van posar de manifest que, l'edifici actualment visible, corresponia a la reforma d'aquest espai, donat que per a la seva construcció es van anular estructures anteriors, que actualment no han pogut datar-se amb precisió. No obstant, sí que es va poder datar estratigràficament l'edifici dempeus, podent confirmar la proposta inicial de tipus "estilístic" centrada entre la segona meitat del segle XIV i el segle XV. A més, es va documentar que, durant el període en què restà actiu l'edifici, s'hi van dur a terme diverses reformes, fins al seu abandonament i destrucció, datat per troballes numismàtiques a partir de l'any 1653, any en què, coincidentment, es va posar fi a la institució de la Castlania, quan fou venuda a la vila de Cambrils.

Amb les dades actuals, sembla que es pugui atribuir l'edifici estudiat per nosaltres amb la Castlania cambrilenca, si posem en conjunt les dades arqueològiques, toponímiques i de les fonts. A més, la presència a pocs metres del citat camí de Montbrió, la prolongació del qual serviria per connectar la costa cambrilenca amb les zones d'explotació minera medievals de l'Argentera i Porrera, fa que la situació de la Castlania respongui, a més, a un lloc de control estratègic dins del territori cambrilenc en l'època medieval.

Les transformacions poliortocètiques en el Castell de Miravet (segle XVII-XIX).*Pere Lluís Artigues Conesa, Imma Mesas Torronteras, Maria Jesús Ortega Pérez. CODEX. Arqueologia i patrimoni.*

En el darrers anys el Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya ha efectuat diverses actuacions arqueològiques vinculades totes elles a projectes arquitectònics, gràcies a les quals s'han pogut documentar diferents transformacions fetes al castell per tal d'adaptar-lo a les necessitats bèl·liques de cada època. La present comunicació es centrarà en les transformacions realitzades a partir del segle XVII.

Com a resum, podem dir que durant la guerra del segadors s'efectua el coronament amb espielleres del cos principal. Però no serà fins a la guerra de successió que es realitzen les transformacions més importants que comporten la construcció de bastions, ampliació de murs amb espielleres per totes les muralles del castell, variació d'accessos, nous corredors que permetien la circulació ràpida de tropes i fossats interns. Al llarg del segle XVIII és el moment de l'artilleria, on els bastions són millorats obrint-se canoneres.

La primera i tercera guerra carlina comportaren les darreres transformacions, amb el reforç de les espielleres, arranjament d'edificacions i la construcció d'una fàbrica de pólvora.

A més de les dades aconseguides a les excavacions, hi ha planimetria històrica que permeten reforçar les hipòtesis proposades.

Sant Pere de Pierola: una lectura arqueològica en vertical.*Natalia Salazar Ortiz.*

Mitjançant aquesta comunicació es donen a conèixer els resultats de la recerca arqueològica realitzada a l'església vella de Sant Pere de Pierola, situada dins del terme municipal d'Hostalets de Pierola, a la comarca de l'Anoia. Aquest treball és conseqüència directa del projecte de recuperació i restauració de l'esmentat edifici que ha endegat l'Ajuntament d'aquest municipi amb el suport econòmic de la Diputació de Barcelona.

L'església actual, en desús, està composta per un temple d'estil barroc annexat a una casa rectoral amb aspecte de mas i va ser construïda al segle XVIII aprofitant les restes d'una capella romànica, els vestigis de la qual encara es conserven amagats dins de l'entramat de l'edifici d'època moderna. Els orígens documentals coneguts d'aquesta capella romànica es remunten al segle XI.

L'actuació, executada per l'empresa ArqueoCat SL i dirigida per l'arqueòloga que signa el present escrit, va consistir en l'anàlisi arqueològic vertical del conjunt mitjançant l'aplicació de paràmetres estratigràfics, propis de la metodologia arqueològica, al patrimoni construït que encara es conserva dempeus. En primer lloc, l'aplicació del mètode comportà l'estudi i documentació dels materials i de les tècniques constructives que componen l'edifici, proporcionant un acurat coneixement de la materialitat del mateix. En segon lloc, el coneixement aportat pel mètode havia de permetre la redacció d'un projecte de restauració que, tenint en compte les dades estratigràfiques, apostés per la conservació de la materialitat, reduint la pèrdua o l'eliminació de les dades mateixes, i que posés en valor el coneixement de cadascuna de les fases de l'edifici.

Els treballs, que es van desenvolupar durant els últims mesos de l'any 2007 i inicis del 2008, es materialitzaren en la realització de sis sondeigs o cales als diferents paraments que formen l'església vella de Sant Pere de Pierola, amb l'objectiu final de posar en relació les diferents fases constructives i, per tant, d'obtenir-ne una evolució cronològica el més acotada possible. Els resultats obtinguts han permès distingir, com a mínim i de moment, tres fases constructives: una primera fase es correspon amb la construcció d'una primera capella d'estil romànic (segles XI-XII); en una segona fase s'hi annexa la vivenda o casa rectoral (segles XIV-XV); i en una última fase es construeix l'església barroca (segle XVIII), procés que significarà l'amortització de gran part de les estructures romàniques.

Resultats de la intervenció arqueològica a la masia de can Roca de Baix (Castelldefels, Baix Llobregat).*Ainhoa Pancorbo Picó, Albert López Mullor. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.*

La masia de Can Roca de Baix originalment constava de diversos edificis aïllats. L'any 1966, l'ajuntament de Castelldefels en va adquirir els principals, mentre que els secundaris, antics coberts i pallisses, actualment formen part de les instal·lacions d'un club de tennis i d'una escola d'idiomes, situats a la rodalia. L'edifici que ens ha pervingut és de planta rectangular i consta de diversos cossos d'aparença i alçària desiguals. La façana principal, a llevant, palesa aquesta circumstància, ja que s'hi distingeixen tres fàbriques diferents. La de tramuntana, la més antiga, té adossada una torre, aproximadament carrada, amb planta baixa i tres pisos. A migdia es troba el cos de dimensions més grans, el qual té adossades diverses estructures a sud i a oest.

La intervenció arqueològica que es ressenya en aquesta comunicació es va efectuar l'estiu de l'any 2008, sota promoció municipal, prèvia a la restauració del conjunt i supervisada pel Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. Va consistir en l'obertura de set sondeigs al subsòl i una quarantena de cales als paraments. Aquestes accions es van complementar amb una recerca de la documentació escrita, duta a terme per Imma Vilamala, historiadora del Servei esmentat.

Gràcies a tot això, ara sabem que els elements més antics del conjunt s'han de situar al cos nord-est, bastit amb parets de tàpia recolzades en sòcols de pedra, que es poden datar dels segles XIII-XIV. El mas apareix per primer cop a la documentació en 1226, com a propietat d'Arnau Costa. Se'l torna a citar en 1329 i 1460, com a mas Costa. L'any 1553 se l'anomena mas Pujols i, en 1598, mas Esteve, tot això a causa de successius canvis de propietat. Una mica abans d'aquesta darrera data, es va construir la torre, molt semblant a d'altres que defensaven les diferents cases de la vila, les quals s'han datat entre 1560 i 1588, coetànies de l'ampliació del castell i bastides davant de la por als pirates barbarescos. No gaire després d'aixecar-se la torre, a mitjan segle XVII, es va reformar el nucli inicial de la masia, i també es va

adossar a aquest element un cos nou per migdia i ponent. Llavors, també es degué començar a configurar l'actual pati, tot i que el tancament de ponent i les construccions de tramuntana encara no hi eren. El 1725, la masia va passar a la família Roca, que va impulsar la construcció del cos de l'extrem meridional i, potser, la dels edificis secundaris que ara romanen fora de la propietat municipal. La presència d'arcs carpanells en la galeria del primer pis d'aquest cos, però, indica que es deuria bastir en un moment ben avançat del segle XVIII o als primers anys del XIX. Després de nous canvis de propietat, la masia va passar a mans de Jaume Creixell, qui la va vendre a l'Ajuntament, el 1966. Una mica abans, en 1962, es va arranjar diverses parts de l'edifici, en el decurs de les darreres obres de gran abast de què va ser objecte.

Intervenció arqueològica al Castell i a la plaça de la Vileta de Torrebesses (el Segrià).

Joan-Ramon González, Josep Medina Morales. Servei d'Arqueologia de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

La comunicació proposada presenta els resultats d'una doble intervenció efectuada durant l'any 2009 a la localitat segriana de Torrebesses, petita població amb un ric patrimoni monumental.

El Castell

El castell de Torrebesses és un gran casalot amb coberta a dues aigües i situat en l'extrem meridional del rocam que domina la població. Sembla que el seu origen seria andalusí però no és fins al 5 de juny de 1297 que trobem la primera referència documental sobre Torrebesses. Els Moliner, els Aicart i els Boixadors seran les famílies senyoriales que el tindran fins la seva venda a la cartoixa d'Escaladei la qual la mantindrà fins la llei d'exclaustració de 1835. Llavors l'edifici passà a diverses mans particulars i actualment ha endegat el projecte de reconversió en casa rural. Precisament això va motivar l'estudi arqueològic de l'edificació que ha permès determinar sis fases evolutives; des d'un origen poc definit fins a l'estat actual, passant per les reformes efectuades principalment al segle XVI i XVIII que són les que han donat bàsicament l'aparença actual.

Plaça de la Vileta

Com a complement a la intervenció efectuada amb metodologia arqueològica sobre l'arquitectura de l'edifici es va efectuar el seguiment de les obres d'urbanització de la plaça exterior o de la Vileta. Es documentaren sis sitges relacionades amb el cobrament dels delmes de la comunitat cartoixana. Tres de les quals foren emprades durant la passada guerra civil com a elements d'una xarxa defensiva efectuada per l'exèrcit republicà l'any 1938, que fou tot excavat i ha estat museïtzat.

Als marges de la roca hi ha una curiosa concentració de clotets d'origen natural, encara que alguns reguerons que els uneixen haurien pogut estar fets per acció de l'home en època històrica amb una intencionalitat relacionada amb aspectes lúdics.

Conclusió

A més de comunicar els resultats científics obtinguts, es mostra un cop més la importància i necessitat de les intervencions arqueològiques en les actuacions relacionades amb els projectes de rehabilitació d'edificis d'interès històric i d'indrets urbans, si bé encara hi ha dificultats a l'hora d'encaixar-les en els pla d'obres.

Anàlisi del dipòsit dels cadàvers a les fosses comunes de les Roquetes.

Jordi Ruiz, Anna Colet, Oriol Saula, M. Eulàlia Subirà.

L'excavació parcial de la necròpolis medieval jueva de les Roquetes l'any 2007 va posar al descobert un total de 176 enterraments individuals i 6 fosses col·lectives, amb un mínim de 245 individus inhumats. La conjunció de tres disciplines estretament lligades com són la història, l'arqueologia i l'antropologia, entre d'altres, va permetre identificar, doncs, els individus inhumats a les fosses com a les víctimes del pogrom esdevingut a Tàrraga l'any 1348.

Les fosses, totes elles localitzades al sector sud-oest de la necròpolis, allotjaven un mínim de 69 cossos, 37 dels quals mostraven evidències clares de violència. Es van poder recomptar un total de 155 ferides localitzades principalment al crani. Tant la localització de les ferides com el nombre de talls identificats en cada esquelet posa clarament de manifest la intencionalitat de les mateixes, que no era altra que l'extermini de la població del call.

A banda de les generalitats descriptives pròpies de l'esdeveniment (demografia de l'episodi, tipologia, nombre i ubicació de les ferides, etc.) són d'interès d'altres aspectes alguns d'ells de més difícil resolució.

És el cas, per exemple, del tipus de dipòsit dels inhumats: primari, en algun cas, i secundari en d'altres; la pròpia disposició dels cadàvers; o del que es podria anomenar com el "misteri dels peus", ja que molts dels cossos apareixen encabits a les fosses sense aquesta part anatòmica. La resolució d'aquests enigmes i, de ben segur, molts d'altres pot permetre refinar amb més precisió la reconstrucció dels fets ocorreguts durant el moment de l'assalt al call targarí i la posterior inhumació dels cadàvers; aspectes no sempre recollits amb prou claredat per la historiografia.

Resultats de l'excavació realitzada al castrum i a l'església de Sant Pere de Madrona (Berga).

Javier Fierro Macià. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.

L'any 2007, el nostre Servei va realitzar l'excavació arqueològica de l'interior de l'església de Sant Pere de Madrona, com a primera etapa del procés de restauració de l'edifici, destinat a la seva consolidació i a la posta en valor dels seus valors patrimonials i històrics.

Les estructures més antigues que s'hi van documentar pertanyen a un *castellum*. L'anàlisi per termoluminiscència d'un fragment de ceràmica aparegut en un nivell de rebliment dipositat amb motiu de la fundació d'aquest edifici va proporcionar una datació del 680 ± 77 . Atès que, dins el mateix horitzó van aparèixer alguns bocins d'àmfora africana, sembla que el podem datar cap al segle VII ben avançat, al moment final de l'època visigòtica. Les ruïnes descobertes permeten suposar que aquesta construcció, de caire defensiu tenint en compte la situació, estava dividida en dues crugies orientades d'est a oest, assolia una llargària un xic més reduïda que la del temple actual i probablement formava part d'un conjunt més ampli. Sabem que el *castellum*, esdevingut *castrum* a l'època carolíngia, es va continuar utilitzant, gràcies a una nova anàlisi de termoluminiscència d'una ceràmica procedent d'una cap d'ús de l'edifici, datada del 881 ± 64 , i de la primera referència documental al castell de Madrona, que es remunta al 843. Aleshores, també s'esmenta l'església de Sant Pere, situada textualment *in castro Matronae*, però de la qual no s'han trobat indicis a la zona excavada.

El 12 d'abril de 1239, es va produir un llegat important a la parròquia de Sant Pere de Madrona per part del vescomte Dalmau i hom pot relacionar amb aquesta deixa la construcció de l'església actual. Aquesta datació vindria confirmada de manera relativa pels trets estilístics de l'edifici, propis d'un romànic evolucionat, i de manera absoluta, per l'anàlisi per termoluminiscència d'un fragment ceràmic del taller de Casa-en-Ponç (Berga), localitzat dins un lot homogeni d'aquest material dins els rebliments coetanis de la construcció, el qual es data de 1193 ± 47 .

Es tractava d'un edifici de 71 m^2 de superfície útil, format per una nau rectangular coberta amb volta de canó apuntat, encapçalada a llevant per un absis semicircular amb volta de quart d'esfera. A banda i banda de l'aula hi havia sengles capelles inscrites en el gruix dels murs. Per bastir-lo es va enderrocar parcialment la construcció de la fase anterior que s'ordenava en dues terrasses. En la més enlairada, situada a tramuntana, es van tallar molt parcialment els afloraments de la roca, i en la de migdia es van abocar els rebliments procedents del desmuntatge de la construcció preexistent, per tal d'unificar la cota d'ambdues terrasses i col·locar a sobre el paviment de l'església.

Entre 1671 i 1731, es van anar enterrant individus a l'interior del temple. Les sepultures dels quals van remoure una gran part de la sedimentació del quadrant sud-oest de la nau. S'hi han trobat restes d'una trentena d'inhumacions, a més de dues tombes d'albats.

Tipologia dels forns de calç i guix del Baix Llobregat de la calç al ciment natural.

Joan Santamaria. Dr. en Geologia Aplicada.

La comarca del Baix Llobregat presenta els trets principals pel naixement i posterior desenvolupament d'aquesta indústria tan particular i necessària: la matèria prima com la pedra calcària i el guix, la pedra refractària pel folrar els diferents tipus de forns, la llenya per cremar aquests forns, les vies de comunicació per portar el carbó i substituir la llenya i al mateix temps distribuir la calç i el ciment, i tot afavorit per la proximitat de grans ciutats i el seu creixement urbanístic com Barcelona. Aquesta indústria escara viu avui en dia després de més de 200 anys d'antiguitat.

Es presenta un inventari dels més de 30 forns, en diferent estat de conservació, trobats en aquest territori i s'analitza la seva tipologia constructiva a través del temps. En els forns de guix trobem des de els de forma de ferradura bessons als forns verticals amb graella de ferro. En els de calç des de les olles simplement excavades, amb exemples de reperforacions de fins a tres emplaçaments, a les olles folrades

de pedra refractària. I per últim, els forns verticals amb graella de ferro de calç i ciment natural. Destaquen els forns múltiples, de cinc cossos, de meitat del segle XIX de Vallirana. Sorpren la paradoxa de la coexistència de forns molt primitius de calç, que varen funcionar fins els anys 1960, amb els grans forns verticals i rotatius com els de Ciments Molins, en expansió actualment.

Les campanyes d'excavació de 2007 i 2008 a l'església de Santa Maria de Matadars (El Pont de Vilomara i Rocafort, Bages).

Àlvar Caixal Mata, Albert López Mullor. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Diputació de Barcelona.

L'església de Santa Maria de Matadars és un edifici ben conegut dins l'arquitectura preromànica catalana. Atès el seu interès, ja va ser objecte d'atenció per part del nostre Servei, que hi va fer obres de restauració els anys 1934-1935, 1950-1954 i 1962. Els anys 2003 i 2004, a petició municipal, la Diputació de Barcelona hi va dur a terme diversos estintolaments, tant a l'interior com a l'exterior de l'edifici, i una primera campanya d'excavació arqueològica, que va consistir en l'obertura de diferents sondeigs al presbiteri i a la nau, i en l'excavació en extensió de l'entorn de llevant i de tramuntana.

En paral·lel als treballs de recalçat i consolidació del mur de migdia de l'església, s'han efectuat noves recerques, desenvolupades els mesos de juny i juliol de 2007 i els de novembre a abril de 2008. Han afectat una estreta franja de l'interior de la nau, paral·lela al tancament meridional del temple, i l'entorn immediat de migdia, on s'han localitzat les restes d'un *lacus* construït amb *opus signinum*, encaixat al terreny natural i molt malmès per una tomba medieval. Associats al *lacus* s'han identificat diversos estrats romans que regularitzaven els desnivells del sòl cap a migdia, i que cal relacionar amb la presència a l'indret d'una vil·la, a la qual podria fer referència el topònim antic: *Vil·la Amarus*. D'altres estructures i materials arqueològics trobats en el decurs de la campanya de 2007-2008 permeten estendre l'ocupació del lloc a través del baix imperi i l'alta edat mitjana, quan es va bastir l'edifici que ens ha pervingut.

Cal Ticó (Castellnou de Bages): un centre productor de ceràmica de l'alta edat mitjana (segles X-XI).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

En aquesta comunicació volem donar a conèixer els resultats que hem obtingut en les dues campanyes d'excavacions arqueològiques que s'han dut a terme durant els anys 2008-2009 al jaciment de Cal Ticó (Castellnou de Bages, Bages), intervencions que s'han desenvolupat des de la universitat Autònoma de Barcelona pel Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009SGR-727), reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya, i que s'integra dins el projecte de recerca *Organización fiscal y ocupación del territorio durante la Alta Edad Media* (HAR 2009-07874).

El jaciment sobre el qual s'ha intervingut, conegut en l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya com Turó al nord de Cal Ticó, es troba situat en una elevació definida per un tancat meandre de la riera d'Argençola, afluent del Cardener. La prospecció del lloc durant l'any 2006 va permetre observar una gran quantitat de ceràmica en superfície, tant en la part superior del turó com en el seu vessant occidental, estructurat en terrasses agrícoles vinculades a l'expansió moderna i contemporània del conreu de la vinya, que ens va portar a iniciar un projecte d'excavacions en aquest indret per tal de documentar alguna ocupació altmedieval.

Així, en les dues campanyes realitzades hem excavat una superfície de 250 m² que ens ha permès determinar les característiques del jaciment i definir-lo com un centre productor de ceràmica, un dels pocs casos coneguts a Catalunya per aquestes cronologies. Fins al moment constitueixen les estructures més significatives dos forns, dos fons de cabana, i quatre retalls efectuats per l'extracció d'argila, tractant-se d'un conjunt d'estructures destinades a la producció de ceràmica. Finalment, la datació del jaciment, que situem de forma preliminar en els segles X-XI, la obtenim en base a la comparació del registre ceràmic amb altres jaciments, tot i que estem a l'espera de rebre els resultats de les datacions de C14.

La darrera campanya d'excavació arqueològica (2008) al monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà).

Albert López Mullor, Àlvar Caixal Mata, Judit Puig Gris, Pere Cascante Torrella. Servei del Patrimoni Arqueològic Local, Diputació de Barcelona.

El monestir de Sant Llorenç prop Bagà està situat al nord del nucli urbà de Guardiola de Berguedà, a la vall de Brocà, i s'hi accedeix mitjançant un trencall que surt de la carretera C-1411, que uneix Guardiola amb Bagà. La seva restauració, promoguda i finançada per la Diputació de Barcelona (1982-2008), a petició de l'Ajuntament i en col·laboració amb el bisbat de Solsona, ha permès la restitució, des del punt de vista volumètric, de l'aparença que hauria pogut tenir l'església del cenobi al segle XII, amb la majoria dels elements medievals bastits: cos primitiu de la basílica, capçalera, tribuna i voltes. En el decurs de la intervenció també s'han restaurat les ales del claustre que quedaven dempeus i l'antic edifici monàstic.

Un cop enllestida l'excavació arqueològica dels àmbits afectats per les obres de restauració (campanyes de 1984-1989, 1996-1997 i 2000-2003, de les quals hem donat notícia en anteriors congressos de l'ACRAM), la recerca del 2008 va tenir com a interès primordial actuar en una sèrie de sectors que, tot i estar integrats dins el perímetre del monestir, no havien estat encara objecte de cap intervenció. D'aquesta manera, es van efectuar sondeigs a l'entorn nord-est de la basílica, a l'ala de migdia del claustre i en un espai situat al sud del mur que tanca actualment el recinte visitable. En aquest sector, per mancances pressupostàries no es va arribar a excavar les capes més profundes de l'estratificació arqueològica, tot i que les ruïnes descobertes romanen al descobert i podran ser estudiades completament en una altra ocasió. Com a novetats més interessants cal destacar la troballa, precisament en el darrer sondeig esmentat, d'una sèrie de murs encara no datats, per no haver-se excavat el seus estrats coetanis, que es poden relacionar amb la troballa, l'any 2000 i següents, de la primitiva església monacal. Probablement cal relacionar-los amb els materials més antics trobats fora de contextos, els quals es podrien remuntar als darrers temps de l'antiguitat tardana. Dins d'aquest sector, cal destacar també el descobriment, en una cota més enlairada, d'una estructura semicircular, que hem interpretat com a bestorre. Aquest element protegiria la porta meridional del cenobi –segles XII-XIII–, en una època en què el seu perímetre s'hauria empetitit. Tot això acompanyat de les estructures corresponents a l'extensió màxima del monestir, al segle XI, o de les corresponents al priorat, bastides els segles XVII i XVIII.

Per cloure, cal destacar la datació per termoluminiscència de ceràmica coetània de la construcció de la basílica monàstica, que confirma la hipòtesi que havíem plantejat fa anys del seu aixecament entre els decenni finals del segle X i els inicials de l'XI, cosa que no contradiria, la data de l'acta de consagració (983) que coneixem a través de la documentació escrita.

El vil·lar de Sanctae Crucis de Rodes (Port de la Selva, Alt Empordà).

Montserrat Mataró i Pladelasala, Imma Ollich i Castanyer, Anna Maria Puig i Griessenberger.

L'emplaçament d'aquest vil·lar, a l'entorn del replà on es troba l'església de Sanctae Crucis, enmig de la serra de Rodes, adquireix el seu significat quan es relaciona amb el conjunt que forma amb el monestir de Sant Pere i el castell roquer de Verdera, conegut també com a Sant Salvador. Si bé aquesta trilogia manté estretes relacions, ben documentades, des de tot just començat el segle X, no podem descuidar que són fruit de l'evolució d'uns assentaments molt antics, dels quals avui disposem d'alguns testimonis arqueològics.

Santa Creu de Rodes és un exemple magnífic de naixement d'una població al voltant d'un centre de culte, en un territori sota la jurisdicció de l'abadia de Sant Pere, dins de l'antic pagus de Peralada. La seva raó de ser és la proximitat del monestir i la voluntat d'aglutinar una població, fins aleshores disseminada, que viurà de l'explotació de la muntanya al servei dels senyors del lloc.

L'origen de Santa Creu, tal com ja posaren de manifest les campanyes d'excavació de final dels vuitanta, es troba en una primitiva torre de guaita, de planta quadrangular, de datació incerta, probablement entorn els segles VIII-IX, sobre la qual es basteix la primera església. D'aquesta no només se'n coneix la planta sinó també una extensa necròpoli de tombes antropomorfes, de la que tenim notables evidències gràcies a la intervenció programada que s'està duent a terme al poblat des del 2006, gràcies al conveni entre el Museu d'Història de Catalunya i la Universitat de Barcelona.

L'objectiu d'aquestes campanyes, no obstant això, és l'estudi de l'evolució urbana del poblat, des dels seus moments fundacionals, dels que queden restes molt precàries, i que podríem situar entorn el segle XI, fins al seu abandonament, que es produeix de manera definitiva al segle XVI. Els treballs que s'han

fet fins ara han permès descobrir un total de 4 cases, de gruixuts murs de pedra, perfectament adaptades al desnivell del terreny, totes elles amb accés des de la plaça principal del poble, davant de l'església, i organitzades entorn una xarxa de carrers, que conflueixen cap a la plaça.

Els materials que acompanyen els seus nivells d'enderroc i ocupació denoten l'activitat eminentment agrícola dels seus habitants, així com també comercial, fruit del mercat que degué servir no només al territori immediat, sinó que també es beneficià del moviment de gent atreta pel pelegrinatge al monestir.

La necròpolis altmedieval i el castell de Vilopriu (Baix Empordà).

Dolors Codina i Reina, Josep Frigola i Triola. Janus, S.L.

El petit poble de Vilopriu es troba situat a l'extrem nord-oest de la comarca del Baix Empordà. El castell es troba al capdamunt d'una petita elevació i centra, juntament amb l'església de Sant Pere, el que seria la part més vella del poble, constituïda per un reduït nombre de cases i masos ubicats als vessants del turó.

El castell de Vilopriu, protegit amb la categoria de BCIN, és parcialment ocupat, en la seva meitat de llevant, per l'ajuntament. L'excavació arqueològica va ser motivada per un projecte d'ampliació de les dependències municipals, que preveia ocupar la resta del castell. L'excavació, duta a terme entre els dies 21 de març i 31 de maig de 2007, va incidir, de forma extensiva, en tot l'espai afectat pel projecte.

Els resultats obtinguts van ser:

1.- La documentació de part d'una necròpolis associada a l'església de Sant Pere (l'edifici actual és d'època moderna, però hi ha indicis d'una construcció romànica) i que hem datat entre els segles IX i X. Es van poder excavar un total de 12 tombes retallades al subsòl, entre les quals 5 antropomorfes amb capçalera diferenciada.

2.- La documentació d'un mur de grans dimensions pertanyent a un primer castell que amortitzava l'espai cementiri. Les notícies d'un castell anterior a l'actual, segurament d'origen feudal, eren conegudes a través d'un esment en un document d'inicis del segle XIII, moment en què es mana construir l'actual castell.

3.- La documentació del segon castell, l'actual, en el que s'han pogut distingir dues fases gràcies a l'excavació arqueològica, les notícies històriques i l'estudi dels paraments conservats. Aquestes dues fases haurien consistit en la construcció del castell al segle XIII i en unes reformes fetes al XIV.

El castell de Malgrat (Cervera). L'evolució d'un castell de frontera.

Jordi Chóren Tosar, Ivan Salvadó Jambriña. Estrats, SL.

Objecte d'un recull històric realitzat per Joan Serra i Vilaró, era poc el que es sabia sobre la realitat física del castell de Malgrat, les restes del qual, havien estat absorbides per cases del poble i una part important havia estat convertida en masia. Aquesta part, corresponent al recinte sobirà del castell, va ser adquirida i restaurada a principis dels anys 90 del segle XX, pel sr. Eduardo Herrero.

Entre els anys 2006 i 2007 el propietari del castell va decidir realitzar una sèrie d'actuacions a la zona del recinte jussà, que es trobava molt emmascarat per construccions posteriors. Les intervencions arqueològiques ens han permès la recuperació del traçat de la muralla del recinte jussà del castell i la documentació del fossat de la primitiva fortalesa, que es trobava completament colmatat. També s'ha documentat la construcció d'una gran sala gòtica i una cisterna, construïdes durant la segona meitat del segle XIV.

L'estudi conjunt de les dades arqueològiques i històriques, han permès apropar-nos a l'evolució d'un petit castell bastit a l'extrem occidental de la marca expansiva del comtat bergadà a la Segarra, durant el segle XI, i que progressivament, ja sota el domini feudal del Bisbat de Santa Maria de Solsona, esdevindrà una potent fortificació. Durant el segle XVI s'iniciarà el seu declivi convertint-se durant el segle XVII en un mas, ocultant les noves construccions els seus orígens medievals.

El castell de Rosanes (Martorell – Baix Llobregat).

Alfred Mauri Martí.

El territori que històricament formava la baronia de Castellvell de Rosanes inclou els termes municipals actuals de Castellví de Rosanes, Martorell, Sant Esteve Sesrovires, Abrera, Castellbisbal i Sant Andreu de

la Barca. Durant un període més breu, que finalitza al segle XII, va incloure el municipi d'Olesa de Montserrat. El centre principal d'aquesta baronia es trobava al Castellvell de Rosanes, situat al municipi de Castellví de Rosanes, però a més d'aquesta trobem altres fortificacions com el castell de Benviure (Castellbisbal), els de Rosanes i Rocafort (Martorell), i el de Voltreva (Abrera), les construccions de fortificació de les Torretes del Clos i Griminella (Martorell) i de la Torrassa (Sant Esteve Sesrovires), i el conjunt murallat de la vila de Martorell.

La baronia de Castellvell de Rosanes ha estat objecte de diverses publicacions i articles, tot i que la referència de base segueix sent l'obra de Bonaventura Pedemonte, publicada el 1929, *Notes per a la història de la Baronia de Castellvell de Rosanes, Martorell, Abrera, Castellví de Rosanes, Castellbisbal, Sant Andreu de la Barca i Sant Esteve Sesrovires*, a la recerca documental de la qual s'han afegit posteriorment unes poques aportacions.

Entre els anys 2007 i 2009 s'ha portat a terme un programa de recerca cofinançat pel Centre d'Estudis Martorellencs i l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca que ha permès per primera vegada l'estudi d'algunes d'aquestes fortificacions aplicant la metodologia de documentació i anàlisi estratigràfica (arqueologia de l'arquitectura) per tal de caracteritzar, identificar i documentar les tècniques constructives i definir la seva seqüència històrica, omplint així el buit existent en el coneixement històric, arquitectònic i arqueològic, alhora que potenciar una posta en valor científic i cultural d'aquest important patrimoni que es troba en un estat de conservació molt deficient.

En aquesta comunicació es presenten els resultats corresponents a l'estudi del castell de Rosanes, que ha consistit en:

- Identificar i documentar com a Unitats Estratigràfiques cada una de les entitats constructives de la fortificació.
- Elaborar la representació, mitjançant el diagrama estratigràfic, del procés de construcció i evolució.
- Elaborar la documentació planimètrica i fotogràfica de recolzament de l'estudi.
- Identificar, caracteritzar i documentar les tècniques constructives, amb anàlisi de materials constructius, tècniques de talla de pedra, identificació de zones d'extracció, etc.

Evolució arquitectònica del conjunt monacal de Sant Quirze de Colera (Rabós d'Empordà, Alt Empordà).

Dolors Codina i Reina; Carme Montalbán i Martínez. Janus S.L.

A partir de les excavacions realitzades al monestir de Sant Quirze de Colera entre els anys 1997 i 2009 s'han pogut documentar les diferents fases arquitectòniques del conjunt i s'han establert les interrelacions cronològiques entre els diferents edificis que formen part del cenobi.

Han quedat al descobert tota una sèrie d'estructures i restes arqueològiques que permeten revisar de forma aprofundida totes les hipòtesis i creences sobre els orígens i la construcció d'aquest monestir, i també sobre la seva evolució i desenvolupament.

Podem parlar de tres esglésies diferents que ocupen al llarg del temps el mateix espai, però amb unes dimensions i característiques molt diferents.

La primera seria la que es relaciona amb la gran necròpolis que envolta i ocupa part de l'església actual: un recinte de petites dimensions que devia ser enderrocat en el moment de construir-se la gran església del segle X.

La segona s'hauria bastit en època carolíngia, d'unes dimensions enormes amb un clar regust de riquesa i magnificència.

La tercera i última seria la que, amb diferents reformes, ha arribat fins als nostres dies. Aquest seria el temple romànic pròpiament dit.

Al voltant del temple també s'ha documentat l'evolució de tots els edificis que l'acompanyen al llarg de la seva vida i que tanquen el conjunt monacal: refectori, claustre, palau de l'abat...

A partir d'aquests resultats, juntament amb les datacions de radio carboni que s'han efectuat, podem definir de forma clara tota la seqüència històrico-arquitectònica del monestir. Tot això ens ha portat a intentar fer una reconstrucció hipotètica i per fases del cenobi benedictí.

La necròpolis del monestir de Sant Benet de Bages.

Goretti Vila i Fàbregas. Arqueociència.

Les intervencions arqueològiques al pati de l'església de Sant Benet han permès documentar l'existència d'una seqüència cronològica d'enterraments que va des del segle X fins al segle XIX.

Les aportacions més interessants d'aquests treballs es centren en les reflexions sorgides en l'intent d'establir les diferents tipologies d'enterraments en un espai cementiri de més de nou segles d'història, en un espai dinàmic que també evoluciona i no és sempre el mateix i on la topografia juga un paper clau en la conservació de les restes.

Constatem que l'inici de la necròpolis va lligada als mateixos orígens del monestir del qual se n'ha documentat també la troballa del temple preromànic, tan a dins com a fora de l'església actual, datada de finals del segle XII. El declivi del monestir al segle XIX marca el seu final com a cementiri.

La Cartoixa d'Escaladei: hipòtesi d'evolució constructiva.

Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL

Durant els anys 2007 i 2008 es van portar a terme una sèrie de recerques històriques i arqueològiques a l'entorn de la cartoixa d'Escaladei promogudes i finançades pel Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya. Aquestes actuacions han permès abordar amb una certa continuïtat l'estudi sobre l'evolució constructiva d'aquest monument.

En aquest sentit, l'any 2007 es van excavar bona part de les galeries dels claustres del monestir, així com algunes de les seves cel·les i també part de les cobertes de l'església i del sagrari. Posteriorment, el 2008, es va endegar el Pla Director de la cartoixa, fet que va permetre estudiar d'una manera més general i amb referents tant històrics com arqueològics o artístics la problemàtica de l'evolució constructiva del conjunt. La cartoixa d'Escaladei tal i com la coneixem avui en dia és fruit d'un important procés de transformació que es va desenvolupar entre finals del segle XVI i mitjan del XVIII i que va canviar completament la fesomia de l'antic monestir, del qual només se'n conserven alguns elements com ara l'església, possiblement el claustre menor i unes capelles gòtiques situades a la banda nord del temple, entre altres.

De tota manera aquesta no va ser la única transformació d'un monestir que es pot dir que va estar en constant evolució des de la seva fundació a començament del segle XIII. En aquest sentit, la seva comunitat inicial de dotze monjos es va doblar el 1333 mercès a les deixes testamentàries de l'arquebisbe Joan d'Aragó, fet que va provocar la construcció d'un segon claustre. Més endavant, a començament segle XV una nova donació testamentària va incrementar la comunitat fins a 30 membres, i va generar l'edificació d'un tercer claustre, més petit que els anteriors. És sobre aquesta estructura que es va portar a terme la reforma endegada a finals segle XVI.

En aquesta comunicació presentem una primera hipòtesi sobre el procés de construcció i reforma de la cartoixa d'Escaladei fruit dels estudis duts a terme fins al moment i que esperem poder contrastar en futures intervencions a mida que es vagin desenvolupant les successives etapes del Pla Director.

La torre de Vallferosa (Torà, La Segarra). Aproximació a la seva arquitectura i datació radiocarbònica.

Joan Menchon Bes, Joan S. Mestres (UB).

Entre 2006 i 2008 la torre de Vallferosa ha estat objecte d'una intervenció de restauració dirigida per l'arquitecte Javier Aguirre Estop. El projecte ha estat finançat pels programes d'1% Cultural, per l'Ajuntament de Torà i la Generalitat de Catalunya, mitjançant l'INCASOL.

Els treballs de seguiment de l'obra han permès per primera vegada poder accedir al seu interior de forma senzilla, podent-se prendre una primera impressió de la seva problemàtica constructiva i característiques, molt poc conegudes. Fins ara s'ha estudiat com una construcció feudal bastida en dues fases separades uns 50 anys, a l'entorn de l'any 1000. La seva observació i el fet d'haver pogut extreure mostres de fusta dels encaixos dels cadafalcs, permeten la realització d'anàlitzes de C 14 cara a la seva datació absoluta i explicació de les seves característiques.

Els enterraments del polígon l'Alba (Vila-seca, Tarragonès).*Maria Adserias Sans, M. del Carme Carbonell Muiños, Pilar Bravo Povez; Immaculada Teixell Navarro.*

La construcció d'un túnel per salvar la via del tren i facilitar la comunicació entre el nucli urbà de Vila-seca i el polígon l'Alba va comportar la realització d'una intervenció arqueològica de delimitació. Aquesta intervenció, realitzada al costat del castell dels comptes de Sicart, estava motivada per la proximitat de la vil·la romana de la Canaleta i també per les notícies proporcionades per membres del Grup de Recerques de Vila-seca sobre la troballa en superfície de materials d'època romana per aquests entorns.

Com a resultat d'aquests treballs es va poder delimitar una àrea d'uns 550 m² amb restes de caràcter funerari que, una vegada excavades es, van concretar en 55 fosses d'enterrament, 29 de les quals eren fosses simples, amb un únic esquelet i 26 eren múltiples, amb un nombre variable d'individus.

El fet que totes es trobessin excavades en el substrat geològic i que la pràctica totalitat no presentessin aixovar ni dipòsit funerari va dificultar força la seva atribució cronològica. Algunes d'aquestes fosses es presentaven superposades, fet que evidenciava dues fases d'enterraments. En aquests casos es va poder comprovar que les fosses múltiples sempre eren posteriors a les simples.

La disposició dels esquelets també sembla indicar que ens trobem davant de dos conjunts ben diferenciats. Mentre que en les fosses individuals, més antigues, l'esquelet estava col·locat de forma respectuosa i fins i tot en un cas s'han documentat evidències d'un taüt de fusta, en les fosses col·lectives els esquelets estaven disposats de qualsevol forma, enterrats amb certa pressa i poc respecte vers el difunt. Les fosses múltiples amb cossos enterrats de forma ràpida i desordenada responen a moments d'alta mortalitat com poden ser episodis d'epidèmies o bèl·lics.

En base a l'escassa informació proporcionada per l'excavació, a la recerca històrica, a les datacions radiocarbòniques obtingudes i al resultat de l'estudi antropològic proposem situar els enterraments de la segona fase en el marc de la batalla del Castell que va tenir lloc el dia 19 de gener de 1812 entre els homes del capità general de Catalunya Luis Lacy i un batalló francès que el general Laforce havia deixat a Vila-seca. Més difícil es fa l'associació dels individus de la primera fase a un episodi concret. Tot i això, la informació obtinguda ens inclina a descartar la hipòtesi d'una epidèmia i a interpretar-los com a víctimes d'un altre conflicte més antic.

La intervenció arqueològica a can Marçet, 2008 (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occ.): evolució d'un nucli rural del baix imperi i l'antiguitat tardana a un assentament altmedieval i una masia d'època moderna.*Jordi Roig Buxó, Òscar Matas Pareja, Arrago.*

El jaciment i la masia de Can Marçet es troben situats al nord del terme municipal de Sant Cugat del Vallès, tocant el límit del terme amb Rubí, Sant Quirze del Vallès i Cerdanyola del Vallès (Vallès Occ.), en uns terrenys de forma triangular allargada amb una superfície d'ocupació d'unes 9 ha, on la masia d'època moderna, actualment abandonada i molt deteriorada, resta al vèrtex inferior.

Tots aquests terrenys de Can Marçet va ser dividits en tres grans parcel·les, condicionades pel projecte d'urbanització de tota la zona, de manera que la intervenció arqueològica de l'any 2008 tant sols es va realitzar a la Parcel·la A, després d'una prospecció amb mitjans mecànics d'una gran superfície de més de 5 ha.

L'excavació en extensió de tota la parcel·la A, situada a tocar de la masia de Can Marçet per la seva banda nord, va permetre l'excavació d'un total de 116 estructures arqueològiques corresponents a diversos assentaments i ocupacions humanes de cronologia àmplia.

En primer lloc s'identifiquen unes puntuals estructures d'època neolítica, així com algunes sitges i retalls d'època ibèrica i d'època romana imperial, poc nombroses, de les que destaca un potent àmbit d'abocador del segle II dC amb abundant i diversificat material arqueològic provinent d'una vil·la romana propera, no localitzada a la intervenció de la parcel·la A, i probablement emplaçada sota la masia de Can Marçet. Així mateix, també destaca una àrea productiva amb dos forns de material ceràmic i constructiu amb retalls i àmbits de treball associats abandonats al baix imperi.

Per altra banda, caldria destacar la presència d'un petit assentament rural de l'antiguitat tardana, entre el segle VI-VII, amb més d'una vintena de sitges i retalls formant petites agrupacions disseminades, que han proporcionat material arqueològic característic d'un lloc d'habitació del període, amb ceràmiques de cuina, peces de vidre i material faunístic. Així mateix, es va localitzar un altre petit assentament pagès

d'època altmedieval (segles IX-X), focalitzat en un únic punt al nord est dels terrenys de Can Marçet. En aquest cas es tractava d'una agrupació de deu sitges, alguns petits retalls tipus fossa-cubeta i dues petites estructures de combustió de solera d'argila termoalterada de planta circular. Els estrats de rebliment i d'amortització d'aquest grup de sitges van oferir un conjunt nombrós de material arqueològic, destacant el material ceràmic típic del període, representat per les produccions reduïdes i oxidades espatulades, amb algunes peces senceres corresponents a olles de cuina, sitres i gerres espatulades.

Finalment, a l'extrem sud de la parcel·la i en una petita franja triangular de terreny on conflueixen dos torrents, s'hi emplaça la masia de Can Marçet. Es tracta d'un edifici d'època moderna (segles XVI-XVII) que conserva la seva estructura original força intacte, i que va ser objecte d'un estudi d'arqueologia de l'arquitectura i lectura de paraments.

La recerca arqueològica al Castell de Selmella: una aportació al coneixement de les fortificacions de frontera.

Mònica López Prat, Ramon Serra Massansalvador.

L'any 2003 començà el projecte de recerca arqueològica "Origen i desenvolupament de les fortificacions a l'extrem de la Marca: els castells del Gaià". Aquest, coordinat des de la Universitat Autònoma de Barcelona, prengué Selmella com a model d'estudi amb l'objectiu d'ampliar el coneixement que es té sobre l'origen de les primeres fortificacions que constituïren la frontera extrema entre el Comtat de Barcelona i el Califat de Còrdova durant els segles X i XI. Al mateix temps també resultava interessant veure com l'arqueologia podia reflectir i aportar dades sobre el seu desenvolupament posterior, quan finalitzada la pressió militar, els castells s'estableixen gradualment com a centres administratius, esdevenint punta de llança en el poblament del que avui coneixem com a Catalunya Nova. En aquest sentit, era de gran importància per la zona d'estudi on ens situem, esbrinar la relació que s'estableix a partir del segle XII entre aquest tipus de fortificacions i els nous ordes monàstics (Císter, Temple i Hospital), atrets des d'una estratègia comtal amb el repte de crear riquesa a terres pràcticament despoblades.

A dia d'avui s'han realitzat set campanyes d'excavació arqueològica, amb tot l'estudi dels materials recuperats que això suposa. Paral·lelament s'ha dut a terme una recerca documental compilant tots els textos que ja es coneixien sobre el terme i afegint-ne algun de nou, encara inèdit. També s'ha efectuat tota la topografia del turó de Selmella i la seva fortificació, la qual ha resultat ser molt més imponent del que fins ara es coneixia.

La comunicació que proposem pel proper congrés de l'ACRAM vol donar a conèixer els resultats de la recerca arqueològica duta a terme a dia d'avui. Aquesta ha recuperat, entre d'altres, dades que fan referència a un anterior establiment de finals del Bronze i ha tret a la llum una gran fortificació la qual s'estableix a partir d'un recinte inicial de difícil adscripció cronològica ubicat al cim de la mola que forma el Peny de Selmella. Pel que fins ara hem pogut constatar, aquesta primera construcció no té un origen anterior al segle X, com així ho corroborarien els materials recuperats i la documentació escrita coneguda. Durant els segles XII i XIII la fortificació mostra diferents reformes que finalitzen per transformar-la en una imponent construcció de la qual avui podem intuir el recinte principal -de tres plantes sostingudes per arcs de diafragma- embolcallat per un segon recinte constituït per tres nivells de terrasses fortificades, les quals s'estenen per tot el turó i contenien tots els espais propis i necessaris d'un centre administratiu autosuficient. El castell s'integra amb l'entorn i aprofita la roca per crear àmbits a la vegada que per extreure material constructiu. El recinte s'abandona definitivament entre la segona meitat del segle XIV i la primera del XV, probablement de retruc amb els estralls generalitzats a tot el territori durant aquest període, els quals també s'observen als fogatges que fan referència al nombre d'habitants per la vila de Selmella durant aquesta època. Tanmateix el nucli romandrà habitat sense interrupció fins el primer terç del segle XX, fet rellevant a tenir en compte a l'hora d'estudiar arqueològicament la fortificació.

Resultats de l'excavació arqueològica a Casteth Leon (Es Bordes, Val d'Aran).

Elisa Ros Barbosa, Ainhoa Pancorbo Picó.

Casteth Leon es troba situat sobre un turó fregant els 900 m d'altitud que domina la confluència de les valls dels rius Garona i Jueu, sobre mateix del poble d'Es Bòrdes, cap del municipi del mateix nom, a la

Val d'Aran. Es tracta d'un castell construït o, segons altres autors, reconstruït sobre restes de fortificacions anteriors, per les tropes franceses del senescal de Tolosa, Eustaqui de Beaumarchais, immediatament després de la invasió d'Aran en 1283 per part del rei de França, l'ocupació del qual es perllongà fins 1313. La construcció d'una fortalesa de gran envergadura estratègicament situada a l'encreuament del Camin Reiau, que vertebrava tota la vall de la Garona i que per l'Artiga de Lin comunica amb les veïnes valls de Benasc (Aragó) i de Luchon (França), prova la intenció del rei de França d'annexionar-se la Val d'Aran.

El castell ha tingut al llarg de la seva existència i fins a la seva destrucció el 1719 a mans de les forces franceses dirigides pel mariscal Bonàs, un paper protagonista en totes les vicissituds bèl·liques que han afectat la Val d'Aran. Durant la invasió maqui de la Val d'Aran, entre els dies 19 i 27 d'octubre de 1944, l'àrea del jaciment es va ocupar i s'hi van practicar un seguit de trinxeres, visibles encara en iniciar els treballs arqueològics.

L'any 2003 el Conselh Generau d'Aran va promoure un projecte d'investigació i dinamització cultural de la antiga fortalesa, que es desenvoluparia a llarg termini, i que fins ara ha consistit en una primera fase de tempteig consistent en tres campanyes d'estiu consecutives, efectuades els anys 2004-2006 i, després d'una aturada de prop de dos anys, una segona fase d'intensificació dels treballs, s'inicia el 2008 i es va estendre tot el 2009, els resultats de la qual són encara en fase d'estudi.

Presentem en aquest Congrés els resultats obtinguts en el decurs de les esmentades intervencions, que van permetre delimitar el perímetre del recinte principal de la fortificació i també explorar les obres de defensa secundàries aixecades al seu voltant des de finals del XVII. L'existència de nombrosos plànols entre la documentació antiga conservada, va possibilitar la identificació d'una bona part de les estructures localitzades, malgrat que la majoria tot just es perfilessin parcialment embolcallades encara per un atapeït mantell vegetal o be soterrades pels abundants enderroc. Cal fer especial esment a la troballa d'un abundant conjunt de fragments ceràmics corresponents a produccions pròpies de la zona septentrional dels Pirineus, concretament de l'àmbit occità i especialment de la veïna regió de Comenges i datats de la segona meitat del segle XVII. Es tracta de produccions decorades amb grafit sobre engalba blanca, en verd i manganès o amb decoració a base d'engalba blanca. El predomini quasi absolut d'aquestes peces ha representat una gran dificultat alhora d'afrontar l'estudi, a causa del desconeixement quasi total que d'aquestes produccions existeix al nostre país, afegida a la gran dificultat que suposa accedir als materials objecte dels pocs estudis existents i dels pocs centres productors coneguts o estudiats. Al nostre país només hem trobat una excepció a tot el dit fins aquí, representada pel treball de recerca sobre els nivells d'època moderna efectuat al castell de València d'Àneu, a on malgrat tractar-se en aquest cas de la vessant sud es va poder identificar també la presència de diverses produccions septentrionals, si bé que en uns percentatges molt més baixos que a Castèth Leon.

Les intervencions arqueològiques a la Domus del Pi (Vilanova de Sau, Osona)

Jordi Amorós & Riker Yll.

L'antiga *domus* del Pi, documentada des del segle XII, es localitza al Municipi de Vilanova de Sau, al cim d'un turó, anomenat Puig d'en Riba, situat a uns centenars de metres al nord de l'església de Sant Romà de Sau, actualment sota les aigües del pantà de Sau. Aquesta *domus* es trobava dins el antic terme del Castell de Cornil i, quan aquest desaparegué es trobava en el de Sau o vall de Sau, al lloc anomenat Pi, lloc de residència de la família Sau.

Les actuacions arqueològiques portades a terme en aquest indret formen part del Projecte de Recerca i Socialització del Patrimoni Arqueològic de la Vall de Sau. L'objectiu fonamental d'aquestes intervencions radica en la recuperació, consolidació i restauració d'unes restes patrimonials d'importància singular davant del seu estat de progressiu deteriorament.

Una primera intervenció, portada a terme al 2006 va consistir en la neteja superficial i delimitació d'estructures constructives i l'excavació de tres sondeigs per valorar la potència dels estrats arqueològics i plantejar un futur projecte de intervenció que contemplés una actuació integral en el monument.

Durant la segona campanya, portada a terme entre els mesos de setembre i novembre de 2009, es va ampliar notablement la superfície excavada d'acord a tres grans zones d'actuació: interior de la domus, pati i muralla amb paraments defensius.

A l'interior de la domus es van excavar parcialment 4 successius nivells de circulació on hi havia diversos forats de pal (alguns dels quals es poden relacionar amb la funció de sustentació d'un segon pis a

l'interior de la domus, construït amb materials peribles) i diverses restes de llars de foc. Al pati es va constatar la complexitat de les estructures aparegudes i una potència estratigràfica notablement superior a la que s'havia pogut arribar en els dos sondeigs realitzats en la campanya de 2006, la qual cosa permet preveure una notable conservació dels àmbits construïts a l'interior del pati de la domus.

L'excavació a la zona de la muralla ha permès treure a la llum un cos murari complex amb zones de fins a quatre metres d'alçada, amb reforços exteriors que fan que en alguns trams la muralla assoleixi un gruix d'uns quatre metres, amb un fossat davanter (almenys al vessant sud del perímetre) que s'enfonsa més de 5,5 m. sota la cota conservada de la muralla i un altre petit mur perimetral que tanca el recinte per la part sud. En conjunt es confirma el caràcter eminentment defensiu i monumental de la construcció.

El collet de les Caixes (Navàs, Bages): una ferreria de l'edat mitjana en l'àmbit rural (Segles XI-XII).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

Amb aquest text volem mostrar els resultats, fins ara inèdits, d'una recerca específica encetada fa diversos anys que pretén estudiar el poblament rural durant l'Alta Edat Mitjana a Catalunya Vella i que es concreta en l'excavació arqueològica de diversos jaciments entre els quals es troba El Collet de les Caixes (Navàs, Bages). Les excavacions arqueològiques s'han dut a terme l'any 2007 i han estat executades pel Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009SGR-727) de la Universitat Autònoma de Barcelona, reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya. Aquesta s'ha integrat dins el projecte de recerca, finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia, titulat *organización, ocupación y defensa del territorio medieval* (HUM 2005-04988/HIST).

Les excavacions arqueològiques desenvolupades al jaciment del Collet de les Caixes ens han permès documentar un assentament rural format per un edifici dividit en tres àmbits contigus, que es construeixen aprofitant una balma on existeixen diversos encaixos excavats que servien per posar les bigues que sostindrien la coberta. Els tres àmbits successius, comunicats per portes amb repeu o guardapols, estan delimitats per murs bastits amb un sòcol de pedres ben desbastades per les cares vistes i lligades amb fang, sobre el qual s'efectuaria un alçat amb tàpia i la coberta amb materials peribles. D'aquests àmbits cal destacar el que dóna entrada a l'edifici on s'han documentat diverses estructures formades per dues cubetes de combustió i una inclosa que el definiria com un espai de treball que interpretem com una ferreria, un dels pocs casos ben coneguts en l'àmbit rural a Catalunya.

Amb els resultats d'una datació de C14, i tenint en compte les característiques d'aquest i del seu material arqueològic, i la comparació amb altres exemples, pensem que cal proposar una cronologia pel conjunt dels segles XI-XII.

Les estructures medievals excavades en la intervenció a la Plana del Castell a Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental).

Joan Francès, Marta Argelagués, Marc Guàrdia. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (CRAC).

Les darreres intervencions arqueològiques efectuades en el poblat ibèric de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès, han posat de manifest un conjunt de restes, que tot i escasses, evidencien l'ocupació del turó en el període altmedieval.

Aquestes restes venen a complementar la informació que ofereix la documentació del cartulari del veí Monestir de Sant Cugat del Vallès, on ja es cita l'existència al segle X d'un *castello* a dalt del turó i que pertanyeria al terme de les Feixes.

L'ocupació altmedieval aprofitaria la ubicació elevada de l'indret, així com les restes de les muralles ibèriques per construir un assentament protegit, del que se n'ha pogut documentar abundant material ceràmic dispers per tota la superfície del turó, malgrat que les restes arqueològiques d'aquest període no hagin estat tant ben conservades.

D'aquestes estructures conservades en destaquen una cabana, diverses fosses i sitges així com un individu inhumat en una sitja.

El tractament de la mort i el ritual funerari en la societat islàmica dels segles IX-XIII a les Terres de l'Ebre: Les necròpolis andalusines de Tivissa.

Damià Griñó Màrquez, Vanesa Camarasa Pedraza, Cesc Busquets Costa. Atics SL.

Mitjançant la recent excavació arqueològica d'urgència (promoguda pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya) de tres tombes de la necròpolis andalusí de l'Entorn de la Ermita de Sant Blai (Tivissa) i l'estudi de diferents necròpolis andalusines de les Terres de l'Ebre, veurem el tractament de la mort i el ritual funerari que presenten les societats islàmiques establertes en aquesta zona. Les necròpolis segueixen patrons similars; enterraments en fossa simple amb la mateixa orientació i individus enterrats amb un ritual funerari musulmà típic. Aquestes necròpolis es mouen en cronologies de segles IX-XIII i segurament pertanyien a grups poblacionals de tipus rural que en ocasions podien ser prou nombrosos. La necròpolis de l'Entorn de la Ermita de Sant Blai presenta peculiaritats que no són gaire comuns en les necròpolis d'Al-Andalus, com pot ser la presència d'aixovar funerari en una de les tres tombes exhumades.

Dintre la religió musulmana tot el que envolta la mort té un tractament especial, es conceben unes normes molt clares que en definitiva són els passos a seguir per donar sepultura correcta a qualsevol membre reconegut de la comunitat musulmana (umma). Aquestes normes es segueixen des de els mateixos inicis d'aquesta religió i perduren fins als nostres temps.

Les inhumacions de la necròpolis andalusí de l'Entorn de la Ermita de Sant Blai (Tivissa) es presentaren amb fosses excavades en el subsòl, les fosses són allargades i estretes. La orientació és sudoest-nord est i sembla que segueixen totes tres una disposició en "bateria". Per norma general aquest tipus de tomba es presenta amb una coberta de lloses planes o amb teules àrabs, però aquestes tres no presenten cap tipus de coberta conservada, possiblement desapareguda a causa de l'erosió o la mateixa realització del talús artificial.

Els individus estan disposats en decúbit lateral amb la cara mirant al sud est – La Meca-. La Unitat Funerària 3 presenta aixovar funerari, consistent en un ganivet amb fulla de ferro i mànec d'os amb una decoració de cercles concèntrics incisos.

Les balmes obrades de Can Ximet (Olèrdola): un exemple d'hàbitat troglodític en l'edat mitjana.

Jacob Casquete Rodríguez, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

La zona dita de Can Ximet està situada dintre del parc natural del Garraf, de caràcter muntanyós i de naturalesa calcària, a pocs quilòmetres del Castell d'Olèrdola, el qual es pot divisar des del jaciment.

Les coves de Can Ximet han estat des de temps molt llunyans ocupades durant les diferents etapes històriques. Així doncs es té constància de la seva ocupació gràcies tant a les pintures rupestres que es conserven i que estan protegides per la UNESCO, com per les diferents fonts escrites documentades. D'aquesta manera es remunta la primera ocupació al neolític, encara que no fou fins als segles X i XI quan es comença a documentar un poblament generalitzat als cingles fins, segons alguns autors, l'època moderna.

La manca d'excavacions sistemàtiques ha deixat un buit d'estudi fins els darrers anys quan s'ha endegat un projecte conjuntament amb la diputació de Barcelona (Xarxa de Parcs Naturals). D'aquesta forma després d'una neteja i delimitació de les balmes es va aconseguir realitzar un seguit de sondejos per després realitzar una excavació extensiva en una d'elles.

El resultat de les excavacions ha estat sorprenent, podent analitzar i repensar la complexa arquitectura que comporta un hàbitat en balma obrada. S'ha documentat una extensa trama murària, que s'estén per les 7 diferents balmes acotades, i que delimita, com a mínim, 3 edificis de varies plantes, connectats entre ells amb escales, tant de fusta com retallades a la roca. Tant mateix s'han documentat dos trulls dedicats a l'explotació agrícola del paratge produint vi i/o oli formats per una premsa, diferents cubetes de decantació i la base de dos molins de tracció de sang. També s'han excavat les restes d'un *horreum* bastit amb pedra i tàpia i un paviment de fusta. De la mateixa manera s'han documentat diverses sitges, una d'elles amb la particularitat d'haver estat segellada amb lloses i pavimentada una vegada amortitzada i d'altres que destaquen per les seves grans dimensions

Dades que remarquen la importància d'aquest conjunt d'hàbitats són les restes materials documentades com són materials ceràmics de producció valenciana, restes d'armadura i una petita anella d'or, entre d'altres; així com la bona factura arquitectònica d'alguns dels edificis, que denoten la presència dins el conjunt de persones amb un cert nivell benestant i d'homes d'armes.

Sembla que l'hàbitat medieval fou abandonat definitivament entre finals del segle XIV i principis del XV.

El castell de Siurana (Cornudella de Montsant, Priorat).

Marc Piera Teixidó (Arqueociència), Joan Menchon i Bes.

Des de finals de l'any 2009 i inicis del 2010, s'ha portat a terme una intervenció arqueològica al Castell de Siurana. Es tracta d'una fortalesa situada al capdamunt d'un penya-segat de més de 250 metres de desnivell, situada a l'extrem est de la Serra de Prades, sobre el riu Siurana i a 737 metres sobre el nivell del mar. Construïda pels musulmans, algunes fonts documentals apunten que els seus orígens podrien remuntar-se a finals del segle IX, tot i que no és fins l'any 1095 quan tenim la primera cita de Siurana en un document feudal. Així doncs, és probable que a partir de finals segle IX, hi hagués un establiment militar de reforç de la frontera andalusina i ja en el segle XI es convertís en un punt estratègic de la defensa de la frontera vers l'avanç feudal.

L'expugnació al castell es va iniciar a l'any 1148 i entre els anys 1153 i 1154 va ser ocupat, en un moment en el qual va quedar aïllat de la resta de l'al-Andalus. Posteriorment, al segle XIII el castell es va utilitzar com a presó i en èpoques posteriors tenim notícies de la utilització militar del castell, l'any 1422 durant la Guerra Civil Catalana, l'any 1651 durant la Guerra dels Segadors i a l'any 1812 en temps de la Guerra del Francès.

El castell va ser excavat entre els anys 1945 i 1949 per J. Padrós. Entre els anys 1999 i 2000 es van realitzar algunes intervencions de restauració per la Escola Taller de Montsant dirigides per l'arqueòleg Joan Menchon.

La present intervenció s'ha centrat en la neteja de tot el recinte i l'excavació arqueològica de tots aquells àmbits en que hi havia estratigrafia arqueològica. S'han documentat nivells d'ocupació musulmana, nivells d'època feudal i d'època moderna. A la zona meridional s'han localitzat i excavat noves estructures i nivells arqueològics que es trobaven coberts per un nivell d'enderroc. També s'ha intervingut en el fossat i s'ha realitzat una nova base topogràfica i planimètrica del jaciment. Així doncs, aquesta comunicació pretén fer un avançament de les descobertes i les noves dades que la intervenció arqueològica ha proporcionat.

El castell del Catllar. Origen i evolució de la fortalesa.

Marta Fontanals (IPHES), Josep Maria Vergès (IPHES), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar).

Entre els anys 2003 i 2004 i posteriorment l'any 2008 es dugueren a terme les excavacions arqueològiques a l'interior del recinte murallat del Castell del Catllar. Prèviament, als anys 1996 i 1998 s'havia excavat el fossat. Així s'iniciava el procés de recuperació de la fortalesa, endegat pel consistori de la vila i que culminarà enguany amb la finalització del procés de museïtzació de l'edifici i de l'àrea circumdant sota la denominació de Centre d'Interpretació dels Castells del Baix Gaià.

Els treballs arqueològics que s'han dut a terme al Castell del Catllar han posat al descobert un seguit d'estructures i nivells arqueològics associats, que permeten establir, si bé pel que fa a les fases més antigues a nivell d'hipòtesi, quan s'origina la fortalesa i quina és la seva evolució constructiva. Així, en base a una sèrie de vestigis arquitectònics es podria plantejar un origen de la fortalesa anterior al segle XI, període d'establiment de la marca del Gaià; la consecució del recinte murallat al llarg dels segles XII i XIII i el creixement intramurs organitzat al voltant d'un pati central al llarg dels segles XV i XVI. A partir d'aquesta fase les actuacions al castell es redueixen a petites reformes, preludi de l'estat d'abandonament en que es trobarà al segle XIX, moment en que passa a mans privades.

PÒSTERS: OBJECTES LITÚRGICS I AMULETS

Els amulets de la necròpolis medieval jueva de Les Roquetes (Tàrrrega).

A. Colet, J. Ruiz, O. Saula, M.E. Subirà.

Durant l'any 2007 va tenir lloc l'excavació de la necròpolis medieval jueva de les Roquetes de Tàrrrega. Un cop exposades les seves generalitats en diferents fòrums (Tribuna arqueològica, diferents congressos, articles a la revista Urtx, etc.) volem donar a conèixer d'altres aspectes d'interès d'aquest jaciment.

La necròpolis està constituïda, a grans trets, per dos tipus d'estructures funeràries: les tombes individuals i les fosses comunes. I és precisament en una de les sis fosses comunes excavades (FS163) on es localitzà un conjunt de materials que haurien format part d'un o diferents collarets, que constitueixen l'objecte del present treball. La troballa, formada per un conjunt de 10 amulets (dues mans de Fàtima, dos penjolls de corall, un penjoll orgànic, dos d'atzabeja, i dos a determinar el material) es trobà associada a un sol individu (l'individu UE 1185), un nen de 3-4 anys, i més concretament es localitzà al voltant del seu coll. Les restes de l'individu en qüestió, només conservat parcialment, mostraven particularitats morfològiques compatibles amb algun tipus de dèficit metabòlic patit en vida. La possibilitat d'associar *in situ* aquests dos ítems (amulets i patologia) permet tenir una idea bastant directa d'una de les possibles motivacions que empenyien al poble a l'ús d'aquests objectes: la protecció davant la malaltia.

El conjunt d'amulets associat a l'individu ue 1185 seria el cas paradigmàtic dins la necròpolis, però val a dir que no és l'únic cas, ja que s'han pogut documentar altres elements identificats com a amulets: collarets d'atzabeja, collarets d'atzabeja combinats amb altres materials i braçalets de vidre imitant l'atzabeja. Tots aquests materials els trobem sempre associats a dones o a nens, fent evident el desig de protecció per aquells que eren considerats els elements més dèbils de la població en un moment en què la pesta negra causava grans estralls en la societat medieval. Hem trobat paral·lels d'aquests elements profilàctics en contextos funeraris ja siguin cristians, jueus o musulmans, posant de manifest la transculturalitat d'aquests elements.

Elements de devoció popular del fons del Museu de Can Torrens (Sant Boi de Llobregat).

Josefa Huertas Arroyo.

El present treball presenta un conjunt homogeni de materials de devoció popular que estan dipositats al fons del Museu de Can Torrens de Sant Boi de Llobregat i que provenen de diversos enterraments associats a l'església parroquial de Sant Baldiri, datats entre mitjans del segle XVII i el XIX.

Malgrat que no és un conjunt nombrós, la manca d'estudis sobre el tema i la dificultat de trobar elements de comparació fa que sigui interessant per tal d'ampliar el coneixement sobre aquest tema en concret. Els elements recuperats són de tres tipus: medalles, creus i fragment de rosaris.

Iconogràficament el repertori identificat correspon a temes de caràcter general de tot el món catòlic, on es pot veure la uniformitat dels temes representats fruit del moviment de la Contrareforma. Com a fet significatiu i diferencial s'ha de parlar de la major proporció de la medalla pròpia del Santuari de Nostra Senyora de Montserrat, fet que s'ha d'emmarcar tant en la tradició pròpia de Catalunya com de la gran devoció que a la població de Sant Boi hi havia vers la patrona del santuari, com es pot apreciar en la romeria que cada any es feia des del poble.

Materials per a la classificació de les medalles religioses dels segles XVII i XVIII a Catalunya.

Maria de Gràcia Salvà Picó. Escola d'Arts i Oficis. Àrea d'Educació, Diputació de Barcelona.

El 2007, el Museu d'Història de Barcelona ens va encarregar l'estudi de les medalles religioses aparegudes al Born i a la plaça de la Vila de Madrid. Un primer resultat d'aquesta tasca, la part més important de la qual roman inèdita, es va donar a conèixer al congrés del Comitè Espanyol de Historia del Arte celebrat a Barcelona, l'any 2008, les actes del qual es publicaran d'aquí a poc.

En aquesta ocasió volem presentar una cronotipologia essencial del material estudiat, la major part del qual procedeix de contextos arqueològics clars, enriquida amb nous paral·lels, com ara les troballes a l'excavació de l'església de Sant Pere de Madrona (Berga), sobre la qual també es presenta una comunicació en aquest congrés, o bé els interessants fons del Gabinet Numismàtic de Catalunya (MNAC) o del Museu del santuari de Lluç (Escorça, Mallorca).

D'aquesta manera, en el pòster es destacarà la tipologia de les medalles, la seva datació a partir de la mateixa, o bé del context en què es van trobar, la caracterització iconogràfica de la decoració dels diversos tipus, i l'aproximació als centres productors de les peces.
Considerem que tot plegat pot ser d'utilitat per a la classificació de les nombroses troballes medallístiques que sovintegen en els jaciments catalans, i que fins ara s'han d'estudiar amb un aparell crític limitat.

**COMUNICACIONS QUE NO ES LLEGIRAN
DURANT EL CONGRÉS I QUE
SERAN PUBLICADES A LES ACTES**

DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (SEGLES V-IX).

La vaixel·la en vidre dels vilatges de l'antiguitat tardana a Catalunya (ss. V-VIII): una primera aproximació.

Joan-Manuel Coll Riera. Arrago.

En la present comunicació es donen a conèixer els tipus i formes de vaixel·la en vidre documentats en diferents contextos arqueològics precedents dels vilatges de l'antiguitat tardana a Catalunya, centrats essencialment en el territori de Barcelona.

Aquest tipus de material, poques vegades recuperat metòdicament, permet creuar dades amb altres materials com són la ceràmica, la numismàtica i el mateix registre estratigràfic, evidenciant el seu caràcter privilegiat com a fòssil director dels assentaments rurals.

En aquesta primera aproximació general, proposem una seriació tipocronològica dels diferents tipus de recipients documentats, en base a excavacions recents, algunes d'elles en curs de publicació. Cal remarcar les similituds formals de la vaixel·la de vidre de Catalunya amb els materials de l'àmbit francès mediterrani, motiu pel qual hem optat per seguir la tipologia proposada per la Dra. Foy en el seu moment ⁽¹⁾.

Així, durant el segle V, els contextos de vidre de les àrees rurals apareixen associats a les vil·les romanes tardanes, presentant una gran diversitat formal de tradició romana baiximperial, com són ampolles, gots, vasos i plats, tots ells elaborats majoritàriament en pastes de color verd oliva.

A finals del segle V apareix un nou tipus de registre de vaixel·la vítria, de color verd aigua, associat a un nombre reduït de noves formes, essencialment escudelles i vasos cònics o acampanats, presents de forma abundant en tots els vilatges documentats. A partir de mitjan del segle VI es documenta l'aparició d'una nova pasta vítria, de color grogós, i l'aparició innovadora de les primeres copes de tija buida. Al llarg del segle VII apareixen noves pastes vítries de color verd natural i blau-verd, mentre que a nivell formal les copes de vidre de tija buida seran la forma predominant. La fase tardovisigoda és representada gairebé exclusivament per les copes de vidre de tija massissa llisa o estriada, les quals no perviuran més enllà del segle VIII.

Així doncs, els diferents tipus de vasos de vidre permeten perioditzar i acotar millor els contextos estratigràfics dels vilatges camperols d'època visigoda a Catalunya.

(1) FOY, D., "Le verre de la fin du IVe au VIIIe siècle en France méditerranéenne. Premier essai de typo-chronologie", *Le verre de l'Antiquité Tardive et du Haut Moyen Age. Typologie-Chronologie-Diffusion*, Guiry-en-Vexin, 1995, pp. 187-242.

El registre ceràmic dels assentaments i vilatges de l'antiguitat tardana de la depressió litoral i prelitoral (segles VI-VIII): caracterització de les produccions i estudi morfològic.

Jordi Roig Buxó, Joan M. Coll Riera.

En la present comunicació es presenta l'estudi de conjunt dels contextos i registres ceràmics dels assentaments rurals i vilatges pagesos de l'antiguitat tardana de la Depressió Litoral i Prelitoral excavats els darrers anys (Can Gambús 1, la Solana, els Mallols, Plaça Major de Castellar del Vallès, etc.). Aquests assentaments presenten un elevat nombre d'estructures arqueològiques datades entre els segles VI-VIII, bàsicament sitges, grans retalls i àmbits d'abocador, que han proporcionat abundants materials ceràmics associats que han permès realitzar un estudi detallat i una caracterització les diferents produccions ceràmiques en ús durant l'antiguitat tardana en aquests assentaments.

L'estudi s'ha realitzat a partir de l'observació macroscòpica dels materials, amb un anàlisi morfològic dels recipients i una identificació i descripció de cada tipus ceràmic. Així mateix, s'ha realitzat una quantificació i tractament estadístic del material ceràmic amb la comptabilització i la identificació del nombre mínim d'individus de cada grup (NMI), amb quasi els dos milers de peces individualitzades.

D'aquesta manera, ha estat possible establir cinc grups o categories ceràmiques diferenciades. En primer lloc tenim la ceràmica d'importació, amb la ceràmica fina o vaixel·la de taula per un costat (DSP i TSAD) i els contenidors amfòrics per un altre (africans i orientals), amb una presència molt puntual dins la mostra. En segon lloc tenim la ceràmica comuna oxidada amb vasos i gerres d'emmagatzematge. En un tercer grup tenim la ceràmica reduïda de cuina (*Late Roman Coarse and Cooking Wares*) que és totalment majoritària essent gairebé el 80% de la mostra, amb un extens repertori tipològic d'olles, cassoles, morters, etc., elaborades a torn i a torneta, algunes d'elles amb decoracions incises amb pinta. A

continuació tenim el grup dels grans contenidors i recipients d'emmagatzematge de ceràmica a mà tipus *dolium*. Finalment, identifiquem un darrer grup corresponent als elements ceràmics no recipients, com ara peces discoïdals retallades, pesos de teler, etc.

En aquest sentit cal dir que aquest registre ceràmic està perfectament estandarditzat en funció de l'ús dels recipients i de les necessitats dels assentaments, i és el característic i homogeni d'aquests vilatges de l'antiguitat tardana i l'època visigòtica del el territori de Barcelona.

Vilatges i assentaments pagesos de l'antiguitat tardana al territori de *Barcino* (Depressió Litoral i Prelitoral), s. VI-VIII.

Jordi Roig Buxó. Arrago.

Aquesta comunicació és la presentació d'un estudi més ampli sobre el poblament rural de l'antiguitat tardana i l'època altmedieval a la Catalunya central i litoral, en especial l'antic *territorium* de *Barcino*, i que forma part d'altres treballs de recerca dins el marc d'una tesi doctoral en curs.

Com punt de partida, es realitza una caracterització i classificació dels diferents tipus d'assentaments de l'antiguitat tardana, entre els segles VI i VIII, amb una identificació i una descripció de les seves estructures integrants, àrees funcionals i espais de treball comuns, estretament vinculats a la base econòmica dels assentaments pagesos, que en gran part eren inèdites i desconegudes fins ara. Es defineixen així, uns àmbits d'habitació i de residència amb fons de cabana de material perible, àmbits de producció amb forns de pa, premses i *lacus*, zones d'emmagatzematge de productes agrícoles amb sitges, potser d'ús comunitari en alguns casos, així com les seves àrees funeràries i necròpolis associades.

D'aquesta manera, podem apuntar que el model de poblament que detectem durant l'antiguitat tardana es basa en l'aparició d'una xarxa d'assentaments pagesos i petits nuclis poblacionals, que s'originen de forma desigual a inicis del segle VI, i es desenvolupen durant els segles VII i VIII. Aquests nous vilatges substituiran al tipus de poblament rural del baix imperi, basat en les vil·les residencials i productives que, gradualment, han anat desapareixent del territori al llarg del segle V. L'abandonament i transformació de les vil·les significa, llavors, un canvi radical dels patrons d'assentament, amb l'aparició d'uns nous llocs d'habitació i d'uns nous sistemes de construcció, així com un canvi en el sistema de producció i d'explotació del territori.

La recerca i l'estudi arqueològic dels jaciments de l'antiguitat tardana ens permet identificar i establir les diferents modalitats de poblament existents al territori analitzat. Per una banda detectem assentaments i vilatges amb precedent de vil·la romana baix imperial, que presenten estructures d'habitació i d'emmagatzematge situades a les immediacions de les construccions romanes i a vegades readaptant-les i transformant-les. Per altra banda, constatem la presència de vilatges creats *ex novo* en les zones de planes agrícoles, amb construccions tipus cabana de materials peribles i amb un elevat nombre d'estructures d'emmagatzematge tipus sitja. Finalment, identifiquem assentaments i petits vilatges o granges en alçada, també aparegudes *ex novo*, i emplaçades en zones de muntanya mitjà i de relleu accidentat amb construccions de pedra i fang.

Aquesta proliferació dels assentaments rurals de l'antiguitat tardana i l'època visigòtica, amb especial densitat i concentració en determinades regions, ens permet observar la transformació cap al desenvolupament de la comunitat pagesa, amb noves i diverses formes de poblament, ja sigui en assentaments tipus poblat, vilatges o petites granges, i amb realitats arqueològiques molt diverses.

L'amortització de les estructures del fòrum Provincial: Un context ceràmic de segle VI dC en la Part Alta de Tarragona.

Cesar Augusto Pociña.

La comunicació consisteix en un anàlisi ceràmic d'un context de materials ceràmics de diversos estrats de colgament identificables com a la sedimentació progressiva sobre uns dipòsits d'aigua o piscines corresponents al fòrum provincial. De l'estudi es desprèn una cronologia conjunta a partir de segona meitat de segle V dC fins a segle VI dC. Aquesta datació coincideix plenament amb conjunts ceràmics estudiats a la zona del Fòrum provincial, com ara Vilaroma o l'antiga Audiència, per posar dos exemples, amb lo qual es marca un procés general d'abandonament de la zona.

Trobada de dos fragments de creu calada al c/ Talavera, Tarragona.

Òscar Curulla, M. Reis Fabregat, M. Dolores García-Antón, Isabel Peña, M. Dolores Ynguanzo. NEMESIS SCCL arqueologia i difusió cultural.

El control arqueològic realitzat al carrer Talavera de Tarragona amb motiu de la instal·lació de la xarxa de Gas Natural va permetre documentar un tram del mur exterior del porticat est de la Plaça de Representació del FHPC. Tanmateix, van localitzar-se dos murs que s'hi adossaven de manera perpendicular i que es van considerar d'una cronologia posterior, tot i que el fet de no haver-los excavat en la seva totalitat va impedir conferir-los-hi una datació acurada. Amb tot, la trobada més destacable fou la recuperació de diversos fragments marmoris, entre els quals en destaca l'existència de tres peces d'època visigòtica: dos fragments de creu calada i un fragment de capitell amb volutes.

Aquests fragments de creu calada són iguals als documentats a l'article "Estelas visigodas en la península ibérica, aproximación a su problemática: cronología y funcionalidad". Ambdós fragments estan realitzats en marbre blanc, presenten vores o làurees soguejades dins d'un marc doble amb els braços treballats a bisell formant, segurament, una creu de Malta. La datació proposada és segle VI i pertanyerien a un edifici indeterminat situat a les immediacions de les actuals places del Fòrum i Rovellat.

Els enterraments de la Mineta (Cambrils, Baix Camp).

Maria Adserias Sans, Josep Francesc Roig, Montserrat Garcia Noguera.

Presentem un conjunt d'enterraments localitzats a Cambrils, en el Baix Camp, a la partida de la Parellada, en una zona identificada com La Mineta, nom que li ve donat per la proximitat d'una mina d'aigua del mateix nom.

Aquests enterraments venen a sumar-se als excavats l'any 1984 per E.Fusté i M. Maurel a la mateixa partida, entre el barranc de la Mare de Déu del Camí i la riera d'Alforja, a l'alçada del carrer de J. Roca i Cornet, consistents en tres enterraments de tegulae i un fet amb lloses de pedra atribuïts a un moment indeterminat entre el Baix Imperi i l'Alta Edat Mitjana.

Els enterraments que ara presentem, la major part força malmesos per haver estat greument afectats per la construcció d'una canalització, s'han documentat en el curs de diverses intervencions arqueològiques preventives. Es tracta de fosses simples excavades en el subsòl que contenen enterraments majoritàriament de tegulae i amb profusió de materials reaprofitats, com fragments d'opus signinum i restes d'elements constructius, formant part de la coberta.

Tot i l'absència d'aixovars i dipòsits funeraris disposem d'una datació radiocarbònica que ens permet situar un d'aquests enterraments en el segle VI, datació que confirma les propostes cronològiques pels enterraments d'aquestes característiques en aquesta zona.

Necròpolis de l'antiguitat tardana i edat mitjana a Catalunya, alguns problemes derivats del seu estudi.

Joan Menchon Bes. Ajuntament de Tarragona.

L'estudi de les necròpolis de l'antiguitat tardana i l'edat mitjana des d'un punt de vista diacrònic ens pot atansar a una realitat molt més rica del que fins ara ens havíem pensat. Davant d'una explicació lineal del que és el trencament de la invasió musulmana del 713-714, ens trobem que la realitat arqueològica sembli marcar-nos una evolució o transformació dels usos funeraris entre els segles VI i X, que cristal·litza amb la implantació del feudalisme.

El naixement d'esglésies i cenobis sobre assentaments romans, al cristianització de llocs de cruïlles, de zones d'intercanvi comercial, la creació de sagreres, la convivència dels espais dels vius amb els dels morts etc. ens semblen indicar que lluny d'una visió lineal del pas de l'antiguitat tardana a l'edat mitjana, hi ha una evolució molt més rica i fins certa forma es pot plantejar que no és fins el tombant de mil·lenni quan podem parlar clarament de fi del món antic.

Tarragona a l'edat mitjana o la restauració d'una ciutat medieval sobre una seu episcopal visigòtica i una ciutat romana.

Joan Menchon Bes. Ajuntament de Tarragona.

Aquesta comunicació no vol ser res més que fer una aproximació al procés urbanístic de la ciutat de Tarragona entre les acaballes del segle XI, moment en què es restaura de iure la seu metropolitana perduda després de la invasió islàmica (713-714) fins el segle XIII. El plantejament vol posar en èmfasi fins quin punt les antigues estructures i urbanisme antic de la ciutat (visigòtic, i especialment imperial) han marcat la configuració urbana de la ciutat fins pràcticament els nostres dies.

En aquest context es pretén fer una aproximació la (re)ocupació d'espais sacres antics, la reutilització de les muralles romanes, dels edificis del Concili Provincial, l'estructura urbana, carrerer, espais lliures... tot volent remarcar que l'actual centre històric de la ciutat de Tarragona no es pot entendre sense aquesta estranya simbiosi o fagocitosi entre les romanalles del món antic i les del món medieval.

INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES 2002-2006: MÓN URBÀ.

La intervenció arqueològica al carrer Sant Joan, 12 (Sabadell, Vallès Occidental): una bestorre i un tram del fossat de la vila fortificada del s. XIV.

Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.

En aquesta intervenció, efectuada durant els mesos de febrer i març de 2009 al solar del carrer Sant Joan 12 de Sabadell es va localitzar la fonamentació i la base d'una bestorre de la muralla baixmedieval amb un tram sencer de fossat (s. XIV) corresponent al tancament est del perímetre emmurallat i vallejat de la vila de Sabadell.

Els materials recuperats en els diferents nivells de rebliment del fossat indiquen unes primeres abocades puntuals de deixalles a finals del segle XIV, per iniciar-se un procés de terraplenament dels nivells inferiors amb abundants materials ceràmics durant el segle XV i XVI, per culminar amb un rebliment total del vall entrat el segle XVII.

Posteriorment i de forma immediata, aquest indret serà parcel·lat i edificat en diferents àmbits d'habitatge i espais artesanals al llarg del segle XVII. Cal destacar, en aquest sentit, la localització d'un forn de terrissa on s'elaborarien essencialment plats d'ala i tupins vidriats, que va estar en funcionament durant el segle XVIII.

La casa Clariana-Padellàs abans de l'obertura de la Via Laietana (Barcelona).

Carles Aguilar Gil, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

Degut a les obres de millora dels entorns del Mercat de Santa Caterina per part de Foment de Ciutat Vella, el Museu d'Història de la Ciutat va determinar la necessitat de realitzar un seguiment arqueològic de les obres, ja que aquestes implicaven la remoció del subsòl d'una zona del Casc Antic que està considerada d'interès arqueològic i històric. Aquestes actuacions es van portar a terme entre els anys 2007 i 2008.

Les obres corresponien a la 5ª fase de millora dels entorns del Mercat de Santa Caterina, i van afectar els carrers Mercaders, Pare Gallifa, Avellà, Tragí, Massanet i Arc de Sant Silvestre. Aquest sector de Barcelona ja va quedar afectat a principis del segle XX per l'execució de l'obertura de la Via Laietana, en la qual es van enderrocar tots els edificis que impediien la connexió del nou Eixample de Barcelona amb el mar. El seguiment arqueològic i la conseqüent excavació han deixat al descobert les restes de l'antic traçat urbanístic de la Barcelona Medieval i Moderna.

Per la seva singularitat cal destacar la documentació arqueològica que es va poder realitzar de les restes de la Casa Clariana Padellàs, palau edificat entre els segles XV i XVI tal i com es pot deduir a partir dels "fogatges" de 1497 i 1515. Degut a l'obertura de la Via Laietana al segle XX, aquest palau va ser traslladat i reconstruït des del C/ Mercaders a la Plaça del Rei on avui és la seu del Museu d'Història de Barcelona.

Segons les descripcions realitzades per Jerónimo Martorell a 1929, es tractava d'un edifici de tres plantes i és, precisament la planta baixa la que hem pogut documentat *in situ*. Les restes estudiades, doncs, pertanyen al pati central, on hem trobat les restes de la caixa de les escales que portaven a la planta

principal, així com un pou i la xarxa de clavegueres. Aquest espai central distribuïa l'accés a diferents habitacions al seu voltant, els murs i els paviments dels quals també s'han pogut documentar arqueològicament.

Val a dir que la cota d'afectació del solar va ser molt superficial, la qual cosa va permetre descobrir únicament el coronament de gran part del murs que configuraven la casa Padellàs. Gràcies al croquis original de la casa abans del seu trasllat a la Plaça del Rei, s'ha pogut comparar amb les planimetries elaborades a partir de les restes de les estructures que s'han documentat arqueològicament. Puntualment es van realitzar actuacions en profunditat allà on s'ubicaven rases i búnkers de serveis. Gràcies a aquestes actuacions s'hi van poder documentar, restes d'estructures anteriors a la construcció de la casa.

Diverses intervencions arqueològiques al barri vell de Girona.

Anna Augé i Santeugini, Dolors Codina i Reina, Josep Frigola i Triola, Maribel Fuertes i Avellaneda, Carme Montalbán i Martínez. Janus, S.L.

L'article que proposem pretén agrupar els resultats de quatre intervencions arqueològiques dutes a terme al barri vell de Girona en els darrers anys.

Plaça del Pallol.- L'excavació va ser motivada per les obres d'un aparcament soterrat, situat en una zona del barri vell de Girona corresponent a l'eixample medieval.

Els resultats obtinguts van ser la documentació de sis fases d'ocupació:

- 1.- Una primera ocupació (fase I) com a espai funerari en època romana (3 incineracions).
  - 2.- Fase II. Un forn metal·lúrgic de l'alta edat mitjana (segle IX).
  - 3.- Fase III. Un edifici de planta rectangular de mitjans del XIV o principis del XV.
  - 4.- Fase IV. Una zona de pati d'esbarjo de mitjans del segle XVI, pertanyent a una de les cases de la burgesia establerta al carrer Ciutadans de Girona.
  - 5.- Fase V. Una zona de pati o horta, sobreposat al pati anterior, de tipus més funcional i datat a la segona meitat del segle XVIII.
  - 6.- Fase VI. Diversos edificis pertanyents als segles XIX i XX, un d'ells associat a un pati d'esbarjo.
- Casa Solterra.- Excavació motivada per unes obres en la casa-palau Solterra (seu dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya). Durant la intervenció es van documentar diverses estructures d'època medieval i moderna (murs, paviments, clavegueres...) anteriors a la configuració actual de la casa. En la mateixa intervenció es va poder documentar part del traçat d'un antic galligà reaprofitat com a claveguera.
- Carrer Alemanys 5.- Excavació motivada per la construcció d'un habitatge particular. Durant la intervenció es va poder documentar, a part d'un edifici d'època romana, una seqüència estratigràfica, en diverses fases d'ocupació, formada per diversos estrats d'època medieval (del segle VIII al XV).
- Carrer Sacsimort 4, 6.- Excavació motivada per la construcció d'un bloc de pisos al carrer Sacsimort. El carrer Sacsimort es troba dins l'antic burg de Sant Feliu, just a tocar del riu Galligants. La intervenció ha permès documentar diverses estructures d'època moderna, corresponents a edificis de vivendes, i un gran mur de contenció destinat a evitar les avingudes del Galligants.

Primeres intervencions arqueològiques al nucli històric de Mollet del Vallès (Vallès Oriental): restes de la sagrera i la vila medieval i moderna (segles XII al XVIII).

Òscar Matas Pareja - Jordi Roig Buxó. Arrago.

Amb aquesta comunicació es presenten les dues primeres intervencions arqueològiques realitzades al nucli històric de Mollet, motivades per l'aprovació l'any 2005 del Pla d'Ordenació Urbanística de Mollet del Vallès (POUM). Es tracta concretament de la intervenció realitzada al llarg del 2006 al solar de la plaça Prat de la Riba, 14 – carrer Gaietà Ventalló, 2, i de la intervenció realitzada durant el 2008 i 2009 al solar del carrer Gaietà Ventalló, 15-23, ambdós situats a escassos metres de l'església parroquial de Sant Vicenç de Mollet, els quals han proporcionat les primeres restes d'època medieval associades a la sagrera de l'església i als habitatges de la vila medieval.

En primer lloc tenim la intervenció al solar de la plaça Prat de la Riba, 14 – carrer Gaietà Ventalló, 2, on va ser possible localitzar i documentar un gran nombre d'estructures arqueològiques que abracen un ventall cronològic força ampli, des d'època altmedieval fins a l'època contemporània, amb una seqüència i una evolució històrica ininterrompuda entre el segle XII i el segle XIX en el mateix espai. Seguint un

ordre cronològic tenim dues tombes en fossa simple atribuïbles a la zona de necròpolis del segle XII-XIII de l'església medieval de Sant Vicenç de Mollet. Documentalment, tenim notícia de l'existència d'una primera església l'any 993, amb l'aparició per primera vegada els topònims de *Moledo-Moliedo-Molletum*.

Per altra banda, també es localitzen restes d'habitació d'època baixmedieval, entre els segles XIV-XV, amb algunes estructures subterrànies d'emmagatzematge. Així mateix, també es van documentar algunes estructures de combustió del segle XVI i restes de construccions d'època moderna, de les que cal destacar l'edificació d'un gran casal (segles XVI-XVIII), amb potents fonaments i la presència d'una galeria subterrània. Finalment, localitzem restes d'època contemporània corresponents a les diferents configuracions i distribucions internes del casal entre el segle XIX i principis del XX.

En segon lloc, tenim la intervenció al solar del carrer Gaietà Ventalló, 15-23, situat a pocs metres en línia recta del primer solar, i a escassos cinc metres de l'edifici de l'església. Les restes localitzades corresponen a tres sitges medievals del segle XII-XIII, amb presència de material arqueològic singular i força sencer, del que destaca una punta de llança de ferro de fulla lanceolada de 40 cm de llargada i emmanegament tubular de secció circular en un excel·lent estat de conservació, així com tres gerretes o setrills sencers de ceràmica amb vidriat verd exterior corresponents a la segona meitat del segle XIII. Es tracta d'uns recipients entre 15 i 20 cm. d'alçada de cos piriforme acostellat, peu ressaltat o de copa massís, i coll llarg amb boca estreta amb bec vessador i nansa lateral. Juntament amb aquestes peces, va aparèixer ceràmica de cuina reduïda i oxidada amb les formes característiques del període com les olles i les cassoles, així com una petita sivella de cinturó de bronze de forma arquejada amb l'agulla conservada del segle XIII. Per altra banda, també es documenten les restes parcials d'alguns murs d'època moderna. Cal tenir en compte que aquest solar va ser profundament rebaixat i anivellat en quasi dos metres respecte al nivell de circulació del carrer de l'església entre finals de l'època moderna i l'època contemporània, afectant d'aquesta manera, pràcticament totes les restes medievals i modernes.

El Palau dels Vilatorra. Exemple d'evolució urbana medieval i moderna de Granollers.

Adriana Vilardell Fernández, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

Durant la intervenció arqueològica portada a terme a les finques números 3 i 5 del carrer de Barcelona de Granollers, durant els anys 2007 i 2008, es van realitzar sondejos al subsòl i cales als murs dels edificis. Les dades arqueològiques sumades a les notícies històriques, que ja havien estat recollides en altres estudis sobre la ciutat, ens han proporcionat uns bons exemples, de part d'un palau granollerí dels segles XIII-XV i d'una casa bastida a l'any 1592.

A part d'una sèrie d'elements arquitectònics rellevants (arcs, un escut, una finestra medieval etc.), cal destacar la documentació de dos de les façanes medievals del palau, i el coneixement de les tècniques constructives que van ser utilitzades en la seva construcció. En destaca la documentació del parament de tàpia de la planta primera, en el que es poden apreciar perfectament els mòdols de les tapieres, així com les marques deixades pels pals travessers d'aquestes.

Deixant de banda els aspectes més arquitectònics, es força interessant veure l'evolució urbana de Granollers reflectida en aquest petit punt de la ciutat. Veiem com a mesura que passen els anys, els espais d'horts i patis, van desapareixent i s'urbanitzen, així mateix, les grans propietats es van compartimentant en propietats més petites. També s'ha documentat, en mig d'aquest procés, algun moment en que un nou propietari amb poder econòmic i social, torna a agrupar propietats petites en una de més gran.

Durant aquest procés de creixement urbanístic trobem casos d'invasió de la propietat municipal. Aquest es el cas de la finca número 5, que sembla ocupar l'espai d'un antic carreró d'època medieval.

Resultats de l'excavació realitzada al passeig del Bombo de Balaguer. La Noguera.

Ainhoa Pancorbo Picó.

El tram de les muralles adjacent al futur Passeig del Bombo es troba a la part alta del casc antic de Balaguer, just a ponent i per sobre de la plaça del Mercadal, presidint-la. Aquesta muralla, bastida en el decurs del segle XIV, s'assenta sobre una antiga terrassa de grava carbonatada del Segre. Consta d'una primera filada feta bàsicament d'argamassa de calç i còdols sobre la qual es basteixen sis tapiades de maçoneria irregular de blocs de pedra sorrenca.

Amb motiu de l'inici, l'any 2007, de les obres de restauració i consolidació d'aquest tram de muralla es va fer necessari dur a terme prèviament l'excavació arqueològica de l'extrem nord del tram esmentat, on sempre s'havia conegut l'existència d'una torre de planta rodona, colgada de terra. En excavar la capa superficial es va poder veure que es trobava completament descarnada. Se'n va identificar, però, un tram del perímetre intern i un altre de l'extern, que van permetre determinar que es tracta d'una torre de 9,5 m de diàmetre exterior i 5,3 m de diàmetre interior.

S'assentava sobre la superfície d'arrasament d'altres estructures que fins ara desconeixiem entre les quals cal destacar les restes d'una torre de planta rectangular de 10,5 x 5 m, orientada de nord-oest a sud-est i amb murs d'1,5 m d'amplada. Se'n conservava tot el costat de ponent amb un màxim d'una filada sobre el terreny natural. A migdia, el mur s'anava perdent fins a documentar-se'n únicament el llit de morter a clapes, amb les emprentes dels carreus. Se'n van poder documentar la cantonada sud-est, però gairebé tot el costat de llevant restava per sota dels fonaments de la torre de planta circular.

A l'interior d'aquesta torre hi restava, com s'ha vist més amunt, per sobre dels còdols naturals, un rebliment d'argiles de color vermellós del qual es van recuperar alguns fragments ceràmics corresponents a una tenalla o alfàbia de ceràmica oxidada andalusina pintada a l'exterior amb meandres en manganes i alguns fragments informes amb decoració de corda seca, que permet situar aquesta estructura en algun moment de la primera meitat de l'onzena centúria.

Pisa arcaica i algunes importacions a les intervencions dels jardins del Pou de la Figuera i de la Plaça Sant Cugat del Rec (Barcelona).

Marcel Olivé Taché, Ivan Salvadó Jambrina. Estrats SL.

Durant els anys 2005 i 2007 s'han portat a terme, a càrrec de l'empresa Estrats SL diverses intervencions a la zona dels Jardins del Pou de la Figuera i de la Plaça Sant Cugat del Rec (Barcelona). Els resultats d'aquestes ens han aportat noves dades sobre l'urbanisme medieval i modern del barris de Sant Pere i de Santa Caterina.

L'objecte d'aquest article es donar a conèixer una sèrie de materials ceràmics, de producció barcelonina (pisa arcaica) adscrits cronològicament dins el segle XIII, i alguna importació (Síria i Palestina) del segle XIV.

Tots aquests materials han estat recuperats en aquestes intervencions i amb la seva publicació esperem aportar noves dades sobre aquest tipus de produccions, documentats durant els últims anys en diverses intervencions a la ciutat.

Excavació arqueològica de la urbanització del Portal dels Romeus, plaça de l'Absis, carrer Capellans (Tortosa, Baix Ebre).

Damià Griñó, Vanesa Camarasa (Atics SL), Helena Kirchner (UAB), Joan Martínez (Generalitat de Catalunya).

Arran de les obres derivades de la substitució de la xarxa de clavegueram i serveis dels carrers del Portal dels Romeus, la Suda, Capellans, Costa de Capellans i plaça de l'Absis de Tortosa, es va realitzar una intervenció arqueològica que va consistir en la documentació d'una estructura identificada amb dos trams de la muralla d'època andalusí (segles IX-X). El tram més gran presenta una amplada màxima de 1,70 m, una longitud de 13,60 m i una alçada màxima de 2,50 m.

Pren una direcció NE-SW i es troba situada entre 13,70 i 11,17 msnm. Aquest tram de muralla es va localitzar, just al límit entre el carrer de la Suda i Costa de Capellans. El pany és construït amb pedres irregulars de dimensions mitjanes i grans lligades amb morter de calç rosat de matriu sorrenca. La tècnica constructiva emprada és la de l'encofrat, típica a l'època andalusí.

L'estratigrafia associada a la muralla, compta amb una potència de quasi dos metres, oferint, els estrats que s'entreguen a la mateixa, ceràmiques d'època islàmica.

Podem dir, un cop efectuats els rebaixos en els diferents carrers, que la zona va sofrir grans rebaixos en la dècada dels setanta que van malmetre l'estratigrafia i segurament gran part de les estructures que es situaven en aquest indret.

Creiem que una de les aportacions importants arran d'aquesta intervenció a la història de la ciutat de Tortosa, és la troballa dels dos trams de muralla d'època andalusí que obre la possibilitat d'estudiar de

manera més precisa el traçat del recinte murari d'aquesta època, així com restes cronològicament anteriors, pertanyents possiblement a l'antiga ciutat romana de *Dertosa*.

Es creu que el mur de tancament (muralla) encerclaria la Medina situada probablement a la zona nord-est de l'actual catedral de Tortosa. Segons la descripció del geògraf àrab al-Himyari es tractava d'una construcció realitzada al segle X, dins de les reformes de Abd al-Rahman III, que protegia tant la Medina (Madinat al-Turtusa) com la mesquita existent, de grans dimensions amb cinc naus i un atri ample.

Fins al moment, no podem encara constatar arqueològicament la cronologia exacta del seu aixecament i construcció, però podria estar situada entre els segles VIII i X dC. Cal afegir també que la muralla s'assenta damunt estrats romans i caldrà veure en intervencions més àmplies (extensió) si es documenten estructures més antigues o coetànies a la muralla.

Resultats de la intervenció arqueològica al c/Riereta núm. 4 c- c/Vistalegre núm. 11 (Barcelona)

Jose Manuel Vicente García, Mònica Viamonte Solé. Arrago S.L

La excavació arqueològica duta a terme en aquest solar del barri del Raval de Barcelona entre maig del 2007 i gener del 2009, ha permès trobar restes de diverses èpoques en aquest sector de la ciutat. L'ocupació d'aquest espai durant un temps dilatat ha afavorit la recuperació de noves i importants dades històriques per aquesta zona. Els resultats arqueològics obtinguts evidencien diferents fases cronològiques amb diversos usos i funcionalitats al llarg del temps.

En primer lloc, documentem una fase baix medieval (voltants del segle XV) amb un assentament de tipus agrícola relacionat amb una zona de camps i horts, format per quatre sitges i una sínia.

Malgrat el reduït número de sitges localitzades, els seus estrats de rebliment mostren un material arqueològic rellevant, consistent en ceràmica de cuina amb presència de les produccions vidriades monòcromes, la vaixel·la en verd i manganès i la ceràmica blava valenciana de finals del segle XIV – inicis del segle XV. Aquest material, juntament amb les restes faunístiques ens indiquen la presència propera d'algun mas o lloc d'habitació del període. En aquest sentit, a les restes de fauna aportades per aquests estrats s'observen gran quantitat de traces antròpiques de carnisseria que permeten apropar-nos a com deuria ser el model ramader de les masies del voltant.

La sínia va ser trobada a la part central del solar. Només s'ha pogut localitzar l'estructura del pou d'extracció d'aigua feta de carreus i lligats amb argila. Els estrats d'amortització del pou han aportat nombroses restes de catúfols. La sínia sembla que va continuar funcionant fins la desamortització dels horts a principis del segle XIX.

Una segona fase cronològica documentada al solar, correspon al període de la Revolució Industrial de mitjans del segle XIX, en la qual es construeix la fàbrica tèxtil de filatura, teixits i estampats de Jeroni Juncadella l'any 1843. La complexitat i la gran densitat d'estructures fabrils trobades, evidencien unes fases de construcció i reformes al llarg de la vida de la fàbrica. Es va documentar la zona energètica, amb les sales de calderes successives i els emplaçaments de la màquina de vapor, les xemeneies i els fumerals, les naus de producció i les bases d'aigua. Aquest vapor va ser abandonat a l'any 1886.

L'última fase cronològica està relacionada amb els esdeveniments de la Guerra Civil (1936-1939), en la qual es va realitzar un refugi antiaeri, que posteriorment va ser segellat amb terra al finalitzar la guerra. Es va construir aprofitant l'espai lliure deixat per l'abandonament del vapor tèxtil i els buits dels soterranis de la fàbrica tèxtil un cop enderrocada. Es tractava d'un refugi de nova construcció i d'ús col·lectiu, i va ser identificat amb el número 254 de la llista de refugis de la Junta de Defensa Passiva de Barcelona. La característica més destacable d'aquest refugi era el seu bon estat de conservació. Al solar es van trobar dues de les tres entrades del refugi, una al carrer Riereta i l'altra al carrer Vistalegre, així com part del seu recorregut, amb un conjunt de túnels en forma en "S" obrats amb ciment i rajols.

Un conjunt ceràmic del segle XV del palau de Can Oleo de Palma de Mallorca (Illes Balears).

Mateu Riera Rullan, Catalina Jofre Serra, Elena Juncosa Vecchierini.

Durant els anys 2001 i 2002 la Universitat de les Illes Balears va finançar un estudi arqueològic previ a les obres de restauració del palau de Can Oleo, un edifici amb moltes pervivències gòtiques de gran interès artístic, situat en el centre històric de la ciutat de Palma (Mallorca-Illes Balears). Aquestes tasques foren dirigides per Mateu Riera Rullan, coordinades per Josep Morata Socias (Cap del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts) i supervisades per la vicerectora Mercè Gambús Saiz.

D'aquesta forma es va efectuar l'excavació d'una gran cala en el pati central de dit edifici que va permetre documentar diversos moments històrics de la ciutat. Entre aquests en destaquen l'època romana (segles I a III dC), la islàmica (segles X a XIII dC), i el segle XV, centúria en què ja estava en ús gran part del palau.

De l'època romana es va poder identificar una construcció pavimentada amb *opus signinum*. D'època islàmica són els nivells arqueològics més abundants i més ben conservats, vinculats a una zona enjardinada, dotada de diversos canals d'aigua, murs d'aterrament i una petita bassa amb un brollador. Finalment, del segle XV avançat, en destaca un femer/abocador on es va trobar un conjunt ceràmic molt homogeni, força complet, i en relatiu bon estat de conservació.

En dita cala els nivells d'època medieval arribaven en algunes zones a una potència de més de 2,40 m que conservaven una excel·lent seqüència estratigràfica. Aquesta es va poder excavar amb totes les garanties per poder anar identificant tots i cada un dels estrats presents, cosa que va permetre conèixer amb molt detall la seva evolució cronològica. Així, podem afirmar que disposem d'unes datacions molt acurades per a tots els elements trobats dintre de cadascun dels estrats.

El conjunt ceràmic objecte del present treball està compost per una variada tipologia de peces de taula, cuina i rebost, que ens mostren l'arribada a Mallorca de productes del Principat, el Regne de València i el Regne Nassarí. A part de la ceràmica, també es varen trobar diversos elements treballats en pedra, os i metall, així com alguna moneda.

La Sagrera de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat). Algunes aportacions des de l'arqueologia.

Conxita Ferrer, Mikel Soberón. CODEX. Arqueologia i Patrimoni.

Entre el juliol i setembre de 2004 es va realitzar una intervenció arqueològica preventiva al solar del carrer Francesc Moragas 17-19 del municipi de Sant Vicenç dels Horts al costat septentrional de l'església del mateix poble.

La seqüència documentada arrencava des de nivells d'època romana relacionats amb espais de trànsit, formats en bona mesura per nombrosos abocaments de material amfòric, i diverses conduccions d'aigües. Tota aquesta seqüència es trobava retallada per un seguit d'estructures negatives, fonamentalment sitges i tombes, datades entre el segle X i XIII. Malgrat les reduïdes dimensions del solar, poc més de 300 m², el nombre d'inhumacions i sitges documentades, 63 i 35 respectivament, denota una gran intensitat en la utilització d'aquest espai.

En aquesta comunicació volem posar de relleu la identificació d'aquest espai com un producte més de la voluntat d'ordenació i control d'unes poblacions que, des del segle IX i mitjançant *aprisions* relativament autònomes, haurien anat ocupant el territori de la riba dreta del Llobregat. Tant l'excavació del solar, la trama urbana actual i algunes notícies documentals, ens permeten reconèixer l'àrea estudiada com una sagrera.

Contribució al coneixement del sistema defensiu de Sant Joan de les Abadesses. Aportacions de l'arqueologia preventiva.

Didier Joly. Atics S.L.

Amb motiu de les obres de reurbanització de dos espais públics situats en el barri vell de Sant Joan de les Abadesses, en la seva banda oest, es van documentar diverses restes relacionades amb el sistema defensiu de la vila que fins l'actualitat es trobaven tapades per murs de contenció construïts als anys 40 del s XX.

Les restes més antigues localitzades en aquest sector daten d'època alt medieval - visigòtica, fase fins ara desconeguda en el poble, i que ens indica una ocupació del lloc datada d'abans de la fundació del monestir. Es traca d'un nivell de circulació amb presència de restes ceràmiques d'aquest moment.

A nivell arquitectònic i seguint cronològicament, es va poder documentar el tram original de la muralla oest que tancava la vila, així com estructures associades que es daten a partir del s XIII, amb reformes posteriors d'època moderna, i una torre rodona de la mateixa muralla.

Tot aquest sector va ser reorganitzat al s XIX a partir d'un pla parcial el qual preveia l'obertura d'un portal i l'avançament de la muralla cap a l'oest a causa del mal estat en que es trobava la muralla dita medieval, la qual cosa també va permetre guanyar terreny de nou cap a l'oest.

Pel que fa al s XX, aquest sector es va afectar amb la construcció de dues galeries destinades a contenir armes i explosius relacionades amb els darrers moments de la guerra civil.

La presentació d'aquestes dades vindrà acompanyada de l'estudi de les fonts escrites i cartogràfiques que s'han pogut consultar a l'arxiu municipal.

La intervenció arqueològica al c/ Comèdies, 53-55 (Sabadell, Vallès Occ.): el testar i la producció de terrissa d'un obrador de mitjans del segle XIX .

David Molina Molina, Joan M. Coll Riera, Jordi Roig Buxó. Arrago.

L'excavació arqueològica realitzada a finals de l'any 2006 i 2007 al carrer Comèdies, 53-55 de Sabadell va permetre la localització d'un potent testar de terrissa defectuosa d'un obrador documentat a mitjans del segle XIX en aquest indret de la vila de Sabadell.

Aquesta terrisseria es troba emplaçada fora del nucli històric, al costat est de l'antiga vila, en un punt on s'inicià l'expansió urbanística entre el segles XVII i XVIII.

Aquest àmbit de testar va aprofitar una estructura construïda preexistent de planta rectangular delimitada amb murets de rajols, probablement un antic dipòsit o cisterna, que presentava una profunditat de 80 centímetres. D'aquesta manera, tot aquest àmbit va ser reblert exclusivament amb potents abocades de peces de terrissa senceres i defectuoses, fetes en un curt espai de temps

L'estudi de tot aquest material, amb centenars de peces reconstruïdes, ens permet conèixer i establir el repertori de terrissa vidriada de mitjans segle XIX, amb una gran varietat de peces com ara plats grans i petits, plats decorats en groc, marró i verd, escudelles i bols també decorats, tupins, olles, "mal de mare", etc. Per altra banda, també va ser possible recuperar un elevat nombre de peces i elements vinculats a la producció terrissera i a la cocció de les peces, com ara cilindres d'enfornar sencers i els seus pivots.

Apunts entorn a la ciutat medieval de Tortosa: Resultats de les excavacions urbanes: anys 1982-1986.

Margarida Genera i Monells.

Malgrat els anys transcorreguts des que iniciàrem les primeres intervencions de forma sistemàtica en el subsòl de la ciutat de Tortosa, arran de la creació dels Serveis Territorials del Departament de Cultura de la Generalitat, gran part dels materials exhumats romanen encara inèdits, sobretot pel que fa a l'època medieval.

Tenint en compte l'abast de moltes d'aquestes recerques, especialment les efectuades durant el Pla en solidaritat contra l'Atur de l'any 1984, avui ens proposem donar a conèixer els resultats de les investigacions dutes a terme en alguns punts del nucli antic d'aquesta ciutat, especialment en la Plaça de l'Olivera i en diferents solars de la Costa dels Capellans, entre els anys 1982-1985.

Part dels materials corresponents a la ciutat romana de Dertosa han estat objecte de diverses publicacions, algunes en forma de llibre.

Un conjunt de ceràmica de Manises del segle XVI localitzat al c/ Merceria 25 de Tarragona.

Òscar Curulla, M. Reis Fabregat, Isabel Peña, Montserrat Pérez, M. Dolores Ynguanzo. NEMESIS SCCL arqueologia i difusió cultural.

Amb motiu de la instal·lació d'un ascensor a l'edifici núm. 25 del carrer Merceria de Tarragona es va procedir a efectuar l'excavació arqueològica del rebaix del buit. La intervenció va permetre de conèixer part de l'estructura interior del mur del podi del pòrtic principal de la plaça de representació. Es va documentar el pòrtic, d'uns dos metres d'alçada, i el mur amb una cara exterior de grans carreus del Mèdol folrats amb marbres i pedra de qualitat, com la de Santa Tecla, així com l'estructura interna d'*opus caementicium*.

L'excavació d'aquest petit espai de poc més de 2m² va permetre recuperar un interessant dipòsit de ceràmica de Manises en un destacable estat de conservació.

Esteles funeràries de Sant Miquel de Montblanc.

Miriam Garcia Fornós, Joan Menchón Bes, Marta Bru Virgili.

Durant les intervencions arqueològiques realitzades, en el transcurs dels anys 2002, 2003 i 2007, en la necròpolis associada a l'Església de Sant Miquel de Montblanc es van recuperar, fora de context, un total de 22 esteles funeràries. El nostre treball es centrarà en l'estudi de la tipologia i de la decoració iconogràfica que presenten.

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2002-2006: MÓN RURAL.

Un abocador de finals del segle XV al castell de Sant Iscle (Vidreres, la Selva).

Joan Llinàs i Pol, Josep Canyet i Castelló, Carme Montalbán i Martínez. Janus SL.

Durant la campanya de l'any 2009 al castell de Sant Iscle (Vidreres, la Selva) s'efectuà l'excavació del sector 14, una petita habitació ubicada a l'ala est del recinte principal de la fortificació. Al segle XV, la construcció d'un forn domèstic comportà el cegament de la porta d'entrada a aquesta estança, a la qual a partir d'aleshores només s'hi va poder accedir des del pis de dalt, a través d'una trapa.

Segurament a causa d'aquest fet, aquesta estança es va convertir en abocador i, en molt poc temps, els seus més de dos metres d'alçada foren colgats de runa, pedres, ceràmica, eines de ferro inservibles, restes de menjar, etc.

L'excavació arqueològica d'aquest abocador va comportar la recuperació d'un nombrosíssim conjunt de material arqueològic de finals del segle XV, entre el que destaca la ceràmica valenciana (blava, en blau i reflexos i de reflexos metàl·lics) i catalana (blaus de Barcelona, sobretot), però també un conjunt gens menyspreable de ceràmica vidrada, comuna i de cuina, a banda de diversos objectes de vidre i de ferro i molta fauna terrestre i malacològica.

A la nostra comunicació presentem aquest conjunt de materials, amb especial incidència en els trets formals i decoratius de l'ingent conjunt de ceràmiques valencianes i catalanes recuperats, la tipologia de les ceràmiques vidrades, comunes i de cuina més habituals en aquest moment històric a la zona i les característiques dels principals objectes no ceràmics trobats a l'abocador, sense oblidar el context històric (guerra civil catalana, ocupació remença del 1485, darrera fase de funcionament del castell...) que l'acompanya.

Arqueologia d'un tram del camí ral entre Olot i Vic: Les Marrades del Grau (La Garrotxa i Osona). Entre la documentació i l'excavació.

Cesc Busquets i Costa (ATICS S.L), Miquel Àngel Fumanal (Culturània SCP).

El Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Programa per a la Mobilitat, de la Generalitat de Catalunya ha promogut la rehabilitació d'un tram de l'antic camí ral de Vic a Olot, des del Molí Vell, a la Vall d'en Bas, fins a l'Hostalot a Rupit i Pruit, en la zona coneguda com les Marrades del Grau.

Es tracta d'un traçat lineal de 3.678 m de longitud total, d'un tram de camí que cal considerar "històric" i, a la vegada, com un element del patrimoni arqueològic. Permet situar-se en un entorn històric i arqueològic únic i molt inusual, ja que les restes arqueològiques més conegudes són edificis o inclús ciutats. En canvi, aquí estem davant d'una via de muntanya, amb totes les seves dificultats tècniques de construcció, i la fantàstica integració i adaptació al medi orogràfic natural d'aquesta zona.

Entre l'agost del 2009 i la primavera del 2010, s'ha portat a terme l'excavació i recuperació d'aquest tram de camí, així com un treball de buidatge de fonts documentals i bibliogràfiques, de digitalització d'imatges (fotogràfiques i cartogràfiques) amb referències al camí ral i de recerca i anotació de fonts i testimonis orals sobre l'activitat del camí.

Arran de l'excavació arqueològica s'ha pogut establir: com estava construït el camí, com estava construïda la calçada i com era el seu paviment, quines varen ser les obres d'enginyeria (murs, contraforts, parets de contenció...), l'existència de reparacions i reformes, tots els sistemes de desguassos que s'utilitzaren per mantenir i preservar la via de l'acció erosiva de l'aigua, les obres de fàbrica que es bastiren associades al camí (ponts, fonts...), d'on provenen les matèries primeres utilitzades per la construcció del camí (pedreres, forns de calç, llocs d'extracció argiles...)

Així, finalment, a partir d'un plantejament pluridisciplinar s'ha pogut refer la vida d'aquest tram del camí ral: des de l'època baix medieval, la gran reforma dels anys 1729-1731 (les obres d'enginyeria i de fàbrica que s'han posat al descobert són d'aquest moment), el seu continuat ús fins els primers decennis del segle XX en la comunicació comercial entre Vic i Olot i com a camí d'exili durant els darrers dies de la guerra civil espanyola (s'han localitzat abundants restes abandonades de munició de fusell i de canó republicans).

Excavacions arqueològiques al jaciment d'època medieval i moderna de Can Gorgals Vell (Santa Coloma de Farners, la Selva).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

En les paraules que segueixen volem donar a conèixer els resultats, fins ara inèdits, d'una recerca encetada fa uns anys que pretén estudiar el poblament rural durant l'Alta Edat Mitjana a Catalunya Vella, i que es concreta en l'excavació arqueològica de diversos jaciments entre els quals es troba el de Can Gorgals Vell (Santa Coloma de Farners, La Selva). Durant la darrera campanya d'excavacions realitzades a la Torre del Far l'any 2005 es va poder recuperar un conjunt ceràmic altmedieval caigut del marge d'un camí que travessa la propietat de la masia de Can Gorgals Vell, camí per on accedíem al jaciment de la torre. Això ens va fer suposar que en aquest indret podríem documentar un assentament altmedieval, situat molt a prop de la torre, i que hi podia estar vinculat.

Aquesta recerca es porta a terme des de el Grup de Recerca Emergent OCORDE (2009SGR-727) de la Universitat Autònoma de Barcelona, reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya i ha format part d'un projecte marc finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia, que ha portat per títol *organización, ocupación y defensa del territorio medieval* (HUM 2005-04988/HIST).

Les quatre campanyes d'excavació fins ara practicades (anys 2006-2009) han permès documentar, per una banda, un assentament format per uns fons de cabana, associats a diversos forats de pal que, al seu torn, suportarien una coberta feta amb materials peribles. D'altra banda, i a tocar d'aquestes cabanes, s'ha excavat uns altres forats de pal que formarien part d'altres estructures subsidiàries. Tenint en compte les característiques del jaciment i del seu material arqueològic, pensem que cal situar aquest assentament dins del període altmedieval, cronologia que pensem precisar properament amb els resultats de les datacions absolutes. D'una altra banda, trobem una altra ocupació formada per altres dos fons de cabanes relacionats amb diversos forats de pal que, al seu torn, suportarien una coberta bastida amb teules corbes, dues estructures de combustió i un gran retall excavat en el terreny natural. Totes aquestes restes les tenim ben datades en els segles XV-XVI a partir del material ceràmic documentat i d'una datació de C14, i les vinculem, possiblement, a la producció de vidre.

La intervenció arqueològica a can Sant Joan SE (Sant Cugat del Vallès, Vallès occ.): un assentament altmedieval del segle IX-X i les restes d'un mas abandonat al segle XIV.

Òscar Matas Pareja, Jordi Roig Buxó. Arrago.

El jaciment de Can Sant Joan àmbit sud-est, es troba situat a l'oest del terme municipal de Sant Cugat del Vallès, tocant el límit amb el terme de Rubí (Vallès Occidental), en uns terrenys del Institut Català del Sòl (Incasòl). Aquest gran paratge arqueològic situat als terrenys del futur polígon de Can Sant Joan SE ocupen una superfície estimada de gairebé unes 50 ha.

La intervenció arqueològica en aquest paratge es va portar a terme en diverses fases, amb una primera prospecció visual superficial de tots els terrenys l'octubre del 2007, que va permetre determinar fins a 9 zones d'expectativa arqueològica. Posteriorment, en una segona fase es va dur a terme la prospecció mecànica en extensió de les zones d'expectativa, identificant-se fins a 76 estructures arqueològiques. Finalment, entre desembre de 2008 i maig de 2009, es van excavar totes les estructures localitzades, les quals poden ser agrupades en diferents fases cronològiques atribuïbles a diferents assentaments.

Així, ha estat possible identificar un primer assentament d'època prehistòrica (edat del bronze) amb diverses sitges. Una segona ocupació correspon a l'època ibèrica, també amb sitges i retalls diversos, i una tercera a l'època romana.

Destaca però, la localització d'un assentament rural complet d'època altmedieval (segles IX-X), representat per l'agrupació d'una trentena d'estructures d'emmagatzematge tipus sitja situades a la banda

est de la ZEA-7. El material ceràmic recuperat és el característic del període, amb les produccions reduïdes i oxidades espatulades amb alguns exemplars força sencers i singulars.

Per altra banda, també es van excavar les restes d'un mas medieval abandonat al segle XIV a la ZEA-2, del que únicament es va conservar part d'un àmbit amb dos murs fent cantonera, restes d'un nivell d'ús i una llar de foc, i una sitja al seu interior.

La intervenció arqueològica al solar de la carretera de Sabadell, 83-85 de Rubí (Vallès Occ.): una estructura del baix imperi i les restes d'un mas medieval dels segles XII al XV

Bruna Alvarez, Jordi Roig. Arrago.

Entre els mesos de gener i febrer del 2008 es va portar a terme una intervenció arqueològica al solar de la Carretera de Sabadell, 83-85 de Rubí (Vallès Occ.), en un indret allunyat del nucli històric medieval i de la zona de sagrera al voltant de l'església de Sant Pere de Rubí. Aquesta zona, abans de la seva urbanització durant el segle XX, corresponia a un espai agrícola de camps i horts.

Pel què fa als resultats d'aquesta intervenció, es pot determinar que es tracta d'un jaciment d'època romana baix imperial i d'època medieval, que englobaria una cronologia entre els segles IV-V i XII al XV. D'aquesta manera, podem determinar l'existència de tres fases principals:

Fase I: Època romana baix imperial (segles IV-V). D'aquesta fase s'ha identificat una estructura, situada a la part nord del solar, consistent en un retall subterrani quadrangular de 2,90 m. per 2,75 m., amb una potència de 0,95 cm. A la paret del perfil NW tenia un mur fet en pedra seca, i sembla que en el perfil SW també hi hagués un mur de característiques semblants que s'hauria desmuntat parcialment i caigut cap a l'interior de l'estructura. Els rebliments de l'estructura estan formats per diverses abocades de terra amb pedres, material constructiu romà i força material arqueològic. El material recuperat consta d'una àmfora d'oli bètica (*Keay 13A*), un fons de DSP taronja forma Rigoir 6, una vora de TSAD forma Hayes 32/58, una gerra de vidre Isings 120 de color verd oliva i una dena d'atzabeja amb dues línies circulars incises en quatre de les sis cares, amb les cantonades esbiaixades; destacant però, un interessant conjunt d'eines de ferro totalment senceres concentrades al fons de l'estructura (un pic gran, un pic petit, una rella d'arada, una destrat i una destraleta). Possiblement, aquesta estructura fos un àmbit de magatzem subterrani, on guardar productes agrícoles (vi, blat...), així com les eines del camp. En un moment indeterminat del segle V dC l'estructura s'abandona, quedant objectes trencats o en desús (àmfora o les eines de ferro), al seu interior, i l'estructura comença un procés de degradació i enfonsament progressiu.

Fase II: Època altmedieval (segles XII-XIII). D'època alt medieval s'han excavat i documentat un conjunt de disset sitges, dues estructures situades a la part sud del solar, i una més situada a la part nord, datades totes entre els segles XII-XIII i tal vegada atribuïbles a un mas medieval del que no s'ha conservat l'estructura construïda. Les sitges estan reblertes amb nivells d'argila, amb força presència de pedra calcària, teula àrab i material arqueològic del període, destacant la ceràmica reduïda i oxidada medieval amb algun fragment de les primeres produccions de ceràmica vidrada, entre els quals tenim un fragment d'ampolla-setrill vidrat en verd. Dels elements no ceràmics localitzats a les sitges, destaca un penjant d'arnès de bronze per aplicar a les brides del cavall, així com grans fragments de rodes de molí hidràulic.

Fase III: Època baixmedieval (segles XIV-XV). Per últim, s'han localitzat dos àmbits delimitats per murs de pedra i morter d'un mas baixmedieval, que podria ser l'evolució arquitectònica de l'establiment altmedieval relacionat amb les sitges precedents. Aquestes dues estances, conservades a nivell de fonamentació, cobrien part de les sitges i el retall baix imperial. El material ceràmic recuperat als nivells interiors corresponen als inicis del segle XV, amb diversos fragments de ceràmica vidrada en verd i algun fragment de pisa blava valenciana. Tot plegat sembla indicar que aquestes construccions van ser abandonades en un moment inicial del segle XV. En aquest sentit, disposem de diversos estudis sobre els masos i masies de Rubí, però cap d'ells ens permet relacionar el mas localitzat amb cap dels noms que apareixen i es mencionen a la documentació escrita medieval.

Intervenció arqueològica al castell de can Feu'2009 (Sabadell, Vallès Occ.): de la *domus* fortificada del s. XII al castell neoromàntic del s. XIX.

Jordi Roig Buxó. Arrago.

L'actuació arqueològica al castell de Can Feu de Sabadell es va realitzar durant l'any 2009 amb motiu de les futures obres de rehabilitació i de restauració de l'edifici per part de l'Ajuntament de Sabadell. Aquests treballs van consistir en la realització de diverses cales de sondeig arqueològic i l'excavació de

diversos àmbits en diferents punts de la planta baixa de l'edifici, i en la realització d'un estudi d'arqueologia de l'arquitectura de tot l'actual edifici, amb cales a les parets i lectura de paraments.

D'aquesta manera, la intervenció arqueològica ha permès constatar l'existència d'importants restes arqueològiques en el subsòl, les quals han proporcionat valuosa informació històrica sobre els orígens de l'edifici, i han revalorat significativament el conjunt patrimonial, testimoniant la presència d'un important jaciment arqueològic d'època medieval que va evolucionar amb significatives transformacions fins a l'època actual.

Els resultats obtinguts han permès establir una primera dinàmica històrica i evolutiva del conjunt des de els seus orígens a l'època medieval (segles XII-XIII) fins a l'època contemporània (segle XIX-XX), que futures actuacions hauran de completar i confirmar. Cal destacar com a novetat, la identificació d'un primer edifici original d'època medieval de tipus defensiu i fortificat, que es conserva a nivell de fonaments, i que tanmateix encara es coneix parcialment. Així doncs, podem establir tres grans fases evolutives pel conjunt:

Fase I – L'edifici fortificat / *domus* d'època medieval (segles XII-XIII al XV)

Fase II – La masia d'època moderna (segles XVI al XVIII)

Fase III – La reforma i la reconversió en *castell neoromàntic* (segle XIX-XX)

Les excavacions arqueològiques han localitzat les restes parcials d'una edificació de planta rectangular de tipus fortificat amb un fossat defensiu que la rodeja pels costats nord i sud. D'aquesta edificació s'han localitzat alguns trams de mur fets de pedra i morter d'una gruixària considerable i dos trams de fossat associat, del que tant sols en coneixem la seva fondària que oscil·la a l'entorn dels dos metres. Aquesta construcció correspondria a un mas o *domus* fortificada que pot ser datada a partir dels materials arqueològics entre el segle XII i XIII. En el seu interior s'han localitzat un total de quatre sitges per a l'emmagatzematge de cereal que van estar en funcionament fins al segle XV. Aquest edifici ens ha arribat força arrasat i tant sols es conserva a nivell de fonamentacions, ja que va ser molt modificat entre els segles XVI i XVII amb la construcció d'una nova masia, pràcticament de nova planta, enderrocant i cobrint les parets existents i el fossat medieval.

Finalment, durant les darreries del segle XIX la masia de Can Feu sofreix un procés constructiu i de reforma que la converteix en l'edifici que avui coneixem, un castell d'estil romàntic amb elements arquitectònics de tipus historicista, com ara torres i torretes, grans finestres i portalades, elements heràldics, etc.

La construcció d'aquest nou edifici va significar una transformació profunda de la masia precedent dels segles XVII-XVIII, especialment en la modificació interior dels seus espais funcionals i habitacionals, i en la seva fesomia i aspecte exterior. Tanmateix, la nova construcció va mantenir gran part de les parets mitgeres i gran part dels murs perimetrals i mitgers de la planta baixa de l'antiga masia, especialment les façanes de la cara nord i la cara oest, que van quedar imbuïdes i emmascarades pel nou edifici del *castell romàntic* del segle XIX.

Intervencions arqueològiques al castell de Cardona (Bages) 2006-2009.

Roser Arcos, Goretti Vila, Josep M. Vila. Arqueociència SC SL.

Entre els anys 2006 i 2010 s'han portat a terme diferents intervencions arqueològiques associades als successius projectes de restauració que s'han executat com a conseqüència del desenvolupament del Pla Director del Castell de Cardona. Les actuacions, promogudes i finançades pel Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, s'han centrat en el nivell superior i en les primeres corones de baluards que componen la fortificació militar moderna del castell de Cardona.

Amb aquesta comunicació pretenem donar notícia dels principals resultats obtinguts en aquestes intervencions que estan permetent conèixer molt millor els sistemes constructius de la fortificació de Cardona. Els punts on s'ha intervingut són els següents:

1. Esplanada darrera la capçalera de l'església. La intervenció, que en bona part va ser extensiva, va permetre documentar una sèrie d'estructures situables en el segle XVII que ocupaven aquest sector, segurament adossades a la capçalera del temple romànic. També es va poder comprovar que no hi havia, o almenys no s'ha conservat, necròpolis associada a aquesta capçalera.
2. Casamata: Edificació situada en el nivell entremig, datada de començament segle XIX i de la qual s'ha pogut estudiar l'estructura constructiva, especialment pel que fa a les seves cobertes i als sistemes de protecció contra l'artilleria.

3. Baluards de Santa Maria i Sant Vicenç. La intervenció ha permès recuperar els seus nivells originals de circulació i estudiar les transformacions que han patit al llarg del temps, com a conseqüència dels processos de reforma del castell.

L'ocupació altmedieval al Turó de Ca n'Oliver, Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental).

Joan Francès, Marta Argelagués, Marc Guàrdia, Tona Majó (Arqueoantropòloga), Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (CRAC).

Les darreres intervencions arqueològiques efectuades en el poblat ibèric de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès, han posat de manifest un conjunt de restes, que tot i escasses, evidencien l'ocupació del turó en el període altmedieval.

Aquestes restes venen a complementar la informació que ofereix la documentació del cartulari del veí Monestir de Sant Cugat del Vallès, on ja es cita l'existència al segle X d'un *castello* a dalt del turó i que pertanyeria al terme de les Feixes.

L'ocupació altmedieval aprofitaria la ubicació elevada de l'indret, així com les restes de les muralles ibèriques per construir un assentament protegit, del que se n'ha pogut documentar abundant material ceràmic dispers per tota la superfície del turó, malgrat que les restes arqueològiques d'aquest període no hagin estat tant ben conservades.

D'aquestes estructures conservades en destaquen una cabana, diverses fosses i sitges així com un individu inhumat en una sitja.

El convent dels monjos (Planoles, Ripollès): un poblat medieval al Pirineu (segles X-XII).

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

El mes gener de l'any 2008 s'ha dut a terme una primera intervenció al jaciment arqueològic conegut com el "Convent dels Monjos", situat dins el terme municipal de Planoles, al Ripollès. La iniciativa, promoguda per l'ajuntament de la localitat en el seu interès per recuperar el seu patrimoni històric i arqueològic i encarregada a l'empresa *Arkeòlik*, ha tingut per objectiu establir una primera aproximació a les característiques i cronologia d'aquest jaciment per tal de valorar la possible continuïtat dels treballs.

En les excavacions, es tractava, a partir d'uns treballs de curta durada i centrats en l'execució de diversos sondejos, establir la seqüència estratigràfica genèrica del jaciment, així com una primera valoració de les seves característiques generals i de la seva cronologia. Així s'han obert dos sondejos de 2m. x 1 m. cadascun, situats un a l'interior i l'altre a l'exterior del mur perimetral oest del jaciment, als que cal adjuntar dos sondejos més, ara de 3m. x 1,5 m., situats ambdós en les cantonades de dos àmbits, la planta dels quals s'endevinava parcialment abans d'iniciar-se els treballs.

La cronologia dels jaciments la situem de forma general en els segles X-XII a partir del material ceràmic documentat i d'una datació de C-14, tot i que la poca durada i l'extensió dels treballs d'excavació realitzats, no permeten, ara com ara, més precisions. En tot cas i de forma general podem definir el jaciment com un poblat de muntanya d'època medieval format per un conjunt d'àmbits voltats per un mur perimetral

Les restes arqueològiques a l'entorn de la Creu de Sant Salvi (Berguedà).

Josep Farguell i Pallarès, Pere Cascante i Torrella, Francesc Florensa i Puchol. Atics S.L.

La construcció de la nova carretera de Gironella a Casserres dins del projecte de la carretera C-16 de Barcelona a Puigcerdà, va motivar el control i excavació arqueològica d'uns jaciments que ja varen ser localitzats durant l'estudi d'impacte ambiental de la mateixa obra. Per a realitzar aquests treballs es va contractar a l'empresa ATICS, S.L. com a encarregada de l'execució de les tasques arqueològiques, les quals van ser dirigides per l'arqueòleg Josep Farguell i Pallarès.

Des del mes de juny en l'any 2006 i fins el mes de juny de 2007 s'executaren tasques de control i excavació arqueològica en els camps propers a l'església de Santa Maria de l'Antiguitat (Casserres), a resultes que l'obra havia de realitzar els Accessos Est i Oest els quals connecten la variant Gironella-Casserres amb les carreteres Casserres-Puig-Reig (Accés Est) i Casserres-L'Espunyola (Accés Oest).

La prospecció arqueològica es dugué a terme mitjançant rases, que es realitzaren en un total de vuit camps, en quatre dels quals la recerca fou positiva. Així es documentà i posteriorment excavà:

· Un camp de 26 sitges de diverses èpoques on trobem algunes datades en el segle I i altres en fases posteriors d'època tardo romana, visigoda, alt i baix medieval. Aquest fet ens va confirmar no tant sols l'antic origen de les estructures, sinó la perdurabilitat en el temps del jaciment.

· Un forn de teules i una infraestructura hidràulica de recollida i obtenció d'aigua de l'antic torrent de Sant Salvi, tots tres d'origen romà.

· Un edifici cultural i una necròpolis amb 200 enterraments d'origen tardo romana, visigoda i alt medieval. A més es localitzaren un forn adscrit a la fase alt medieval i 3 sitges de datació incerta.

L'excavació i documentació d'aquest jaciment creiem que ha estat de vital importància i els resultats que ara mateix comença a aportar, entorn a les estructures d'origen roma, tardo-romà, visigòtic i alt medieval, és quasi inèdit en la comarca del Berguedà, interpretant-ho com una successió intermitent d'aprofitament antròpic. La recuperació d'aquest ampli període cultural pot ajudar, en gran mesura, en les futures excavacions dins de l'àrea del municipi de Casserres, ja que durant les feines de control de la mateixa obra C-16 s'han documentat dos jaciments més que s'assimilen, en gran mesura, a aquestes cronologies. Aquests jaciments són: El jaciment de Sant Pere de Casserres i el jaciment de Sant Marc de Cal Bassacs (Gironella).

Excavacions arqueològiques a l'església vella de Sant Vicenç de Conill (Pujalt, Anoia): segles XI-XVIII.

Cristian Folch Iglesias, Jordi Gibert Rebull. Grup de Recerca OCORDE/UAB.

A continuació es presenten els resultats que hem obtingut a la campanya d'excavacions arqueològiques que s'ha dut a terme durant els mesos de maig i de juny de 2007 a l'església vella de Sant Vicenç de Conill. La gestió de la intervenció ha estat assumida per l'empresa *Catpatrimoni/Web Cultura* per encàrrec de l'ajuntament de Pujalt amb motiu de la realització d'obres d'infraestructures al seu entorn immediat.

La intervenció arqueològica al jaciment de Santa Vicenç de Conill ha permès el reconeixement i la localització definitiva d'aquesta església, de la qual es coneixen algunes notícies documentals a partir del segle XI, però que fins ara no havia estat adequadament identificada. En concret, els treballs s'han centrat en la delimitació de l'edifici i l'excavació del seu interior. Així, s'han identificat diverses fases successives que abracen una cronologia que va des de la fundació d'una primera església en el segle XI, passant per la construcció d'una nova església en el segle següent, edifici que mantindrà la seva estructura bàsica fins al seu abandonament, que situem en el segle XVIII, moment en el qual l'espai es convertirà en una zona d'horts.

El primer edifici documentat correspondria a una església de nau única i absis semicircular, a la qual s'associen diverses estructures, entre elles algunes sitges situades a l'interior de la nau i un enterrament ubicat a l'exterior, sota del campanar de la fase següent, que mostra la presència d'un primer cementiri vinculat a aquesta església primitiva. Aquest edifici es veurà molt afectat per la construcció posterior d'una segona església de factura romànica tardana, formada igualment per una única nau rectangular amb un absis semicircular, construccions a les que cal afegir un campanar de planta quadrada adossat al sud de la nau. En una tercera fase constructiva que situem a la Baixa Edat Mitjana, es detecten algunes modificacions que afecten el paviment de la nau i l'amortització, a finals d'aquesta fase, del campanar, que serà convertit en la fase següent en una capella subsidiària. Posteriorment, ja en època moderna, es produiran diverses modificacions importants a la capçalera per tal de construir un nou paviment i un nou altar, es tapia la capella sud, que serà substituïda per una nova capella afegida al nord de la nau, i es construeix un nou campanar situat als peus de la nau.

La Torre de la Mixarda com a exponent d'una estructura defensiva d'època moderna contra els atacs corsaris.

Natalia Salazar Ortiz.

Durant el mes d'agost de 2007 es dugué a terme una intervenció arqueològica preventiva a la Torre de la Mixarda (Figuerola del Camp, Alt Camp), promoguda per la Fundació Privada Catalana per l'Arqueologia Ibèrica, i executada per ArqueoCat SL, amb direcció tècnica de qui signa el present resum.

Aquesta intervenció s'inscriu en el marc de recuperació i rehabilitació de la Torre de la Mixarda que ha iniciat l'Ajuntament de Figuerola del Camp.

La Torre de la Mixarda, declarada BCIN, és una estructura isolada de planta circular (uns 6 m de diàmetre exterior) d'un sol cos que ha arribat fins als nostres dies en un estat de conservació sorprenentment òptim, ja que tan sols ha perdut la coberta i els forjats de fusta dels pisos interiors, conservant tot el seu perfil en alçat (uns 20 m), a més d'una cisterna al pis soterrani.

La referència bibliogràfica coneguda més antiga és l'esment que en fa l'historiador de Valls Francisco Puigjaner l'any 1881, assignant a la Torre de la Mixarda uns possibles orígens musulmans sense aportar cap document amb el qual confirmar la notícia. Posteriorment, l'any 1884, Antoni Joan Josep Vallespinosa afirma que la torre és d'època moderna "per l'argamassa de què està feta". A partir d'aquest moment quan autors posteriors en fan referència, el debat entre els que donen a la Torre de la Mixarda una cronologia medieval i aquells que la refuten s'ha mantingut vigent fins avui dia. Tanmateix el silenci documental relatiu als orígens medievals d'aquesta estructura continua sent a dia d'avui absolut. Els resultats de la intervenció arqueològica que es presenten aquí van confirmar l'opinió de Vallespinosa, no tant per la informació estratigràfica extreta com per la troballa d'una inscripció inèdita que data la construcció de la torre al 1615.

A l'interès d'aquesta descoberta s'afegeix que, tenint en compte tant la seva situació estratègica i la seva proximitat al mar com les seves característiques arquitectòniques, la Torre de la Mixarda sembla haver estat construïda com a torre de guaita davant els perills de les incursions morisques tant freqüents a la costa del llevant peninsular durant el segle XVII.

Descobriments de les estructures principals del mas Montgròs (el Brull, Osona), segles XII-XIV.

Albert López Mullor, Javier Fierro Macía. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona.

Des del començament de les excavacions sistemàtiques al lloc del Montgròs (el Brull), en 1975, han anat apareixent estructures medievals en els mateixos indrets que van estar ocupats per la fortificació ibèrica, entre els segles V i II aC. La troballa d'aquesta mena de vestigis s'ha fet més important al llarg de les darreres campanyes (2006-2009), en el decurs de les quals s'ha posat al descobert un conjunt de restes del mas d'extensió considerable. Aquestes construccions pertanyen tant a les zones d'habitació com a les destinades a l'establiment del bestiar. Destaca un edifici de proporcions considerables, compost de set espais independents, dotats de planta baixa i pis, adossat interiorment a la part central de l'antiga muralla ibèrica, la qual hi va servir de recolzament i, si més no, de defensa.

L'estudi dels materials ceràmics i numismàtics que s'hi associen ha permès esbrinar que el mas es podria haver començat a utilitzar al segle XI, més o menys avançat, segons que indica la datació per termoluminescència d'una ceràmica coetània de la fundació: 1037±51. La primera referència documental a aquesta explotació, que data de 1288, és, doncs, força tardana. Pel que fa a l'abandó, un conjunt ampli de peces de ceràmica del país, utilitàries i decorades, així com de valencianes, i un plat de balança per comprovar el pes dels florins, que porta gravat el revers d'una d'aquestes monedes, ens fan situar-lo, com a mínim, al tercer quart del segle XIV. La documentació, però, es fa ressò de qüestions relacionades amb el mas fins al segon decenni del segle XV, quan probablement ja era rònec.

Intervenció arqueològica a la masia de Can Roqueta (Sabadell, Vallès occ.): evolució i transformació d'un mas medieval des del segle XII AL XIX.

Isabel Villares Matamala, Jordi Roig Buxó. Arrago.

La masia de Can Roqueta està situada al sud-est del terme municipal de Sabadell, al marge esquerra del riu Ripoll, dins del polígon industrial al qual dona nom. L'edifici actual és un cos central quadrangular, amb planta baixa, primer pis i segon que es trobava envoltat d'edificacions annexes d'època molt recent, amb la façana principal a migdia, totalment reformada entre el segle XVIII i XIX, davant de la qual es troba l'era.

La intervenció arqueològica es va realitzar tant a l'interior i com a tot l'entorn de la masia, amb l'excavació en extensió d'una gran superfície a l'entorn de 6.500 m², i es va desenvolupar entre el juliol i el desembre de 2008 per part de l'equip d'arqueòlegs d'Arrago amb motiu del projecte de rehabilitació de

la masia i la construcció d'un edifici annex per part de l'Associació Pro Disminuïts Psíquics de Sabadell i Comarca.

D'aquesta manera, amb l'excavació en extensió de tota la masia i d'una gran superfície adjacent, ha estat possible conèixer l'evolució històrica de l'edifici i els seus precedents, amb una amplitud cronològica que va des de el segle XII al XIX de forma quasi ininterrompuda. Així doncs, s'ha constatat l'existència d'un primer mas originat entre els segles XII-XIII, que evoluciona amb profundes remodelacions i reconstruccions durant l'etapa baixmedieval, entre els segles XIV-XV i XVI, fins a la construcció d'un nou edifici durant l'època moderna que esdevindrà la masia que avui dia tenim conservada en alçat.

En primer lloc, identifiquem un conjunt de quinze sitges formant una agrupació homogènia i compacte, que podem atribuir al primitiu mas altmedieval de Can Roqueta del segle XII-XIII, del que tanmateix no s'han conservat estructures construïdes. Totes aquestes sitges s'han localitzat força arrasades, probablement a causa dels moviments de terres i rebaixos relacionats amb la construcció d'un nou edifici d'època baixmedieval (segles XIV-XV), lleugerament desplaçat del grup de sitges i a un nivell més baix. D'aquest mas baixmedieval ha estat possible localitzar alguns murs perimetrals i interiors que configuren un edifici de planta rectangular de reduïdes dimensions, alguns dels quals es conserven en una alçada de gairebé 1 m. Així mateix cal destacar la presència d'un gran àmbit d'habitació semisubterrània, restes de paviments de terra batuda, nivells de enderroc de les parets i de les cobertes de teules, un total de 9 sitges, així com un gran àmbit d'abocador situat al davant de l'edifici baixmedieval, a uns metres de distància, el qual va proporcionar abundant material arqueològic, especialment un extens i diversificat registre ceràmic amb nombroses peces pràcticament senceres corresponent a la vaixel·la de taula i als recipients de cuina i d'emmagatzematge de la masia del segle XV.

Per altra banda, l'excavació a tot l'interior de l'actual edifici de Can Roqueta ens ha proporcionat restes arqueològiques atribuïbles exclusivament a les fases d'època moderna i contemporània, constatant així la construcció d'una nova masia en un moment indeterminat entre els segles XVI i XVII, just al costat i lleugerament desplaçada de l'antic mas baixmedieval.

La masia d'època moderna presenta l'estructura característica d'aquestes unitats productives i residencials del segle XVII i XVIII, amb un edifici de planta quadrada força regular dividit en tres naus i un àmbit transversal al darrera, a on s'hi localitza el celler, els cups i l'espai de premsa. D'aquesta construcció d'època moderna s'han identificat força estructures originals, destacant alguns dels murs perimetrals arrasats per la reforma del segle XIX, unes grans sitges amb brocal de rajols, una galeria subterrània, i la sala de la premsa i els cups de vi.

Monestir de Sant Pere de Casserres (Berguedà). Un cenobi retrobat per a la comarca del Berguedà.

Pere Cascante i Torrella, Francesc Florensa Puchol. Atics S.L.

Entre els anys 2005 i 2006 s'iniciaren els estudis d'impacte ambiental de desdoblament de la nova carretera C-16. Aquests estudis detectaren una sèrie de possibles jaciments entre Gironella i Casserres que quedaven afectats per la nova traça.

Entre aquests calia destacar el Priorat benedictí de Sant Pere de Casserres, els entorns de la creu de Sant Salvi (just a l'entrada del poble de Casserres) i a l'entorn de l'església de Sant Marc de Cal Bassacs (Gironella). Referent al primer, objecte d'aquesta comunicació, en vàrem haver d'establir els límits de cara a la nova carretera donant com a resultat un jaciment de 7 hectàrees d'extensió que no sols tenia les restes de l'antic cenobi alt medieval, sinó també vestigis d'un assentament romà.

Aquesta troballa va provocar un canvi de traçat de la nova carretera i la protecció del jaciment. Hi distingirem cinc grans sectors; la zona del monestir, una zona de necròpolis, una part de magatzem, un espai hidràulic i una zona dedicada a un hàbitat d'època romana.

L'any següent (octubre-desembre de 2007), l'empresa ATICS S.L., sota petició de la Generalitat de Catalunya, emprengué noves campanyes d'intervenció arqueològica; aquesta vegada centrades a l'àmbit del monestir i destinades a identificar les estructures que el componien.

Entre les diverses construccions, cal destacar l'església de Sant Pere de nau rectangular, capçalera carrada i la coberta sostinguda per pilars de pedra. Al sud s'estenien les dependències monàstiques al voltant d'un pati d'entrada en el qual hi havia altres construccions com ara un edifici exempt de funcionalitat incerta i al nord una zona de necròpolis.

Aquesta campanya serví per posar en valor la monumentalitat de les restes i plantejar noves propostes de cara a la seva protecció.

Actualment (gener de 2010) s'està treballant al voltant de l'església amb la intenció de plantejar futures campanyes d'excavació.

La intervenció arqueològica als Pinetons II (Ripollet, Vallès Occ.): un mas medieval abandonat al S. XIV.

Raül Balseira Moraño, Jordi Roig Buxó. Arrago SL.

El paratge arqueològic dels Pinetons es troba situat al terme municipal de Ripollet (Vallès Occidental), a la vall baixa del riu Ripoll, just abans de la confluència d'aquest amb el riu Besòs, limitant a l'est i sud-oest amb Montcada i Reixac, al nord amb Barberà del Vallès, i a l'oest i sud-oest amb Cerdanyola del Vallès, a prop del polígon industrial de Can Salvatella, i a la banda est de la carretera de Santiga, en el punt més alt del terme municipal. Orogràficament, es troba a la plana del Vallès, entre la Serralada Litoral i la Prelitoral, situant-se a una alçada mitjana entre els 70 i els 101 msnm. als Pinetons II, esdevenint el punt més alt a la zona del Parc dels Pinetons (Pinetons I). El nucli urbà de Ripollet està situat a la part central del terme municipal, mentre que la zona arqueològica dels Pinetons es situa al nord del nucli urbà. Aquest paratge arqueològic, situat a la plana del Vallès entre la Serralada Litoral i la Prelitoral, s'ubica a la punta de llevant de la Serra de la Salut, entre el Torrent de Can Duran al nord-est i el de Can Grasses al sudoest que conflueixen, aigües avall, a la ribera nord del riu Ripoll.

El jaciment de Pinetons II ocupa una superfície d'unes 2'6 ha i està delimitat per l'Avinguda del Mediterrani al nord, l'Avinguda de Catalunya al sud, el Carrer de Barberà a l'oest i el Carrer Puigmal a l'est. La intervenció arqueològica d'aquest espai es va portar a terme per part de l'equip d'arqueòlegs de l'empresa Arrago entre el gener i l'agost de 2008, amb motiu de la construcció d'un Centre d'Atenció Integral per a la Gent Gran per part de l'Ajuntament de Ripollet.

Els resultats d'aquesta intervenció en extensió van ser del tot positius, localitzant-se un total de 72 evidències arqueològiques, majoritàriament d'època prehistòrica, les quals es trobaven distribuïdes en dos clars sectors degut a l'existència d'un marge elevat que subdividia el terreny en dos espais diferenciats. Per una banda tenim el Sector 1 o Camp de Baix, amb un total de 51 estructures totes d'època prehistòrica, especialment del Bronze Final-Ferro, amb presència de grans estructures complexes, conjunts de retalls, cubetes i sitges. Per altra banda tenim el Sector 2 o Camp de Dalt, amb 21 estructures, destacant les restes d'un mas medieval.

Les restes conservades d'aquest mas medieval (E-66) corresponen als murs perimetrals i compartimentacions interiors, força arrasades a nivell de fonamentació i en alguns casos conservades entre 50 i 70 cm d'alçada, que configuren un edifici de planta rectangular del que s'identifiquen sis grans cossos o àmbits construïts. Aquests àmbits es troben definits per una sèrie de murs fets amb pedra cairejada i unida amb morter de calç, i presentaven al seu interior diferents estructures d'emmagatzematge i de combustió.

En el costat sud es troba situada la façana principal d'entrada, encarada al migdia, on ha estat possible identificar la porta d'accés principal, entre l'Àmbit 6 i el 2. Per altra banda, a l'exterior de l'edifici i a la banda de nord, s'identifica un altre grup de sitges amortitzades de forma successiva entre finals del segle XII i el segle XIV, amb material característic del període. Així mateix, limitant aquesta banda septentrional del mas, es documenta una gran rasa o fossat (E-64) que s'orienta en direcció est-oest de dimensions considerables i planta rectangular allargassada.

El material arqueològic recuperat als nivells interiors d'abandó del mas, així com als estrats de reblliment i d'amortització de les sitges, indica un abandonament total del mas en un moment indeterminat del segle XIV, tal vegada a causa de la pesta negra, sense que presenti cap nova ocupació ni reutilització en èpoques posteriors. D'aquesta manera, l'edifici va entrar en un procés d'enderroc progressiu fins a desaparèixer totalment, sense deixar cap rastre en superfície i perdent-se fins i tot el topònim antic.

Plaques d'armadura del segle XIV als jaciments del Castell de Montclús (St. Esteve de Palautordera) i de les Coves de Can Ximet (Olèrdola) .

Ivan Salvadó Jambrina, Jacob Casquete Rodríguez. Estrats SL.

A les intervencions arqueològiques portades a terme al Castell de Montclús (St. Esteve de Palautordera) i a les Coves de Can Ximet (Olèrdola), durant els anys 2004 i 2007, s'ha recuperat un conjunt de plaquetes

de ferro amb reblons de bronze, que corresponen a parts d'armadures, característiques principalment del segle XIV.

Aquests metalls, conjuntament amb el perpunt, formaven el que es coneix com armadures de plaques. Disposem d'un exemple arqueològic molt important per conèixer el sistema de subjecció d'aquestes plaquetes entre elles i amb els teixits del perpunt. Aquest exemple el formen el conjunt de plaques d'armadura que es van recuperar als anys 80 al castell de Llívia (Llívia).

L'objectiu d'aquest article és ajudar a reconèixer aquestes plaquetes, de difícil interpretació per separat, i que de bon segur es documenten amb més assiduitat als jaciments catalans.

El Roc Foradat de cal Pepa (Aguilar de Segarra, Anoia). Un mas medieval (segles XIII-XIV).

Cristian Folch, Jordi Gibert Grup de Recerca OCORDE/UAB.

Amb aquest text volem donar a conèixer els resultats preliminars que hem obtingut a la primera campanya d'excavacions arqueològiques que hem dut a terme l'any 2009 al jaciment del Roc Foradat de Cal Pepa (Aguilar de Segarra, Bages) campanya que s'ha realitzat en el mes de Març. La iniciativa, promoguda per l'ajuntament d'Aguilar de Segarra en el seu interès per recuperar el seu patrimoni històric i arqueològic i encarregada a l'empresa *CatPatrimoni/Web Cultura* ha tingut per objectiu la delimitació i l'excavació del jaciment, uns cas realment singular si tenim en compte la presència d'un frontal de roca sorrenca on es troba excavada una cavitat de dimensions importants, que s'ha associat a funcions eremítiques desenvolupades durant l'Alta Edat Mitjana.

Així, aquesta primera campanya d'excavacions arqueològiques ens ha permès documentar un assentament rural, que en aquestes cronologies rep la denominació de mas, format per cinc àmbits, dels quals fins al moment hem excavat dos, que es construeixen aprofitant una balma on existeixen diversos encaixos excavats que possiblement servien per posar les bigues que sostindrien la coberta. Els dos àmbits excavats presenten una forma rectangular i estan comunicats entre ells, delimitats per murs bastits amb pedres poc desbastades per les cares vistes i lligades amb fang, amb la coberta amb materials peribles. Entre aquests, cal destacar l'àmbit que dona entrada a l'edifici on s'han documentat diverses estructures formades per: un armariet, un fogar, un forn, una sitja i dos morters, que el definirien com un espai de treball i d'emmagatzematge.

Amb la identificació d'una moneda apareguda en un dels nivells d'abandonament, i tenint en compte les característiques d'aquest jaciment i del seu material arqueològic, i la comparació amb altres exemples, pensem que cal proposar una cronologia per la part excavada i en l'estat actual de la recerca dels segles XIII-XIV.

El monestir de Sant Llorenç de Sous. Configuració inicial i primeres transformacions. Segles XI-XII.

Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.

Durant l'any 2009 es va pràcticament completar l'excavació arqueològica al monestir de Sant Llorenç de Sous, iniciada el 1984 i que, amb algunes intermitències, s'ha mantingut fins a l'actualitat.

Els resultats de la intervenció de 2009, finançada i promoguda per la Diputació de Girona, han resultat especialment interessants ja que han posat al descobert diverses construccions associables a les fases inicials del monestir, l'existència de les quals ni tant sols s'intuïa.

La comunicació que es proposa té com a objectiu fer una nova interpretació de l'estructura arquitectònica inicial del monestir de Sous a la llum dels resultats de les noves i de les antigues troballes. En aquest sentit, sembla clara l'existència de diverses construccions aparentment coetànies, situades a la banda meridional i occidental d'un espai central en el què, ja al segle XIII, es construirà el claustre del monestir. L'edificació d'aquest, i de les noves dependències al seu entorn, comportarà grans modificacions en l'estructura primitiva del conjunt, fixant en bona part la visió que fins ara hem tingut del monestir

L'altra banda, la localització de tres zones de necròpolis segurament medievals situades a la capçalera, a l'interior de l'atri i fora del recinte a la banda oest, tot i no haver estat excavades, també aporten noves dades sobre l'organització del conjunt.

L'església de Sant Miquel de Cruïlles. Noves dades arqueològiques.*Carme Montalbán i Martínez, Dolors Codina i Reina. Janus S.L.*

Amb la darrera intervenció duta a terme a l'interior de l'església de Sant Miquel de Cruïlles (Cruïlles, Baix Empordà) l'any 2009 s'han pogut comprovar els canvis que comportà la reforma realitzada a partir del segle XVI. L'església canvià d'aspecte tant a nivell de pavimentació com pel que fa als elements estructurals.

Els problemes d'estabilitat que comportà la construcció de la nova façana i el reforç dels murs perimetrals amb contraforts també queden reflectits en l'interior. Les fonamentacions dels pilars no corresponen a les que inicialment es varen construir, i les cotes que marcarien els seus basaments no coincideixen, de manera que mostren un desnivell important des de la capçalera i cap a ponent.

També serien d'època moderna totes les tombes que s'han anat excavant al llarg d'aquesta campanya, juntament amb l'enterrament infantil localitzat el 2008. Molt possiblement estaríem parlant d'un cementiri d'albats d'època moderna.

Per acabar amb les restes que corresponen a l'època moderna, caldria parlar de la canalització que travessa tota l'església de nord a sud i d'oest a est, fins a la zona de la capçalera. La seva construcció s'hauria de relacionar amb el fet que les humitats han afectat des de sempre l'interior de l'església, tot i que no és una solució gens habitual en aquest tipus d'edificis.

Per concloure, farem esment del retall de grans dimensions que es pot observar en tota la banda sud de l'església, per sota de la línia de pilars. Podria tractar-se de la rasa per a la fonamentació del temple original, que s'hauria començat amb el projecte inicial, quan es volia realitzar una construcció d'una sola nau. Tanmateix, en quedar obsoleta aquesta idea, la rasa ja iniciada s'hauria utilitzat per a encabir-hi les fonamentacions dels pilars. De tots els elements que han aparegut amb la nova intervenció tan sols aquest es referiria a l'origen medieval de l'església.

La intervenció arqueològica a Sant Pau de Riusec 2007, 2008 i 2009 (Sabadell, Vallès occ.): de l'assentament romà republicà a la parròquia i comanda templer d'època medieval.*Jordi Roig Buxó, Joan-Manuel Coll Riera. Arrago.*

Les intervencions arqueològiques realitzades el 2007, 2008 i 2009 al conjunt de Sant Pau de Riusec (Sabadell) han permès excavar parcialment un extens i potent jaciment de quasi 6 ha, amb importants restes arqueològiques i una seqüència i superposició d'assentaments des d'època romana republicana fins pràcticament a l'actualitat de forma quasi ininterrompuda.

Destaca en primer lloc, un assentament d'època romana republicana (segles II-I aC.) amb una gran edificació ben definida amb diverses estances delimitades per murs de pedra i argila i amb paviments de terra batuda amb potents nivells d'incendi i d'enderroc, que han proporcionat material arqueològic rellevant de ferro i fusta carbonitzada, totalment segellats. Destaca en aquest sentit, el registre ceràmic de vaixel·la de vernís negre, recipients amfòrics, ceràmica de cuina, estris i eines agrícoles, com ara relles d'arada, així com la mateixa estructura de fusta carbonitzada de l'arada. En segon lloc, es documenta part d'una vil·la romana imperial (segles I-III dC) amb construccions fetes de murs de pedra i morter i paviments d'opus signinum.

Posteriorment, i lleugerament desplaçat de les estructures romanes precedents, s'hi emplaça un assentament d'època carolíngia amb sitges i necròpolis associada de tombes antropomorfes (segles IX-X). La continuïtat del jaciment medieval està representada per la pròpia església romànica de Sant Pau de Riusec, excavada als anys vuitanta del segle XX, que esdevindrà parròquia al segle XI, i de la que hem pogut excavar una extensa necròpolis d'època medieval i moderna amb uns dos centenars de sepultures i una complexa seqüència evolutiva que va des del segle XI al segle XIX. Així mateix, s'ha excavat un elevat nombre de sitges de la sagrera eclesiàstica, amb un quantios i rellevant registre arqueològic, destacant el material ceràmic amb produccions de cuina i ceràmiques vidriades del segle XII-XIII i material de bronze i numismàtic. Per altra banda, també ha estat possible excavar algunes construccions emplaçades a l'entorn de l'església que podrien correspondre al període de domini i possessió de Sant Pau de Riusec per part l'Ordre del Temple i estar associades a la comanda templer de Riusec entre mitjans del segle XII i el segle XIII.

La intervenció arqueològica a Santa Maria l'antiga o *Santiga* (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès occ.): de l'església preromànica a l'església renaixentista i barroca.

Joan-Manuel Coll Riera, Jordi Roig Buxó Arrago.

Durant els mesos de juliol i agost de 2008 es va intervenir a tot l'espai interior de l'església de Sant Maria l'Antiga o *Santiga* (Santa Perpètua de la Mogoda, Vallès Occidental), amb motiu del projecte de consolidació i rehabilitació arquitectònica de l'edifici de l'església per part de l'Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda.

L'excavació en extensió de pràcticament tot el subsòl de església ha permès conèixer amb força precisió l'evolució de l'edifici i els seus precedents, amb la localització d'un important conjunt de restes arqueològiques que ofereixen una dilatada seqüència històrica i estructuren el jaciment en set grans fases cronològiques i evolutives.

En primer lloc es va poder identificar part d'una vil·la romana, que s'estén molt més enllà del perímetre intervingut i de la que també se'n coneixen algunes parts ubicades sota la rectoria excavades als anys setanta del segle XX. Aquestes estances d'època romana presentaven un estat de conservació força bo, amb alguns trams de mur de més d'un metre d'alçada, els quals van ser reconstruïts i aprofitats durant l'antiguitat tardana (segles VI-VII) com a lloc d'habitació i magatzem, amb presència de restes d'estructures de combustió, paviments d'argila i retalls diversos, així com materials ceràmics característics del període. Posteriorment, ja en època altmedieval o carolíngia (segles IX-X), una part d'aquestes parets de la vil·la i estances de l'antiguitat tardana van tornar a ser aprofitades per construir una capella preromànica. Aquesta ha pogut ser delimitada en la seva totalitat, localitzant-se els murs perimetrals que configuren un petit edifici de planta rectangular simple sense capçalera diferenciada, de la que es va localitzar la base del tenant d'altar, dues sitges amortitzades cap a les darreries del segle X, així com dos enterraments individuals perinatals en fossa antropomorfa i a l'interior de l'església. Aquesta esglesiola és la que apareix als documents dels anys 983 com a *locum ubi dicunt Sancta Maria Antiqua* i 994 com *eclesiola que dicitur Sancta Maria Antiqua*. D'aquesta manera, la intervenció arqueològica ha permès desmentir l'existència de la suposada església paleocristiana que plantejava la historiografia local, si més no, a l'espai excavat de l'interior de l'església.

Cap a mitjan segle XI la capella preromànica va ser desmuntada i substituïda per una nova església romànica, de la que se ha localitzat tota la seva fonamentació, configurant un edifici de planta rectangular capçada amb un absis semicircular a l'est. Posteriorment, a finals del segle XII, l'església va ser ampliada pels peus (oest) i dotada amb una capella annexa al sud, rectangular i amb absis semicircular. Cal destacar la presència de vuit sitges a l'interior de l'església, pertanyents als sagraments eclesiàstics, amortitzades totes elles durant el segle XIII. Finalment, l'església va ser ampliada novament amb un cos rectangular al sud (s. XIII), i va ser objecte de reformes arquitectòniques puntuals al segle XVI amb la construcció d'un nou absis i la portalada actual, i amb noves pavimentacions al segle XVIII.

La intervenció arqueològica al monestir de Santa Maria de Gerri 2009-2010.

Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.

A finals de 2009 es va portar a terme una intervenció arqueològica al solar situat immediatament al nord de l'antiga església del monestir de Santa Maria de Gerri al Pallars Sobirà. Es tractava d'una peça lleugerament trapezoïdal d'uns 1250 m² coberta de runa i vegetació, que se situava en una cota almenys 4 m més alta que la de l'interior del temple.

La intervenció, finançada pel bisbat d'Urgell, tenia com a objectiu la delimitació de les estructures de l'antiga zona conventual del monestir, i en especial del seu claustre, que tot semblava indicar que es trobava en aquest indret. Un cop comprovades les seves característiques formals i el seu nivell de conservació, es podria decidir sobre la seva restauració i museïtzació.

L'excavació endegada ha permès delimitar clarament el perímetre del recinte monàstic, amb el claustre i les dependències situades al seu entorn. Pel que fa al clos pròpiament dit, l'estructura conservada, tot i que molt arrasada, correspon a una reforma realitzada segurament cap a finals del segle XVI. Les traces detectades semblen indicar que es tracta d'un pati de planta quadrada, amb galeries cobertes amb trams de volta de creueria fetes de guix, material també utilitzat per als arcs que separen els corredors del pati central. La pavimentació, precàriament conservada, era de rajoles quadrades de ceràmica a les galeries i de petits blocs al pati central.

Pel que fa a les dependències situades a l'entorn del claustre, s'ha excavat en extensió la que se situa a la banda occidental, on s'han documentat una sèrie d'estances que segurament corresponen a cellers o a estables dels monjos del monestir que sabem que, almenys en època moderna, vivien en cases individuals dins el recinte del monestir. A la banda est, s'han identificat també altres espais amb funcionalitat productiva, com ara un cup de vi.

El conjunt de sitges del castell de Rodonyà.

Isidre Pastor i Batalla.

Com a centre de l'explotació agropecuària que abasta el domini territorial de l'antiga baronia de Rodonyà, l'edifici del castell fou, successivament, condicionant les seves dependències, per al usos que requeria aquesta funcionalitat.

Aquesta realitat funcional es posa de manifest ja des de la primera ocupació de l'indret, a la segona meitat del segle XII, moment en el que es documenten diverses referències que posen de manifest la vinculació de les dependències castrals amb l'explotació agrària del territori. Aquesta dinàmica es va evidenciant al llarg dels segles fins al moment de màxima eclosió, a finals del segle XVIII, període en que es portà a terme una sistemàtica transformació d'una part de les dependències de l'obra del castell-palau original. Adequant-se les estances de la planta baixa de l'edifici a les necessitats que es requerien per poder fer front a la producció vitivinícola.

Amb tot, però, fins aquest moment l'emmagatzemen del gra havia estat el principal referent d'aquest centre productor, tant de l'excedent de la pròpia explotació senyorial com del muntant provinent de les tributacions i servituds feudals de la baronia.

Els treballs de recerca arqueològica que s'han realitzat amb motiu dels treballs de rehabilitació de l'actual edifici del castell, han permès localitzar un conjunt de cinc sitges. Es tracta d'unes estructures excavades en el basament rocós sobre el que s'assenta el recinte del castell i que presenten una tipologia formal definida a partir de dos models. El primer es correspon amb les d'unes estructures que presenten una forma lobulada d'unes dimensions de 0,50 m de coll per una fondària màxima de 2,50 m i per una amplada màxima de 2, 25. En relació al segon grup aquestes es corresponen amb unes grans estructures també lobulades d'uns de 0,50 m de coll i d'una fondària d'uns 4,30 m i 2,75 m d'amplada màxima.

En el seu conjunt, les cinc sitges esdevenen un referent arqueològic de primera magnitud que possibilita una interpretació històrica tant dels seus aspectes formals, conceptuals com funcionals.

El present treball està centrat en l'estudi tipològic i formal d'aquestes estructures així com en l'anàlisi d'aquests elements en relació a les dades que aporten al coneixement del desenvolupament de la baronia com a centre d'explotació agrària. A la vegada, el conjunt de sitges aporten dades a l'evolució arquitectònica de les transformacions arquitectòniques que experimentà l'edifici del castell entre finals del segle XVI i mitjans del segle XVII.

L'arqueologia medieval al Solsonès. Estat de la qüestió i valoració sobre les seves mancances i perspectives d'estudi.

Jordi Aguero i Mas.

Aquesta comunicació té per finalitat fer un estat de la qüestió de l'arqueologia medieval a la comarca del Solsonès. La darrera síntesis data de l'any 2001, i fou realitzada per Manuel Riu i Riu. En aquesta es recullen diferents necròpolis i llocs d'hàbitat, així com alguns jaciments de la Vall de Lord, zona on centrà diferents estudis el Dr. Riu. Aquest treball és un bon punt de partida per estudiar l'arqueologia medieval al Solsonès però, al mateix temps, posa de manifest les poques dades referides a una gran àrea de la comarca com pot ésser tota la part més meridional, corresponent als actuals municipis de la Molsosa, Pinós, Clariana de Cardener, Riner, Llobera o Pinell, als quals podríem afegir l'antic municipi de Llanera, integrat dins el municipi de Torà (la Segarra) al segle XX. Tampoc hi trobem gaires dades referides a la part central de la comarca, integrada pels actuals municipis de Solsona i Oliu. I finalment, cal remarcar l'oblit de la Ribera Salada (Odèn, Lladurs i Castellar de Ribera) per part de l'arqueologia medieval catalana, on veient l'activitat arqueològica duta a terme podríem pensar que no hi ha jaciments a estudiar, cosa que com bé es pot suposar no és així.

Aquesta darrera dècada, les diferents intervencions arqueològiques han enriquit el coneixement que es tenia d'aquesta comarca, referides a l'època medieval, especialment a la zona central i meridional de la

mateixa. El coneixement de la Ribera Salada, no obstant, no ha millorat, i el coneixement que en tenim no va gaire més enllà d'allò que es va publicar, al corresponent volum de la Catalunya Romànica, en 1987. Per tant, crec que cal actualitzar el coneixement que es té de la comarca del Solsonès, i establir les mancances i perspectives d'estudi que ens ofereix, especialment de l'àrea de la Ribera Salada, on un bon buidat de la documentació medieval ens permetrà establir la ubicació d'aquests jaciments, veure les seves relacions, i possibilitar l'estudi de l'ocupació, l'organització, la defensa, l'explotació i la xarxa viària de persones i ramats d'aquestes terres del Prepirineu.

El molí de Mas Xibeca, la teuleria de Mas Veí i la “caseta dels civils” de Mas Cortada; edificis del passat recent excavats durant les obres del TGV a l'Alt Empordà.

Silvia Callavé i Felipe, Josep Frigola i Triola, Maribel Fuertes i Avellaneda, Joaquim Grau i Salvà. Janus SL.

En aquest article volem exposar tres casos d'edificis on s'havien desenvolupat activitats claus dins del sistema productiu i social dels segles XIX i XX, amb absoluta vigència fins ben bé entrada la primera meitat d'aquest darrer segle. La ubicació d'aquests edificis dins de l'àrea d'afectació de la traça del TGV, al seu pas per l'Alt Empordà ha permès una excavació arqueològica exhaustiva de cadascun d'aquests elements. Les intervencions han estat realitzades entre els anys 2008 i 2009.

La teuleria de Mas Veí (Vilafant).- La seva excavació va permetre recuperar la planta sencera de la zona del forn, dels seus accessos i de diverses estructures annexes, destinades al tractament de l'argila i a l'elaboració dels diversos materials de construcció que produïa aquest forn. És interessant la ubicació del forn al municipi de Vilafant, que presenta molta tradició dins el sector de la producció de materials de construcció (l'any 1620 hi havia 15 forns documentats).

El molí de Mas Xibeca (Bàscara).- La seva excavació va permetre documentar la planta sencera del molí en les seves diverses fases d'ocupació. És interessant com a element d'aprofitament de l'energia hidràulica a la riera Cassinyola.

La “caseta dels civils” de Mas Cortada (Borrassà).- Es va recuperar part de la planta de l'edifici, d'ús clarament militar (torretes amb espitlleres), i es va poder relacionar amb la seva funció com a lloc on la Guàrdia Civil intercanviava els presos entre la presó de Figueres i la de Girona. És interessant la seva ubicació a peu del camí reial (actual NII).

La torre telegràfica de Bosquerons (Montornès del Vallès). Història i evolució a través dels estudis arqueològics i arqueoconstructius.

Adriana Geladó Prat, Marcel Olivé Taché. Estrats SL.

L'esclat de la Segona Guerra Carlina o Guerra dels Matiners (1846-1849) va fer precipitar la decisió de construir, ràpidament, una xarxa de telegrafia òptica mitjançant l'edificació d'un entramat de torres de caràcter militar arreu de la geografia catalana, les quals es comunicaven entre elles a partir de la manipulació d'un aparell mecànic fàcilment visible en la distància.

El 1848, coincidint amb l'ordenació governamental d'establir una xarxa de telegrafia militar a Catalunya, es construï en el Municipi de Montornès del Vallès, una torre de telegrafia òptica que juntament amb les estacions de Barcelona, Montcada, Sabadell, Granollers, el Figaró (Puiggraciós), probablement també la de Tagamanent, Centelles/Seva, Tona i Vic formaven la línia militar de Barcelona - Vic.

La torre de Bosquerons tenia la funció, al igual que la resta de torres de telegrafia òptica del Principat català, de controlar i combatre les partides d'insurgents carlins, així com totes les poblacions susceptibles a sublevar-se en contra de l'Estat que en aquells temps governava sota un règim liberal.

Per Reial Ordre, el 19 de desembre de 1862 queden desmantellades totes les estacions de la xarxa de telegrafia militar catalana.

A pesar de l'actual estat de conservació de la torre, s'ha pogut dur a terme, durant els anys 2007 i 2008, una intervenció arqueològica i un estudi arqueoconstructiu dels paraments el resultat dels quals ens ha permès fer una reconstrucció lògica en el temps de l'evolució de l'edifici durant el seu curt període de vida.

Hem de tenir en compte que les torres que encara es conserven en peu arreu de Catalunya i de la Península Ibèrica són els únics testimonis visibles d'un mitjà de comunicació que ràpidament va quedar desplaçat per l'adopció de noves tecnologies tan importants com és el cas de l'electricitat que va provocar que aquests sistemes de comunicació s'abandonessin i restessin en l'oblit.

Excavació arqueològica de l'església de l'antic monestir de Santa Maria de Vallsanta (Guimerà).*Josep M. Vila i Carabasa. Arqueociència SC SL.*

Durant l'any 2008 es va dur a terme l'excavació arqueològica de l'interior i de l'entorn de l'església de l'antic monestir cistercenc femení de Santa Maria de Vallsanta. Aquesta intervenció va ser promoguda i finançada íntegrament pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Com a resultat, s'han pogut delimitar clarament les diferents capelles que componen el temple i s'han diferenciat els dos grans espais de l'església: el presbiteri i la nau, separats per una escala de tres graons. També s'ha identificat el paviment original de la nau, fet de grans lloses de pedra, en el qual es conserven algunes làpides sepulcral. Durant l'excavació s'han recuperat diversos elements escultòrics d'època gòtica procedents de les parets i sostres de l'antiga església: escuts, lloses sepulcral, estàtues, un sarcòfag complet, capitells i basaments de columna, entre altres. Aquests elements, de notable interès artístic, ens parlen de la riquesa decorativa de l'interior del temple, especialment en el seu moment de màxim esplendor durant la primera meitat del segle XIV.

Com a resultat de l'excavació arqueològica i també de l'estudi documental i de paraments que s'està portant a terme de manera paral·lela, s'ha pogut fer una aproximació bastant acurada al procés de construcció d'aquest temple.

El convent cistercenc de Santa Maria de Vallsanta es funda a partir de 1235 per acollir una part de la comunitat de monges del proper monestir de la Bovera, que s'hi van traslladar el 1237. La història constructiva de la seva església resulta complexa i és representativa de l'esdevenir de la comunitat que la va habitar. Sembla que va ser durant el segon terç del segle XIV que es va construir bona part de la capçalera poligonal, que consta de cinc capelles radials, i que és, sens dubte, la part més reeixida des del punt de vista artístic. Aquest període coincideix amb el de màxim esplendor de la comunitat, que es va nodrir de membres pertanyents a importants famílies nobles de la comarca, els escuts de les quals apareixen reiteradament en les parets del temple.

Durant la segona meitat del segle XIV es va iniciar un període de decadència que ja no va abandonar a la comunitat. Aquesta situació va comportar que l'acabament de l'església es portés a terme en base a un projecte molt menys ambiciós que l'original. D'aquesta fase conservem el gran arc diafragmàtic, que va substituir un projecte inicial de volta de creueria, i també les dues portes d'accés a l'església tant des de l'exterior (al nord), com des de l'interior del convent (sud).

Per les notícies que tenim del segle XV, és evident que el seu declivi encara continuava i que es va perpetuar durant el XVI. Finalment, l'any 1589, en vista de la situació de gran penúria de Vallsanta, es va decidir el tancament del convent i el trasllat de les tres religioses que hi quedaven al veí monestir del Pedregal.

A partir d'aquest moment es va iniciar l'abandonament definitiu de Vallsanta, que va veure desaparèixer la major part de les seves dependències. Només l'església, tot i què enrunada i amb la volta esfondrada, es va salvar de l'espoliació total.

El Castell d'Ascó: Notes per a la seva recerca.*Margarida Genera i Monells.***El Castell d'Uldecona: més enllà del conjunt patrimonial.***Margarida Genera i Monells.*

En el pla d'intervencions elaborat pel Servei d'Arqueologia des dels Serveis Territorials de Tortosa, per a dur a terme en el marc dels convenis en matèria de cultura, entre la Generalitat i la Diputació de Tarragona, anys 1985-1988, s'inclouien una sèrie d'actuacions en els castells d'Uldecona i d'Amposta, amb el principal objectiu d'iniciar una primera fase de recerques multidisciplinars, tan documentals com arqueològiques, adreçades a l'obtenció de dades que servissin de base científica per a la futura consolidació i restauració dels dos conjunts.

A partir d'aquesta etapa es va començar a treballar de forma continuada en els dos paratges, fins al dia d'avui en que s'han convertit en autèntics espais patrimonials dels més freqüentats de la comarca.

Al llarg d'aquesta comunicació ens centrem en el castell d'Uldecona i fem una recopilació històrica de les recerques efectuades, donant a conèixer alguns materials inèdits recuperats durant la primera fase de les investigacions.

Noves dades per al coneixement del castell de Miravet a partir de les intervencions a dues àrees: Les cavallerisses i el recinte sobirà.

Pere Lluís Artigues Conesa, Imma Mesas Torronteras. Codex. Arqueologia i Patrimoni.

A llarg de l'any 2007 el Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, endegà dues importants actuacions al castell de Miravet: una a la nau anomenada de les cavallerisses i la segona a l'angle sud-est del recinte sobirà, que proporcionaren noves dades pel que fa usos de la nau i remodelacions defensives. La intervenció arqueològica efectuada a l'interior i exterior de les cavallerisses va proporcionar prou dades que permeten establir una evolució d'aquest indret des d'època de l'ibèric final fins el segle XIX. Les estructures més antigues documentades corresponen a fragments d'habitacions del que seria l'assentament ibèric a les que seguirien dues fases andalusines. La construcció de la nau en època templera comportà arrasament de les edificacions existent en aquesta àrea. Ja en època Santjoanista s'efectuaren remodelacions a l'interior de la nau amb el rebaix del sòl i el condicionament d'aquest com a cavallerissa. El rebaix del sòl comportà la destrucció dels vestigis templers i per tant la impossibilitat d'esbrinar la funció que hauria tingut en aquest moment. L'adaptació de la nau com a cavallerisses perduraria fins a finals del segle XV, principis del segle XVI moment en que s'anivella la nau fins a la cota exterior d'aquesta. La utilització de la nau com a cavallerisses no tornaria a succeir fins finals del segle XVII i durant el segle XIX, tal i com ho demostra els nombrosos forats de pals documentats, realitzats amb material periple. En un moment no aclarit de la baixa edat mitja la nau s'adequà per a usos industrials amb la construcció d'una premsa.

Per altre banda l'excavació a l'angle sud-est del recinte sobirà, va permetre la documentació de bona part del llenç de muralla meridional i la localització d'una torre construïda entre els segle IX-XV per tal de protegir aquest angle.

El projecte de rehabilitació del castell de Solivella: resultats arqueològics preliminars.

Moisés Díaz García (CODEX-Arqueologia i Patrimoni), Joan Menchon i Bes.

Després d'un seguit d'intervencions puntuals realitzades entre els anys 1998 i 2000 al castell de Solivella, en el marc d'uns camps de treballs finançats per l'Ajuntament de Solivella i coordinats per l'arqueòleg Joan Menchon i Bes, i amb la col·laboració de l'arqueòleg Moisés Díaz García (CODEX-Arqueologia i Patrimoni), es va realitzar una primera aproximació a l'estat en què es conservava el monument.

Partim del fet que el castell de Solivella fou enderrocat per ordre municipal l'any 1915, i a tal efecte es va dinamitar i part de la pedra dels enderrocats fou venuda, transformant-se llavors l'espai de l'antic castell en una zona d'abocament de runes. També es van parcel·lar els espais situats a peu de muralla, tot transformant-se de manera força dramàtica l'estructura que teníem del castell fins principis de segle, i en la part més alta es va col·locar el dipòsit d'aigua del poble. Val a dir que quan es va dur a terme aquesta dramàtica actuació, les fotografies de finals del segle XIX i principis del XX mostren una impressionant construcció del gòtic tardà amb elements renaixentistes, bastida amb carreus, distribuïda en tres pisos al voltant d'un pati central i envoltada, almenys, per una muralla defensada amb bestorres.

Les intervencions puntuals dels camps de treballs serviren, en un primer moment, per recuperar part de les estructures amagades sota la runa, i també per determinar en diversos punts la potència i tipologia del nivell d'enderroc acumulat.

Amb aquestes dades posades en conjunt, es va plantejar un projecte de rehabilitació per part de l'Ajuntament de Solivella i l'arqueòleg Joan Menchon, que fou presentat al Ministerio de Fomento qui, finalment, aprovà el finançament de les obres. Això possibilità, al llarg de l'any 2007, que un equip de CODEX-Arqueologia i Patrimoni, amb el suport de maquinària i d'operaris de l'empresa Constructora d'ARO SA, dugués a terme el desenrunatge i la neteja de les estructures conservades del castell, i es pogués completar la documentació planimètrica de les mateixes.

Així doncs, a nivell de planta baixa, es va poder recomposar en gran part l'estructura del castell, fet que sumat a les fotografies antigues, les descripcions dels investigadors de finals del segle XIX i inicis del XX, i l'inventari del castell del 1596, ens donen una idea molt acurada de com devia ser aquesta impressionant construcció defensiva del gòtic tardà català.

Treballs arqueològics al Castell de Vallmoll (Alt Camp, Tarragona).

Izadi Salsamendi, Ruben Pellejà, Enric Vilalta (ÀREA SCP. Arqueologia i patrimoni) Miquel Orellana, arquitecte.

En aquesta comunicació es presenten els resultats de la intervenció arqueològica duta a terme al Castell de Vallmoll (Alt Camp, Tarragona).

El Castell de Vallmoll és un edifici d'origen medieval, que segons estudis històrics ja existia al segle XI. Aquest edifici ha sofert nombroses reformes, reconstruccions i ampliacions fins al segle XIX, moment en què és abandonat definitivament. Aquestes modificacions es poden percebre en els paraments conservats actualment.

Els treballs arqueològics s'emmarquen dins el projecte de rehabilitació del castell impulsat per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Vallmoll. Aquest projecte preveu la transformació del castell en un nou equipament cultural per la vila de Vallmoll.

Els treballs arqueològics han consistit en la neteja i excavació de les zones del castell objecte de rehabilitació en la present fase del projecte. Aquestes feines han permès documentar diverses estructures, en la seva majoria d'època baix-medieval, com portes d'accés i pavimentacions de diverses estances.

Aquesta interessant intervenció arqueològica resulta molt destacable per la seva potencialitat d'estudi, tant en subsòl com en alçat. El seu estudi en profunditat permetrà conèixer i interpretar totes les fases d'ocupació que encara es conserven, en especial les d'època medieval.

L'accés al castell de Pinyana (Querol, Alt Camp): reintrepretació, estudi estructural i proposta de reconstrucció ideal.

Josep Maria Vergès (IPHES), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar), Jordi López (ICAC), Marta Fontanals (IPHES).

El coneixement que tenim sobre el castell de Pinyana, mancat d'estudis monogràfics, s'ha construït a partir de dades procedents d'obres de referència de caràcter general. El primer treball on apareix tractat és a *Els Castells Catalans*⁽¹⁾. En aquest, els autors es centren en la història del castell obtinguda dels documents escrits, sense donar gairebé cap informació sobre la seva estructura arquitectònica, a excepció d'alguns breus comentaris en els peus de les fotografies que il·lustren el text. En aquests però no s'esmenta la ubicació i característiques de l'accés al castell.

És a l'obra *Catalunya Romànica* on es publica per primer cop una planta del castell de Pinyana i se'n fa una descripció general dels principals elements conservats⁽²⁾. En aquesta es situa hipotèticament, i per primer cop, l'entrada del castell a l'extrem meridional de la fortificació. No obstant en cap moment es parla de l'existència de restes de la portalada.

Anys més tard, dins la *Guia dels Castells del Gaià* publicada per l'Institut d'Estudis Vallencs, es confirma la ubicació de l'accés al castell en l'indret proposat a la *Catalunya Romànica*: "... el camí d'accés originari – el mateix que existeix en l'actualitat – guanya el desnivell del pla inferior fins al castell, i s'endinsa per una altra escaleta de la roca situada a l'extrem sud-est de la cisterna del turó."⁽³⁾

En aquest cas tampoc s'esmenta cap resta visible de l'estructura de la porta. Davant dels dubtes que ens plantejava l'accés per l'extrem meridional, portarem a terme una anàlisi acurada del perímetre del castell cercant altres possibilitats. Aquesta va permetre documentar un accés situat a la part central del pany de muralla oriental, en el punt on aquesta arriba fins el peu de la paret rocosa. Aquesta ubicació s'allunya de la proposada fins el moment, canviant alhora la interpretació donada a aquest punt. A la guia dels Castells del Gaià s'esmenta aquest indret, fent notar que la muralla reposa sobre un arc, però a aquest no se li atribueix cap altra funció que la de sustentació: *La irregularitat del relleu obliga a salvar una profunda escaleta vertical mitjançant la construcció d'un arc de mig punt on es recolza el basament de la muralla.* A *Catalunya Romànica* també es feia referència a aquest lloc, sense esmentar però l'arc sobre el que es recolza la muralla.

L'arc en qüestió no és un element simplement de sustentació, sinó que forma part d'una portalada que es conserva parcialment soterrada per l'enderroc de parts altes de la mateixa estructura. A través d'aquesta porta s'accedeix a un espai, obert en la vertical fins a l'alçada del pla superior, delimitat per les parets rocoses de l'escaleta que s'obre en l'espadat i el pany de muralla. L'anàlisi de la seva estructura interna permet identificar quatre nivells d'espitlleres que permetien batre la franja de terreny immediata a la

porta, i un seguit d'encaixos corresponents a una estructura en fusta. Aquesta, estaria composta per una sèrie de plataformes situades a diferents nivells, connectades entre elles per escales, probablement mòbils, que permetrien l'accés des de la base de l'espadat fins al pla superior del relleu. La cura mostrada en dotar-lo d'elements defensius indica que es tractava d'un punt especialment vulnerable del perímetre fortificat del castell: la via d'accés a l'interior.

En aquest treball s'exposen els resultats de l'estudi realitzat sobre aquestes restes i, en base a les dades disponibles, es proposa una reconstrucció ideal de l'estructura de fusta interna, així com del sistema defensiu de l'accés.

- (1) AAVV (1971): *Els Castells Catalans*, vol. III. Pere Català i Roca (Director). Rafael Dalmau (Ed.).
- (2) Jordi Bolòs i Masclans, a El Castell de Pinyana, pàg. 350, dins: AAVV (1995): *Catalunya Romànica*, vol. XXI, El Tarragonès, el Baix Camp, l'Alt Camp, el Priorat, la Conca de Barberà. Antoni Pladevall i Font (Director). Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- (3) El castell de Pinyana, pàgs. 112-113, a: Marina Miquel i Vives, Josep Santesmases i Ollé, Dolors Saumell i Calaf (1999): *Els castells del Gaià*. Les Guies de l'IEV – 1, Edicions Cossetania. Valls. Pàgs. 112-113.

La torre d'Esblada (Querol, Alt Camp): una nova fortificació medieval a la conca del Gaià.

Jordi López (ICAC), Josep Zaragoza (Ajuntament del Catllar), Josep Maria Vergès (IPHES), Marta Fontanals (IPHES).

Es presenta una torre medieval inèdita, que s'afegeix al ja extens catàleg de fortificacions que formen la línia del Gaià. Aquesta torre es localitza en l'interior d'una casa enrunada, al centre del nucli urbà d'Esblada, actualment despoblat. Fins ara havia passat desapercebuda degut a que no era visible des de l'exterior, ni tampoc en alçada, atès que fou escapçada i integrada dins l'habitatge.

Es tracta d'una torre de planta circular, construïda amb pedra lligada amb morter de calç i arena, que conserva uns 8 metres d'alçada en la seva meitat nord. No s'observa cap obertura antiga, tret d'un parell d'espitlleres que miren al nord-oest. Els enderroc cobreixen bona part del perímetre i l'interior de l'estructura, el que dificulta aixecar-ne una secció completa. Respecte a la cronologia, poc es pot dir. No hem trobat documents que hi facin referència i només podem suposar una cronologia similar a la dels castells veïns, és a dir, finals del segle X o, potser millor, segle XI.

L'evolució del castell de Castellet segons les darreres dades arqueològiques.

Daniel Alcubierre Gómez.

La present comunicació recull els resultats dels treballs efectuats al castell de Castellet (Castellet i la Gornal, Alt Penedès) duts a terme entre maig de 2007 i octubre 2008. Els treballs es van efectuar sota la direcció de l'arqueòleg Daniel Alcubierre Gómez, amb el suport dels arqueòlegs Sergio Arroyo Borraz i Isabel Pereira Hernández (CODEX- ARQUEOLOGIA I PATRIMONI). Els treballs van ser finançats per la fundació Abertis.

Castellet i la Gornal es troba a cavall entre les comarques de l'Alt Penedès, el Garraf i el Baix Penedès. El castell es situa a una alçada de 137 metres sobre el nivell del mar. Des d'aquest punt al nord i l'oest s'estén la plana del Penedès, mentre que a l'est s'eleva la Serra Mala i al sud trobem l'abrupta depressió de la vall del riu Foix. Aquesta ubicació el converteix en un punt estratègic pel control de les rutes a través del massís de l'Ordal.

La primera referència escrita al *castrum* de Castellet (entès tant com castell i districte) la trobem en un document del 977. Aquest recull la venda del *castrum* de Castellet per part del compte Borrell II de Barcelona a Unifred Amat amb la condició de que edificues murs i reconstruís les torres. En aquest moment el territori vinculat a Castellet comprenia a més de les seves rodalies els actuals termes municipals de l'Arboç, Bellvei i Calafell, i es situaria en la zona fronterera amb els territoris andalusins.

La intervenció arqueològica ha afectat zones concretes, bàsicament els patis, però distribuïdes envoltant el castell per tres dels seus quatre costats. Això és el que ha permès extreure unes conclusions generals respecte a l'evolució de l'ocupació al castell de Castellet, essent possible dividir aquesta en horitzons cronològics, entre els quals sembla haver-n'hi d'anteriors al castell pròpiament dit.

Aquest moment d'ocupació anterior estaria caracteritzat per la presència de materials ceràmics d'època ibèrica i importacions gregues en alguns dels estrats excavats, i que es podrien posar en relació a les restes d'estructures constructives molt malmeses. Aquest fet ens indica la possible existència d'un assentament ibèric entorn als segles III-II aC.

El primer estadi del castell que coneixem avui dia l'hem de situar a cavall entre època romana i els primers segles de l'alta edat mitjana (amb anterioritat al segle X). Aquest es materialitza en un conjunt de murs i un fossat situats a llevant del castell, que configurarien un primer recinte defensiu.

Aquest recinte s'aprofita i s'amplia amb anterioritat al segle XI. Dins aquesta fase es situarien també el conjunt de sitges i estructures de combustió localitzades a ponent.

Al segle XI el castell s'amplia amb la construcció del *domicilium*, i trobem un conjunt d'estructures que ens indiquen on es situaria la façana de ponent en aquest moment. En aquesta mateixa fase es refaria i ampliaria l'antic recinte defensiu, emmascarant una de les seves cantonades.

Ja en el segle XIV, i dins el marc que suposen les reformes del castell que inclouen la construcció del palau gòtic, es situaria la resta d'estructures localitzades al pati de ponent. Aquestes consisteixen en una escala que donaria accés a les noves edificacions i un edifici del que resta el mur i pas de porta; s'amortitzen les de sitges i estructures de combustió preexistents, així com l'anterior façana. De la mateixa manera es tanca l'espai corresponent al pati de ponent i s'amortitza part del recinte defensiu alt medieval situat al costat sud-est i el fossar que el rodeja. Al mateix temps s'ocuparia de manera parcial l'espai del pati 3.

Al segle XV es reexcava un nou fossat al pati est, amortitzant-se poc temps després, dins el marc de la guerra civil catalana.

Posteriorment el castell es reconstrueix parcialment, reforçant el costat oriental amb una nova muralla, amb troneres per a l'artilleria y escarpes per resistir las noves armes de setge.

Finalment al segle XVII el pati occidental queda amortitzat, tapiant-se l'antic accés i quedant cobert per un potent enderroc.

11.30 h Pausa-cafè

12.00 h Comunicacions

- Les estructures medievals excavades en la intervenció a la Plana del Castell a Cerdanyola del Vallès (el Vallès Occidental). *J. Francès, M. Argelagués, M. Guàrdia*
- El tractament de la mort i el ritual funerari en la societat islàmica dels segles IX-XIII a les Terres de l'Ebre: les necròpolis andalusines de Tivissa. *D. Griñó, V. Camarasa, C. Busquets*
- Les balmes obrades de Can Ximet (Olèrdola): un exemple d'hàbitat troglodític en l'edat mitjana. *J. Casquete, I. Salvadó*
- El castell de Siurana (Cornudella de Montsant, el Priorat). *M. Piera, J. Menchon*
- El castell del Catllar. Origen i evolució de la fortalesa. *M. Fontanals, J. M. Vergès, J. Zaragoza*

13.00 h Debat

13.30 h Acte de clausura

PÒSTERS: OBJECTES LITÚRGICS I AMULETS

- Els amulets de la necròpolis medieval jueva de les Roquetes (Tàrraga). *A. Colet, J. Ruiz, O. Saula, M.E. Subirà*
- Elements de devoció popular del fons del Museu de Can Torrens (Sant Boi de Llobregat). *J. Huertas*
- Materials per a la classificació de les medalles religioses dels segles XVII i XVIII a Catalunya. *M. de G. Salvà*

COMUNICACIONS QUE NO ES LLEGIRAN DURANT EL CONGRÉS I SERAN PUBLICADES A LES ACTES

DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (SEGLES V-IX)

- La vaixela en vidre dels vilatges de l'antiguitat tardana a Catalunya (segles V-VIII): una primera aproximació. *J. M. Coll Riera*
- El registre ceràmic dels assentaments i vilatges de l'antiguitat tardana de la depressió litoral i prelitoral (segles VI-VIII): caracterització de les produccions i estudi morfològic. *J. Roig Buxó, J. M. Coll*
- Vilatges i assentaments pagesos de l'antiguitat tardana al territori de Barcino (depressió litoral i prelitoral), segles VI-VIII. *J. Roig Buxó*
- L'amortització de les estructures del Fòrum provincial: un context ceràmic de segle VI dC a la Part Alta de Tarragona. *C. A. Pociña*
- Troballa de dos fragments de creu calada al carrer d'En Talavera (Tarragona). *O. Curulla, M. R. Fabregat, M. D. García-Antón, I. Peña, M. Dolores Ynguanzo*
- Els enterraments de la Mineta (Cambrils, el Baix Camp). *M. Adserias, J. F. Roig, M. Garcia*
- Necròpolis de l'antiguitat tardana i edat mitjana a Catalunya: alguns problemes derivats del seu estudi. *J. Menchon*
- Tarragona a l'edat mitjana o la restauració d'una ciutat medieval sobre una seu episcopal visigòtica i una ciutat romana. *J. Menchon*

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN URBÀ

- La intervenció arqueològica al carrer de Sant Joan, 12 (Sabadell, el Vallès Occidental): una bestorre i un tram del fossat de la vila fortificada del segle XIV. *J. M. Coll Riera, J. Roig*
- La Casa Clariana-Padellàs abans de l'obertura de la Via Laietana (Barcelona). *C. Aguilar, I. Salvadó*
- Diverses intervencions arqueològiques al Barri Vell de Girona. *A. Augé, D. Codina, J. Frigola, M. Fuertes, C. Montalbán*
- Primeres intervencions arqueològiques al nucli històric de Mollet del Vallès (el Vallès Oriental): restes de la sagrera i la vila medieval i moderna (segles XII-XVIII). *O. Matas, J. Roig*
- El Palau dels Vilatorra. Exemple d'evolució urbana medieval i moderna de Granollers. *A. Vilardell, I. Salvadó*
- Resultats de l'excavació realitzada al passeig del Bombo de Balaguer (la Noguera). *A. Pancorbo*
- Pisa arcaica i algunes importacions a les intervencions dels jardins del Pou de la Figuera i de la plaça de Sant Cugat del Rec (Barcelona). *M. Olivé, I. Salvadó*
- Excavació arqueològica de la urbanització del Portal dels Romeus, plaça de l'Absis, carrer Capellans (Tortosa, el Baix Ebre). *D. Griñó, V. Camarasa, H. Kirchner, J. Martínez*
- Resultats de la intervenció arqueològica al carrer de la Riereta, 4 c, i al carrer de Vistalegre, 11 (Barcelona). *J. M. Vicente, M. Viamonte*
- Un conjunt ceràmic del segle XV del Palau de Can Oleo de Palma de Mallorca (Illes Balears). *M. Riera, C. Jofre, E. Juncosa*
- La sagrera de Sant Vicenç dels Horts (el Baix Llobregat). Algunes aportacions des de l'arqueologia. *C. Ferrer, M. Soberón*
- Contribució al coneixement del sistema defensiu de Sant Joan de les Abadesses. Aportacions de l'arqueologia preventiva. *D. Joly*
- La intervenció arqueològica al carrer de les Comèdies, 53-55 (Sabadell, el Vallès Occidental): el testar i la producció de terrissa d'un obrador de mitjan segle XIX. *D. Molina, J. M. Coll, J. Roig*
- Apunts entorn de la ciutat medieval de Tortosa. Resultats de les excavacions urbanes: anys 1982-1986. *M. Genera*
- Un conjunt de ceràmica de Manises del segle XVI localitzat al carrer de la Merceria, 25, de Tarragona. *O. Curulla, M. R. Fabregat, I. Peña, M. Pérez, M. Dolores Ynguanzo*
- Esteles funeràries de Sant Miquel de Montblanc. *M. Garcia, J. Menchon, M. Bru*

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN RURAL

- Un abocador de final del segle XV al castell de Sant Iscle (Vidreres, la Selva). *J. Llinàs, J. Canyet, C. Montalbán*
- Arqueologia d'un tram del camí ral entre Olot i Vic: les Marraques del Grau (la Garrotxa i Osona). Entre la documentació i l'excavació. *C. Busquets, M. A. Fumana*
- Excavacions arqueològiques al jaciment d'època medieval i moderna de Can Gorgals Vell (Santa Coloma de Farners, la Selva). *C. Folch, J. Gibert*
- La intervenció arqueològica a Can Sant Joan (Sant Cugat del Vallès, el Vallès Occidental): un assentament altmedieval dels segles IX-X i les restes d'un mas abandonat al segle XIV. *O. Matas, J. Roig*
- La intervenció arqueològica al solar de la carretera de Sabadell, 83-85, de Rubí (el Vallès Occidental): una estructura del baix imperi i les restes d'un mas medieval dels segles XII al XV. *B. Alvarez, J. Roig*
- Intervenció arqueològica al castell de Can Feu'2009 (Sabadell, el Vallès Occidental): de la domus fortificada del segle XII al castell neoromàntic del segle XIX. *J. Roig*
- Intervencions arqueològiques al castell de Cardona (el Bages) 2006-2009. *R. Arcos, G. Vila, J. M. Vila*

- L'ocupació alt al Turó de Ca n'Oliver, Cerdanyola del Vallès (el Vallès Occidental). *J. Francès, M. Argelagués, M. Guàrdia, T. Majó*
- El convent dels monjos (Planols, el Ripollès): un poblat medieval al Pirineu (segles X-XII). *C. Folch, J. Gibert*
- Les restes arqueològiques a l'entorn de la Creu de Sant Salvi (el Berguedà). *J. Farguell, P. Cascante, F. Florensa*
- Excavacions arqueològiques a l'església Vella de Sant Vicenç de Conill (Pujalt, Anoia): segles XI-XVIII. *C. Folch, J. Gibert*
- La torre de la Mixarda com a exponent d'una estructura defensiva d'època moderna contra els atacs corsaris. *N. Salazar Ortiz*
- Descobriments de les estructures principals del Mas Montgròs (el Brull, Osona), segles XII-XIV. *A. López, J. Fierro*
- Intervenció arqueològica a la masia de Can Roqueta (Sabadell, el Vallès Occidental): evolució i transformació d'un mas medieval des del segle XII fins al XIX. *I. Villares, J. Roig*
- Monestir de Sant Pere de Casserres (el Berguedà). Un cenobi retrobat per a la comarca del Berguedà. *P. Cascante, F. Florensa*
- La intervenció arqueològica als Pinetons II (Ripollès, el Vallès Occidental): un mas medieval abandonat al segle XIV. *R. Balsera, J. Roig*
- Plaques d'armadura del segle XIV als jaciments del Castell de Montclús (Sant Esteve de Palautordera) i de les coves de Can Ximet (Olèrdola). *I. Salvadó, J. Casquete*
- El Roc Foradat de Cal Pepa (Aguilar de Segarra, Anoia). Un mas medieval (segles XIII-XIV). *C. Folch, J. Gibert*
- El monestir de Sant Llorenç de Sous. Configuració inicial i primeres transformacions. Segles XI-XII. *J. M. Vila*
- L'església de Sant Miquel de Cruïlles. Noves dades arqueològiques. *C. Montalbán, D. Codina*
- La intervenció arqueològica a Sant Pau de Riusec (Sabadell, el Vallès Occidental - 2007, 2008 i 2009): de l'assentament romà republicà a la parròquia i comanda templera d'època medieval. *J. Roig, J.M. Coll*
- La intervenció arqueològica a Santa Maria l'Antiga o Santiga (Santa Perpètua de Mogoda, el Vallès Occidental): de l'església preromànica a l'església renaixentista i barroca. *J. M. Coll, J. Roig*
- La intervenció arqueològica al monestir de Santa Maria de Gerri (2009-2010). *J. M. Vila*
- El conjunt de sitges del castell de Rodonyà. *I. Pastor*
- L'arqueologia medieval al Solsonès. Estat de la qüestió i valoració sobre les seves mancances i perspectives d'estudi. *J. Aguero*
- El molí de Mas Xibeca, la teuleria de Mas Veí i la "Caseta dels Civils" de Mas Cortada: edificis del passat recent excavats durant les obres del TGV a l'Alt Empordà. *S. Callavé, J. Frigola i Triola, M. Fuertes, J. Grau*
- La torre telegràfica de Bosquerons (Montornès del Vallès). Història i evolució a través dels estudis arqueològics i arqueoconstructius. *A. Geladó, M. Olivé*
- Excavació arqueològica de l'església de l'antic monestir de Santa Maria de Vallsanta (Guimerà). *J. M. Vila*
- El castell d'Ascó: notes per a la seva recerca. *M. Genera*
- El castell d'Ulldecona: més enllà del conjunt patrimonial. *M. Genera*
- Noves dades per al coneixement del castell de Miravet a partir de les intervencions a dues àrees: les cavallerisses i el recinte sobirà. *P. Ll. Artigues, I. Mesas*
- El projecte de rehabilitació del castell de Solivella: resultats arqueològics preliminars. *M. Díaz*
- Treballs arqueològics al castell de Vallmoll (l'Alt Camp, Tarragona). *I. Salsamendi, R. Pellejà, E. Vilalta*
- L'accés al castell de Pinyana (Querol, l'Alt Camp): reintrepretació, estudi estructural i proposta de reconstrucció ideal. *J. M. Vergès, J. Zaragoza, J. López, M. Fontanals*
- La torre d'Esblada (Querol, l'Alt Camp): una nova fortificació medieval a la conca del Gaià. *J. López, J. Zaragoza, J. M. Vergès, M. Fontanals*
- L'evolució del castell de Castellet segons les darreres dades arqueològiques. *D. Alcubierre*

IV CONGRÉS D'ARQUEOLOGIA MEDIÉVAL I MODERNA A CATALUNYA

P R O G R A M A

Tarragona
del 10 al 13 de juny de 2010

Lloc: Institut Municipal d'Educació de Tarragona
Avinguda de Ramón i Cajal, 70 - 43005 TARRAGONA

Ho organitza:

Amb el suport de:

Institut Municipal d'Educació

www.acram.cat

DIJOUS 10 DE JUNY

9.30 h Recepció de congressistes

10.00 h Acte inaugural

DE LA FI DE LA TARRACONENSE A LA CONSOLIDACIÓ DELS COMTATS (SEGLES V-IX)

10.30 h Ponència

J. M. NOLLA:

La Catalunya Vella: de la caiguda de l'Imperi romà a la fi del domini carolingi. Una visió des de l'arqueologia

11.30 h Pausa-cafè

12.00 h Comunicacions

- L'Aubert (la Vall d'en Bas, la Garrotxa): un assentament rural de l'alta edat mitjana (segles VIII-X dC). *C. Folch, J. Gibert*
- El municipi flavi d'Ègara i la seu episcopal d'Ègara. Coexistència territorial? *M. G. Garcia, A. Moro, F. Tuset*
- Esquelets humans en sitges, pous i abocadors als assentaments rurals de l'antiguitat tardana de Catalunya (segles VI-VIII). *J. Roig Buxó, J. M. Coll*
- Assentaments rurals en zones de pla i muntanya: l'atomització dels models (segles V-VIII). *M. Sancho*
- El jaciment alt de les Feixes de Monistrol (Gaià, el Bages). *C. Folch, J. Gibert, R. Martí*
- Aproximació a la ramaderia i la cacera dels vilatges de l'antiguitat tardana al territori de Barcelona. *J. A. Molina*
- Estudi territorial de l'ocupació humana de l'antiguitat tardana de l'arxipèlag de Cabrera (illes Balears - segles V-VIII dC). *M. Riera*
- La necropolis de l'alta edat mitjana de Pertegàs (Calders, el Bages - segles VIII-IX). *C. Folch, J. Gibert*
- El jaciment dels voltants de la torre Bargallona: un centre d'emmagatzematge i explotació d'època tardoromana (Cambrils, el Baix Camp). *F. Florensa, M. Corominas*
- La vil·la de Can Cabassa. *P. L. Artigues, A. Fernández, C. Ferrer*

14.00 h Pausa-dinar

16.00 h Ponència

A. VIRGILI:

El repartiment feudal del Camp de Tarragona i les transformacions del paisatge (segles XI-XII)

17.00 h Comunicacions

- Mas Catxorro, la transformació d'una vil·la romana en un assentament i necròpolis rural altmedieval (Benifllet, el Baix Ebre). *D. Griñó, V. Camarasa, C. Busquets*
  - El poblament a la conca mitjana del Segre entre els segles IV i VIII dC. Aproximació a partir de la prospecció arqueològica. *J. Escuder, M. Monjo, A. Camats*
  - L'església i la necròpolis de Sant Miquel d'Olèrdola. Primers resultats de la intervenció arqueològica (2005-2007). *N. Molist, J. M. Bosch, J. Farré, J. Mestres*
- La fi de les vil·les romanes baiximperials a la depressió Prelitoral (segles IV-V): contextos estratigràfics i registre material. *J. M. Coll, J. Roig Buxó*

El jaciment de Sant Genís de Tapioles (Vallgorguina). L'ocupació altmedieval (segles VII-IX). *I. Salvadó, L. Vila*

Tipologia i ritual funerari de la societat visigoda dels segles VI-VII i VIII a les terres de Ponent: la necròpolis de Mas del Pagès (la Granadella). *D. Griñó, V. Camarasa, C. Busquets*

Els enterraments tardoantics del jaciment de Mas dels Quarts (Perafort, el Tarragonès). *M. Adserias, P. Bravo, M. García, E. Ramón*

18.30 h Pausa

18.45 h Debat

20.00 h Cloenda

DIVENDRES 11 DE JUNY

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN URBÀ

9.15 h Comunicacions

- Intervencions arqueològiques a l'Antiga Casa de l'Ardiaca Major de la catedral de Tarragona (el Tarragonès). *I. Salsamendi, D. Bea, R. Arola*
- L'edifici de Ca la Garsa, plaça dels Àngels, 23 (Tarragona, el Tarragonès). L'evolució d'un espai històric al call tarragoní. *D. Bea, A. González, S. Navarro*
- La intervenció arqueològica al carrer Convent, 33, Raval de Fora, 40 (Sabadell, el Vallès Occidental): un nou centre terrisser dels segles XVII i XVIII a la vila de Sabadell. *J. Roig, D. Molina, J. M. Coll*
- Arquitectura civil i emfiteusi a la Barcelona tardomedieval i moderna: de sis cases al carrer Baix de Sant Pere al palau de la família dels Alòs (marquesos de Puertonuevo). *J. Cruells, J. Hernández-Gasch, E. Nadal, N. Sadurní*
- Primers resultats de l'excavació de la basílica paleocristiana de Cornellà de Llobregat. *J. García, C. Segovia*
- Intervenció arqueològica al carrer Sant Miquel, 40-42: un exemple de llar pagesa a la vila de Cardona (el Bages). *C. Bella*
- Uns banys àrabs a la ciutat de Turtuxa. Intervenció arqueològica al carrer Major de Sant Jaume, 6 (Tortosa, el Baix Ebre). *D. Bea, J. Diloli, R. Ferré, A. González, J. Vilà*
- Un exemple de palau del segle XVI i de casal burgès del segle XVII a Granollers. *J. Chóren, I. Salvadó*
- La intervenció arqueològica realitzada al castell de la Suda, paradór nacional de turisme, (Tortosa, el Baix Ebre). *D. Griñó, V. Camarasa, H. Kirchner*
- Les troballes arqueològiques de la vila medieval de Granollers ubicades a la plaça Maluquer i Salvador, el carrer de Sant Roc i el carrer de Santa Esperança. *Q. Grau, E. Moix*

11.30 h Pausa-cafè

12.00 h Comunicacions

- Carrer Arbonés, 29-43 (Manresa). Exemple d'evolució urbana en un tram de la ciutat entre els segles XIII i XX. *O. Achón, J. Morera*
- Intervenció arqueològica al solar, 7-9, del carrer de la Font (Tàrrrega, 2007-2008). Un abocament de mitjan segle XIV en les immediatesses del call de Tàrrrega. *C. Navarro, O. Saula, A. Colet*
- La intervenció arqueològica efectuada a l'estació del Liceu de la línia 3 dels FMB (Rambla - pla de la Boqueria, districte de Ciutat Vella, Barcelona). Muralla i desenvolupament urbà a l'exterior del primer recinte fortificat medieval de Barcelona. *E. Medina, V. Triay*

- La muralla baixmedieval i moderna de Blanes: estat de la qüestió. *A. Augé, M. Fuertes, J. Llinàs, S. Manzano, J. Merino*

- La necròpolis medieval i moderna de Vila-Sacra (l'Alt Empordà). *C. Montalbán, B. Agustí*

- La intervenció arqueològica al carrer de Santa Maria, 14-16 (Santa Perpètua de Mogoda, el Vallès Occidental): la necròpolis medieval i els habitatges de la sagrera (segles XI-XIII). *D. Molina, J. Roig, J. A. Molina*

13.30 h Debat

14.00 h Pausa-dinar

16.00 h Comunicacions

- La vila medieval i moderna de Sabadell (segles XII-XIX): noves aportacions de les intervencions arqueològiques (2006-2010). *J. Roig, J. A. Melo*
- Intervenció arqueològica a l'interior de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. *J. Miquel*
- Resultats de les intervencions arqueològiques realitzades els darrers anys al nucli antic de Solsona. *P. Cascante*
- Evolució del nucli històric de Calafell (el Baix Penedès) durant l'edat mitjana i moderna. *J. Pou*
- Una fàbrica de tints del segle XVII. L'exemple de la Tintoreria Pujol de Torelló. *J. Vico*
- Del castell de Bellví a la masia de la Torrassa (l'Hospitalet de Llobregat). *A. Geladó, I. Salvadó*
- Resultados de una intervención arqueológica en la iglesia de Sant Pere Octavià (Sant Cugat del Vallès, Barcelona). *F. J. Núñez*
- Intervenció al baluard de migdia de Barcelona. Activitats documentades al voltant del port al segle XVI. *M. Soberón*
- La muralla medieval de la ciutat de Manresa. *O. Achón, J. Morera, M. Piera, O. Trullàs*
- Intervenció arqueològica al carrer Feltes - Notaria - Forn Vell - Call - Hospital (Sant Feliu de Guíxols, el Baix Empordà - 2009). *A. García*
- L'urbanisme del suburbi meridional de la ciutat de Tortosa en època medieval (segles XI - XIV). La intervenció arqueològica efectuada al carrer Montcada (Tortosa, el Baix Ebre). *D. Bea, J. Diloli, R. Ferré, A. González, J. Vilà*

18.30 h Pausa

18.45 h Debat

DISSABTE 12 DE JUNY

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN RURAL

9.15 h Comunicacions

- L'edifici de la Castlania de Cambrils. Darreres intervencions. *M. Díaz*
- Les transformacions poliorcètiques en el castell de Miravet (segle XVII-XIX). *P. L. Artigues, I. Mesas, M. J. Ortega*
- Sant Pere de Pierola: una lectura arqueològica en vertical. *N. Salazar*
- Resultats de la intervenció arqueològica a la masia de Can Roca de Baix (Castelldefels, el Baix Llobregat). *A. Pancorbo, A. López*
- Intervenció arqueològica al castell i a la plaça de la Vileta de Torrebesses (el Segrià). *J. Ramon González, J. Medina*

- Anàlisi del dipòsit dels cadàvers a les fosses comunes de les Roquetes. *J. Ruiz, A. Colet, O. Saula, M. Eulàlia Subirà*

- Resultats de l'excavació realitzada al castrum i a l'església de Sant Pere de Madrona (Berga). *J. Fierro*

- Tipologia dels forns de calç i guix del Baix Llobregat: de la calç al ciment natural. *J. Santamaria*

- Les campanyes d'excavació de 2007 i 2008 a l'església de Santa Maria de Matadars (el Pont de Vilomara i Rocafort, Bages). *A. Caixal, A. López*

- Cal Ticó (Castellnou de Bages): un centre productor de ceràmica de l'alta edat mitjana (segles X-XI). *C. Folch, J. Gibert*

11.30 h Pausa-cafè

12.00 h Comunicacions

- La darrera campanya d'excavació arqueològica (2008) al monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). *A. López, A. Caixal, J. Puig, P. Cascante*
- El vil·lar de *Sanctae Crucis* de Rodes (Port de la Selva, l'Alt Empordà). *M. Mataró, I. Ollich, A. M. Puig*
- La necròpolis alt i el castell de Vilopriu (el Baix Empordà). *D. Codina, J. Frigola*
- El castell de Malgrat (Cervera). L'evolució d'un castell de frontera. *J. Chóren, I. Salvadó*
- El castell de Rosanes (Martorell, el Baix Llobregat). *A. Mauri Martí*
- Evolució arquitectònica del conjunt monacal de Sant Quirze de Colera (Rabós d'Empordà, l'Alt Empordà). *D. Codina, C. Montalbán*
- La necròpolis del monestir de Sant Benet de Bages. *G. Vila*

13.30 h Debat

14.00 h Pausa-dinar

16.00 h Visita a la ciutat medieval de Tarragona

DIUMENGE 13 DE JUNY

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2006-2010: MÓN RURAL

9.30 h Comunicacions

- La cartoixa d'Escaladei: hipòtesi d'evolució constructiva. *J. M. Vila*
- La torre de Vallferosa (Torà, la Segarra). Aproximació a la seva arquitectura i datació radiocarbònica. *J. Menchon, J. S. Mestres*
- Els enterraments del polígon l'Alba (Vila-seca, Tarragonès). *M. Adserias, C. Carbonell, P. Bravo, I. Teixell*
- La intervenció arqueològica a Can Marçet (Sant Cugat del Vallès, el Vallès Occidental - 2008): evolució d'un nucli rural del baix imperi i l'antiguitat tardana a un assentament alt i una masia d'època moderna. *J. Roig, O. Matas*
- La recerca arqueològica al castell de Selmella: una aportació al coneixement de les fortificacions de frontera. *M. López, R. Serra*
- Resultats de l'excavació arqueològica a Casteth Leon (Es Bordes, Val d'Aran). *E. Ros, A. Pancorbo*
- Les intervencions arqueològiques a la Domus del Pi (Vilanova de Sau, Osona). *J. Amorós, R. Yll*
- El collet de les caixes (Navàs, el Bages): una ferreria de l'edat mitjana en l'àmbit rural (segles XI-XII). *C. Folch, J. Gibert*